

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและประเมินผลการศึกษา)

ปริญญญา

วิจัยและประเมินผลการศึกษา

การศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ

Sorsoarsar Group's Learning Management for Marginal Children

นามผู้วิจัย นางสาวอุษณีย์ พลัง

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วสันต์ ทองไทย, กศ.ด.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ปราณี โพธิ์สุข, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์สิทธิกร สุมาลี, ศษ.ด.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

สืบสิงห์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ

Sorsoarsar Group's Learning Management for Marginal Children

โดย

นางสาวอุษณีย์ พลัง

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและประเมินผลการศึกษา)

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อุษณีย์ พลัง 2555: การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและประเมินผลการศึกษา) สาขาวิจัยและ
ประเมินผลการศึกษา ภาควิชาการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันดี ทองไทย, กศ.ด. 151 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้
เด็กชายขอบ โดยมีขอบเขตกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่จัดการเรียนรู้
ให้กับเด็กชายขอบ ผู้วิจัยสนใจและทำการศึกษาใน 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ริมคลองหลอด ซ่างโรงแรม
รัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ ประเด็นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ 1) ด้านบริบท
การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา 2) ด้านเหตุผลในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้
เด็กชายขอบ 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ และ 4) ด้านผลที่ได้
จากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2553 – มิถุนายน 2554 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต
แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร จากนั้น นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล
มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และทำการจัดกลุ่มของข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่จัดการเรียนรู้ให้กลุ่ม
เด็กชายขอบ ด้วยเหตุผลเพื่อให้เด็กที่ขาดโอกาสทางสังคม ขาดโอกาสทางการศึกษาได้รับโอกาส
ทางการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กทั่วไปในสังคม การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะจัดให้
สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน โดยจัดการศึกษาผ่านทางสื่อการสอน
แบบฝึกทักษะที่เหมาะสมกับวัย การจัดการเรียนรู้ให้เด็กมีส่วนร่วมตลอดเวลา การฝึกปฏิบัติจริง
การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ เพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสอดแทรกจริยธรรมและ
ระเบียบวินัย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ของ
กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังช่วยให้การสนับสนุนด้านทุนการศึกษา และการฝึกอาชีพให้แก่เด็กชายขอบ
ด้วย ส่วนผลของการจัดการศึกษาพบว่ากลุ่มเด็กชายขอบได้รับโอกาสและการเรียนรู้มากขึ้น

Usanee Palang 2012: Sorsoarsar Group's Learning Management for Marginal Children. Master of Education (Educational Research and Evaluation), Major Field: Educational Research and Evaluation, Department of Education.
Thesis Advisor: Assistant Professor Wasun Thongthai, Ed.D. 151 pages.

The purpose of this research was to study on Sorsoarsar Group's learning management for marginal children. The scope of case studies were two sites :the Khlong Lot area near the Royal hotel and Choomchon Tukdang area in Bang Sue. The issues of this study were 1) the learning management context 2) the learning management reason 3) the learning method and 4) the learning results. The data were collected by participant observation, interview and document analysis from June 2011 – June 2012. Content analysis technique was used for analysis the data for grouping and conclusion.

The research results were found as follow: the men in Sorsoarsar Group were the volunteers, who wanted to take the social and learning opportunities to the marginal boys who lack of social and educational opportunities. They would manage the leaning lesson depend on the learners' interesting and the learners' context. Medias, exercises, activities and field trip were used for learning management. There was an active learning. The children learnt about content, ethics and discipline which were important goal of Sorsoarsar Group. Moreover, Sorsoarsar Group had supported in the scholarship, career training for marginal children. The learning result was found that the marginal children were improve in their learning outcomes and their opportunities.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ทองไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี โพธิสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ แนวทาง และให้ความช่วยเหลือ ตั้งแต่เริ่มทำการวิจัยจนเสร็จ ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.พิกุล เอกวรารุณ ประธาน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ทิพวัลย์ คำคง ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาให้ คำแนะนำเพิ่มเติมและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำงานวิจัยครั้งนี้ให้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยครั้งนี้ รวมไปถึงการทำงาน และการดำเนิน ชีวิต ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ครูปู่ และคุณครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสาทุกท่าน เด็กๆ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่ให้การต้อนรับ ให้ความร่วมมือ ให้คำแนะนำ และประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ทำ วิจัย รวมทั้งมิตรภาพที่ดีที่มอบให้ ซึ่งผู้วิจัยซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณ พี่ และน้อง ๆ ที่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบุคคลอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ให้ความ ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้มาโดยตลอด

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ญาติพี่น้องทุกท่าน ที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการทำ วิจัยครั้งนี้ อีกทั้งยังคอยให้คำปรึกษาแนะนำ ให้กำลังใจในการทำงาน และการสนับสนุนในการทำ วิจัยตลอดมา

คุณงามความดีและประโยชน์ทั้งปวงที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นสิ่งบูชา แด่บิดา มารดา และครูอาจารย์ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา

อุษณีย์ พลัง

มีนาคม 2555

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	4
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
การเขียนรู้	9
เด็กชายขอบ	15
กลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา	17
การศึกษาเฉพาะกรณี	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	30
การเลือกกรณีศึกษา	30
การลงสนาม	34
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การตรวจสอบข้อมูล	45
วิเคราะห์ข้อมูล	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	48
ผลการวิจัย	48
ตอนที่ 1 ความเป็นมาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา	48
ตอนที่ 2 บริบทการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สำหรับเด็กชายขอบ ในพื้นที่บริเวณริมคลองหลอด ข้างโรงแรม รัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ	51
ตอนที่ 3 เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา	76
ตอนที่ 4 การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา	81
ตอนที่ 5 ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา	100
ข้อวิจารณ์	113
ผลการวิจัย	113
กระบวนการวิจัย	117
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	119
สรุปผลการวิจัย	119
ข้อเสนอแนะ	129
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	132
ภาคผนวก	136
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	137
ภาคผนวก ข รหัสเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล	148
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	151

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบบริบทการจัดการเรียนรู้ระหว่างพื้นที่คลองหลอด และพื้นที่ตึกแดง	32
2	เปรียบเทียบบริบทระหว่างพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรม รัตนโกสินทร์และพื้นที่ตึกแดง	58
3	เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง	97

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย	38
2	กรอบแนวคิดในการวิจัย	39
3	สภาพพื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา พื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์	52
4	พื้นที่ตั้งบริเวณการจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์	52
5	บริเวณพื้นที่การจัดการเรียนรู้ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์	54
6	พื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา พื้นที่ชุมชนตึกแดง	55
7	ป้ายแสดงพื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา พื้นที่ชุมชนตึกแดง	55
8	บริเวณพื้นที่การจัดการเรียนรู้ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ	58
9	ภาพผู้นำกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา ครูปู หรือนายธีระรัตน์ ชูอำนาจกับผู้วิจัย	62
10	แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างครูอาสาและผู้ให้การสนับสนุน	71
11	การประชุมร่วมกันระหว่างผู้แทนจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่ง การเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) กลุ่ม ช.ไซ่ อาสา และผู้แทน จากชุมชนตึกแดง	73

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
12	การถ่ายทำรายการของสื่อมวลชนเพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานของ กลุ่ม ช.ใช้ อาสา	75
13	การจัดการเรียนรู้ของครูอาสา พื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์	87
14	เสื้อปันรักปันสุข	94

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

...การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนา ความรู้ความคิด ความประพฤติ
ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็น พลเมืองดีมีคุณภาพและ
ประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วย พลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอน และรวดเร็ว...

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่ครูใหญ่
และนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520 ซึ่งระบุถึง
ความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษา (กรมประชาสัมพันธ์, 2545) รวมถึงการระบุถึงสิทธิใน
การได้รับการศึกษาของบุคคล ตามที่ระบุไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก มาตรา 49
วรรคแรก ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่าง
ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย วรรคที่ 2 ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ใน
สภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษา
โดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น วรรคที่ 3 การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน
การศึกษาด้านเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความ
คุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ จะเห็นได้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องได้รับ
แต่ในสภาพจริงแล้วยังมีเด็กบางคนที่ไม่ได้รับการศึกษา (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546)
เด็กหลายคนอยากเรียนหนังสือ แต่เนื่องด้วยปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวไม่เอื้ออำนวยต่อ
ค่าใช้จ่ายในการเรียน การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นรองจากเรื่องของการปากท้อง อย่างไรก็ตาม
การได้รับการศึกษาไม่ได้หมายถึงการเข้ารับการศึกษจากโรงเรียนทั่ว ๆ ไปเท่านั้น แต่เด็กสามารถ
ได้รับการจัดการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ได้อีก เช่น การได้รับการจากการศึกษานอกระบบ หรือ
การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเรียนรู้ของเด็ก ที่รัฐได้เห็นความสำคัญจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551 ออกมาบังคับใช้ รวมทั้งได้ให้ความหมาย การศึกษาตามอัธยาศัย ว่า “หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 41 ก 3 มีนาคม 2551) นอกจากนั้น รุ่งอรุณ ไสยโสภณ และคณะ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มเติมว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพ ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้เพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต แต่ปัจจุบันยังมีเด็กที่ยังขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้จากการศึกษาในโรงเรียนอย่างทั่วถึง ดังนั้น ในปัจจุบันจึงเกิดแนวคิดในการให้การจัดการเรียนรู้ขึ้น จัดขึ้นโดยกลุ่มอาสาสมัครที่รวมตัวกัน โดยเรียกตัวเองว่า “ครูอาสา” ในการให้ความรู้กับกลุ่มเด็กที่มีความต้องการได้รับการศึกษา

ความหมายเกี่ยวกับอาสาสมัคร ได้มีนักวิชาการและผู้ทำงานในวงการอาสาสมัคร เช่น Ellis S. J. and Noyes K. H. (สุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2544) ได้เห็นพ้องในความหมายของคำว่าอาสาสมัครว่า “...เป็นการเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่...”

ในเมืองไทยการได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่ออาสาทำงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีกลุ่มอาสาสมัครหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “กลุ่ม ช.โซ่ อาสา” มีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตแก่เด็กที่เข้าร่วมรับการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มเมื่อ พ.ศ.2543 ตามนโยบายอาสาสมัครครูข้างถนนของ ดร.พิจิตต์ รัตตกุล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ครูปู หรือ คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ ครูอาสาวัย 72 ปี แกนนำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จึงตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพื่อหวังให้เป็นโซ่แห่งความรัก ความมั่นคงและยืนยาว ดังเจตนาที่ดีของแกนนำในการตั้งกลุ่ม

...ผมคิดว่าครูประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ คนที่มีอาชีพครู ในจิตวิญญาณของเขา เขาอยากเป็นครูมาตลอด แรงบันดาลใจของครูก็คือเด็ก ๆ เราอยากให้เด็ก ๆ มีการศึกษา ไม่ว่าเรา จะจบสาขาไหนก็ตาม ความเป็นครูเราทิ้งไม่ได้ อีกอย่างคือเราไม่อยากจะให้ความรู้ของเรา ไปแปะไว้ข้างฝา เราอยากเอาความรู้ที่นั่นมาดูแลเด็ก ๆ ตรงนี้ เพราะเรารู้ว่าเด็กด้อยโอกาส ที่อยู่ตามชุมชนแออัดเขาขาดตรงนี้มาก เป็นคำกล่าวของคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ ครูอาสาวัย 72 ปี ผู้เป็นแกนนำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา... (กลุ่ม ช.โซ่อาสา, 2552)

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการรวมตัวกันของคนที่มีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือสังคม ลักษณะ การจัดการเรียนรู้ของครู ช.โซ่ อาสา จะดูที่ความต้องการของนักเรียนว่า ต้องการเรียนวิชาอะไร และเรียนเรื่องอะไร เพื่อสามารถจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามความต้องการของนักเรียนและสิ่ง สำคัญที่ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เน้นย้ำให้เกิดขึ้นกับเด็กมากที่สุด คือ คุณธรรม ดังเห็นได้ว่า สิ่งที่ครู สอดแทรกเสมอคือเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เด็กเป็นคนดีของสังคม การจัดการเรียนรู้ ของครูอาสาในกลุ่มนี้ได้ประสบความสำเร็จในการดึงดูดคนที่มีจิตอาสาสามารถรวมกัน โดยกลุ่มคนเหล่านี้ ไม่ได้รับค่าตอบแทน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในสังคมยังมีกลุ่มคนที่รวมตัวกันโดยมีจิตอาสาที่จะทำงาน เพื่อสังคม

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มอาสาสมัคร ที่มีจุดมุ่งหมายการทำงานเพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับ กลุ่มเด็กที่ขาดโอกาสหรือที่เราเรียกว่าเด็กชายขอบ ที่ขาดโอกาสในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการ ขาดโอกาสทางการศึกษา คือ การที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกับเด็กอื่นในสังคม ซึ่ง กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เข้ามาจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้ได้มีโอกาสได้รับการศึกษา ได้เติมเต็มในสิ่งที่ ขาด เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้เด็กเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ดังจะเห็นได้ว่า กลุ่ม ช.โซ่ อาสา นั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อมอบโอกาสทางการศึกษา โดย การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นการเสริมสร้างให้เด็กกลุ่มนี้ มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เป็นการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) สร้างความรู้สึกให้เห็น คุณค่าของตนเอง ดังที่ เมืองทอง แคมมณี (ม.ป.ป.) ได้ระบุแหล่งหรือฐานของอำนาจที่บุคคลจะ เกิดขึ้นนั้นมีหลายอย่าง แต่แหล่งหนึ่งที่เกิดขึ้นจะเป็นอำนาจที่เกิดจากคุณสมบัติ หรือบุคลิก ลักษณะส่วนตัว เช่น ความสามารถ ความมั่นใจในตัวเอง ความน่าเชื่อถือ ความมีเสน่ห์ ความเป็น

ผู้มีวาทศิลป์ดี ความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีเหล่านี้ เป็นต้น ซึ่งการเสริมพลังอำนาจจะช่วยให้เด็กชายขอบเหล่านี้มีแรงจูงใจจากการเรียนรู้เพื่อดำรงชีวิตในสังคม

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูอาสาที่จะเสริมสร้างความรู้ให้กับตนเองของเด็กชายขอบ ซึ่งเป็นเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เด็กเร่ร่อน โดยการศึกษาในเชิงลึก ศึกษาและทำความเข้าใจการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาสูเด็กชายขอบ เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลในการที่จะนำผลการศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กกลุ่มชายขอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง

คำถามการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สูเด็กชายขอบเป็นอย่างไร โดยมีคำถามย่อย ดังนี้

1. บริบทของการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สำหรับเด็กชายขอบเป็นอย่างไร
2. ทำไมกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จึงเน้นเป้าหมายการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเด็กชายขอบ
3. การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นอย่างไร
4. ผลการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเด็กชายขอบที่ได้รับ
การจัดการเรียนรู้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สูเด็กชายขอบ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทของการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา
2. เพื่อศึกษาเหตุผลของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในการจัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบ

3. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา
4. เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเด็กชายขอบที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

ขอบเขตของการวิจัย

กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่ม ช.ไซ่ อาสา ซึ่งมีการสอนทุกวันเสาร์และอาทิตย์ โดยมีสถานที่สอน 4 พื้นที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. บริเวณริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เขตพระนคร เป็นที่พื้นที่แรกที่ทางกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา ทำการสอน จัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานที่ทางท่าเรือมถนน ซ้างถนนเป็นที่สอน
2. บริเวณชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ จัดการเรียนการสอนในพื้นที่ชุมชนตึกแดง มีสถานที่จัดการเรียนการสอนเป็นหลังคาถาวร มีห้องสมุด ชุมชนให้การสนับสนุนการทำงานของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา อย่างดี
3. บริเวณใต้สะพานอรุณอมรินทร์ (ใกล้โรงพยาบาลศิริราช) จัดการเรียนการสอนโดยใช้การปูเสื่อเรียนบริเวณใต้สะพานอรุณอมรินทร์
4. บริเวณชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง จัดการเรียนการสอนในพื้นที่ของศูนย์มูลนิธิพัฒนาเด็กชุมชนวัดดวงแข

จากการลงพื้นที่เบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าในแต่ละพื้นที่ของกลุ่ม ช.ไซ่ มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบในแต่ละพื้นที่ แต่รูปแบบการจัดการเรียนรู้จะมีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาโดยเลือกศึกษาจาก 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่บริเวณริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เขตพระนคร และพื้นที่ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. บริเวณริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์เขตพระนคร เนื่องจากเป็นพื้นที่แรกในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ทำการสอน และมีระยะเวลาในการดำเนินงานมานานถึง 10 ปี (ข้อมูล พ.ศ. 2554)

2. ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ชุมชนให้ความร่วมมือ มีสถานที่ถาวร มีจำนวนเด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จำนวนมาก เป็นศูนย์กลางของการจัดเก็บอุปกรณ์ สื่อการสอนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ซึ่งดำเนินการศึกษาทั้ง 2 พื้นที่ เป็นระยะเวลา ประมาณ 13 เดือน ตั้งแต่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554

โดยมีรายละเอียดในการศึกษาแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านบริบท ประกอบด้วย ข้อมูลของกลุ่มครูอาสา ช.โซ่ อาสา ข้อมูลของผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ข้อมูลของเด็กชายขอบที่ได้รับการจัดกิจกรรมจากกลุ่มครูอาสา ข้อมูลของผู้ปกครอง ข้อมูลของชุมชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนของกลุ่มครูอาสา การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และสวัสดิการที่จัดให้กับเด็กและครูอาสา

2. ด้านเหตุผลในการจัดการเรียนรู้สู่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ประกอบด้วย เหตุผลในการจัดการเรียนให้กับกลุ่มเด็กชายขอบ เหตุผลในการรวมตัวกันของกลุ่มครูอาสา

3. ด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล

4. ด้านผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้สู่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ประกอบด้วย ผลที่เด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในด้านการศึกษา ในด้านทุนการศึกษา และการฝึกอาชีพ ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ผลที่ผู้ปกครองและคนในชุมชนได้รับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในด้านทุนการศึกษา ด้านการศึกษาและพฤติกรรมของเด็ก ทักษะชีวิตที่มีต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสาของเด็กชายขอบ ผู้นำกลุ่ม และครูอาสา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา แนวทางการพัฒนาอย่างเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบโดยเหมาะสมกับสภาพสังคม สภาพแวดล้อมและสถานภาพทางสังคมของเด็กกลุ่มนี้ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลและเป็นแนวทางในการที่จะนำผลการศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กกลุ่มชายขอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. กระบวนการวิจัยครั้งนี้เป็นการเรียนรู้วิถีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณีกับกลุ่มเด็กชายขอบทางการศึกษา อันเป็นแนวทางพื้นฐานที่นำไปสู่วิธีวิทยาการวิจัยนี้ต่อไป

นิยามศัพท์

กลุ่ม ช. โซ่ อาสา หมายถึง กลุ่มคนที่ยกตัวกันเป็นครูอาสา เพื่อจัดการเรียนรู้ในบริเวณชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ บริเวณริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เขตพระนคร บริเวณใต้สะพานอรุณอมรินทร์ (ใกล้โรงพยาบาลศิริราช) บริเวณชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง โดยมีความสนใจ มีอุดมการณ์เดียวกัน ช่วยสอนหนังสือ หรือจัดกิจกรรมให้แก่เด็กโดยไม่หวังผลตอบแทน

เด็กชายขอบ หมายถึง เด็กอายุ 4-16 ปี ที่ขาดโอกาสหรือไม่ได้รับการสนับสนุนในการเข้าถึงการศึกษา ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมจากกลุ่ม ช. โซ่ อาสา

บริบทการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบของกลุ่มครูอาสา ช.โซ่ อาสา ได้แก่ ข้อมูลของกลุ่มครูอาสา ช. โซ่ อาสา ข้อมูลของผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา (ครูปู) ข้อมูลของเด็กชายขอบที่ได้รับการจัดกิจกรรมจากกลุ่มครูอาสา ข้อมูลของผู้ปกครอง ข้อมูลของชุมชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูอาสา การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และสวัสดิการที่จัดให้กับเด็กและครูอาสาหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว

เหตุผลในการจัดการเรียนรู้สู่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา หมายถึง สาเหตุและปัจจัยในการรวมตัวกันของกลุ่มครูอาสาที่เข้ามาทำการสอนให้กับเด็กชายขอบ รวมถึงแรงจูงใจในการเข้ามาสอนในช่วงวันหยุดจากการทำงานปกติ และไม่มีผลตอบแทนจากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบ

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา หมายถึง รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรม การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์แก่เด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกลุ่ม ช.โซ่ อาสา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูอาสาและเด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ที่ทำให้เด็กที่เข้าร่วมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม รวมทั้งสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคมได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ การเข้ามาเรียนของเด็ก การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา การจัดการเรียนการสอน

ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้สู่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา หมายถึง ผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่เกิดขึ้นกับเด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ครูอาสาและผู้ปกครอง/ชุมชน จากการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเด็กชายขอบของกลุ่มครูอาสา และทัศนคติที่มีต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสาของเด็กชายขอบ ผู้นำกลุ่มและครูอาสา

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูอาสา ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัย ดังนี้

1. การเรียนรู้
2. เด็กชายขอบ
3. กลุ่ม ช.โซ่ อาสา
4. การศึกษาเฉพาะกรณี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้

งานวิจัยการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูอาสา ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ซึ่งเป็นการศึกษาทั้งการจัดการเรียนรู้ และผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ ทฤษฎี โดยเริ่มตั้งแต่ความหมายของการเรียนรู้ ความสำคัญของการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้หลายแนวคิด ดังนี้

Gagne' *et al.* (2005: 3) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกและความสามารถของผู้เรียน

Hilgard and Bower (1975 อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2548: 29-32) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและ

ประสบการณ์ แต่มีใช้ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น สัญชาตญาณ หรือ
วุฒิภาวะ หรือจากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของร่างกาย เช่น ความเมื่อยล้า พืชของยา เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551: 35) ระบุความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นกลไกของการ
เปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของบุคคลที่หมายถึง การเปลี่ยนแปลงศักยภาพของพฤติกรรมอย่าง
ถาวรโดยเป็นผลจากประสบการณ์ที่ได้รับสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลาซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล
สังคม และสิ่งแวดล้อม

อารี พันธุ์ณี (2546) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่
พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวรและเป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลมาจาก
การตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะ หรือความบังเอิญ

ดังนั้น คำนิยามของการเรียนรู้ จึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก
พฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร เป็นผลที่ได้จากประสบการณ์ โดยไม่ใช่ผล
จากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้
ความรู้สึกและทักษะ

Cronbach (1970 อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2548: 29-32) เป็นนักจิตวิทยาได้
ศึกษาค้นคว้าถึงสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยลำดับขั้น 8 ขั้น

1. สถานการณ์ หมายถึง สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องเผชิญ
2. ลักษณะประจำตัวบุคคล (Personal Characteristic) เป็นคุณสมบัติประจำตัวผู้เรียน
ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น คุณสมบัติเหล่านี้ ได้แก่ ความสามารถทางสมอง เจตคติ
ความสนใจ และความพร้อม เป็นต้น
3. เป้าหมาย คือ สิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับการเรียนรู้ นั้น ๆ
4. การแปลความหมาย คือ การที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับการเรียนรู้ นั้น ๆ

5. การแปรเปลี่ยนความหมาย คือการที่ผู้เรียนพึงเล็งความสนใจไปยังสถานการณ์ที่แวดล้อมอยู่ พิจารณาเกี่ยวโยงไปยังประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วเลือกวิธีการตอบสนองที่คาดว่าจะให้ผลสมตามเป้าหมายที่วางไว้

6. การกระทำ จะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เรียนได้แปลความหมายของสถานการณ์ที่เผชิญอยู่แล้ว ผู้เรียนจะเลือกกระทำสิ่งที่คาดว่าจะนำไปสู่เป้าหมายที่สร้างความพอใจให้แก่ตน

7. ผลการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำ ถ้าผลของพฤติกรรมเป็นที่น่าสนใจ และบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวัง ผู้เรียนนำพฤติกรรมนั้น ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีความคล้ายคลึงกัน

8. ปฏิกริยาต่อความล้มเหลว เมื่อผู้เรียนประสบความล้มเหลวในการแสวงหาความพอใจ การมุ่งทิศทางไปสู่เป้าหมายก็จะเริ่มแปลความหมายสถานการณ์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อทดลองแสวงหาพฤติกรรม ที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายและเกิดความพึงพอใจในที่สุด

Bloom (1964) กล่าวว่า เมื่อเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นถึง 3 ประการ จึงจะเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ (Cognitive Domain) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง เช่น การเรียนรู้ความคิดรวบยอด เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Domain) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เช่น ความเชื่อ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เพื่อให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ (Psychomotor Domain) เช่น การว่ายน้ำ การเล่นกีฬาต่าง ๆ การเล่นดนตรี เป็นต้น

จากแนวความคิดเหล่านี้เราสามารถสรุปได้ว่า สภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคล ประกอบด้วย 1) สถานการณ์ 2) ลักษณะประจำตัวบุคคล 3) เป้าหมายที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะ

ได้รับ 4) การแปลจากการเรียนรู้ 5) การแปรเปลี่ยนความหมาย 6) การกระทำ 7) ผลการปฏิบัติ 8) ปฏิกริยาต่อความล้มเหลว โดยการเรียนรู้แต่ละครั้งจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ประการ ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์หรือความรู้สึก และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย

ความสำคัญของการเรียนรู้

วรรณิ ลิ้มอักษร (2551: 49) กล่าวว่า การเรียนรู้มีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการมีชีวิตรอด ได้แก่ เรียนรู้การแสวงหาอาหารและน้ำ เรียนรู้วิธีการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง เรียนรู้การหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและร่างกาย หรือเรียนรู้การรวมกลุ่มทางสังคม และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นในสังคม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันยามเกิดเหตุการณ์ที่คับขันหรือเมื่อมีอันตรายเกิดขึ้น เป็นต้น
2. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการปรับตัว ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถนำวิธีการปรับตัวมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ทำให้บุคคลสามารถเลือกได้ว่าเมื่อใดควรปรับตัวเราให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เมื่อใดควรปรับสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับเรา และเมื่อใดที่ควรปรับทั้งสิ่งแวดล้อมและตัวเราเข้าหากัน
3. การเรียนรู้จะช่วยให้บุคคลไม่ตกเป็นเครื่องมือของบุคคลอื่น ไม่ถูกคนอื่นหลอกลวงหรือหลอกให้ง่าย ๆ
4. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการประกอบงานอาชีพ ทั้งนี้เพราะแต่ละอาชีพมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันไป การเรียนรู้จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในงานอาชีพเร็วขึ้น
5. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการส่งเสริม ปรับปรุง และแก้ไขบุคลิกภาพ เช่น จะช่วยให้มีความรู้ในการเลือกหาเสื้อผ้ามาสวมใส่ให้เหมาะสมกับร่างกายและปกปิดหรืออำพรางส่วนที่บกพร่องของร่างกาย ช่วยให้มีความรู้ในการเลือกใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และเข้าใจตรงกัน เป็นต้น

6. การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเจริญของบ้านเมืองและประเทศชาติ เช่น การนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ทางการเกษตร อุตสาหกรรม การสร้างถนนหนทาง หรือการให้การศึกษาแก่ประชาชนของประเทศอย่างทั่วถึง ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนในประเทศมีคุณภาพชีวิตในเกณฑ์ดี

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงความคิด ประสบการณ์ ระหว่างครู กับผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญระหว่างกลุ่มครูอาสา ช.โซ่ อาสา และเด็กชายขอบ ซึ่งมี นักการศึกษาหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550: 2) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า เป็น กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามจุดประสงค์ที่กำหนด ซึ่งต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน อีกทั้งระบอบองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ โดยแยกย่อยเป็นองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็น การสอน อันประกอบด้วย ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร นักเรียน หรือ ผู้เรียน และหลักสูตร

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอนซึ่งจะต้อง ประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่

2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของการสอนทำให้ ผู้สอนทราบว่าสอนเพื่ออะไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มี เป้าหมาย ขณะเดียวกันการตั้งจุดประสงค์การสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา การสอน การเลือกใช้วิธีสอน เลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ การสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา จะทำให้ผู้สอนได้ทราบว่าสอนอะไร ผู้เรียนควรได้รับ ประสบการณ์ใดบ้าง ประสบการณ์ใดควรได้รับก่อน และในขอบเขตมากน้อยเพียงใดจึงจะ เหมาะสม

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนอย่างไร ใช้วิธีการใดในการเสนอหรือสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม อาจใช้วิธีเดียวหรือหลายวิธีในการสอนแต่ละครั้ง โดยจะต้องเป็นวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชากับผู้เรียน กับสภาพห้องเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้ ซึ่ง Joyce, Weil and Calhoun (2004) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนว่า เป็นแผนหรือแบบซึ่งสามารถใช้เพื่อการสอนในห้องเรียนทางตรง หรือการสอนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อจัดสื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งรวมทั้งหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์และหลักสูตรรายวิชาแต่ละรูปแบบ

2.4 การใช้สื่อการสอน เนื่องจากสื่อการสอนเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ชัดเจนและเร็วขึ้น ตลอดจนช่วยสร้างความสนใจได้ดี สื่อการสอนที่ดีจะช่วยให้การสอนดำเนินไปได้ราบรื่นและสะดวกคล่องตัวแก่ผู้เรียน การเตรียมสื่อการสอนทำให้ผู้สอนทราบว่าอะไรเป็นสื่อช่วยสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

2.5 การวัดผลประเมินผล เพื่อที่จะทราบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด จำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในอดีตการวัดและประเมินผลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อสอบซึ่งไม่สามารถสนองเจตนารมณ์การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือปฏิบัติด้วยกระบวนการหลากหลาย เพื่อสร้างองค์ความรู้ ผู้สอนต้องตระหนักว่าการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลเป็นกระบวนการเดียวกัน และจะต้องวางแผนไปพร้อม ๆ กัน

สรุป การจัดการเรียนรู้ คือ การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อให้ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดพัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม ซึ่งประกอบด้วย ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล เป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้

เด็กชายขอบ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูอาสา ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็กชายขอบ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเด็กชายขอบไว้ดังนี้

ระพีพรรณ คำงาม และปิยมาศ ศิลาแยง (ม.ป.ป.) กล่าวว่า นโยบายการสร้างชาติ และการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความทันสมัย เป็นการพัฒนาที่เน้นเฉพาะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นอย่างมากวิถีความเป็นอยู่ขึ้นกับ “เงิน” ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักและตัวชี้วัดของการพัฒนาส่งผลให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันในทางเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากร

ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ “คนชายขอบ” เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีส่วนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร และการได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มคนชายขอบเหล่านี้น้อยมาก พวกเขาถูกมองเป็นเพียงแหล่งทรัพยากร แหล่งระบายสินค้าและเป็นแรงงานในกระบวนการผลิตเท่านั้น ความเป็นคนชายขอบ ไม่อาจถูกจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ด้วยกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบที่ซับซ้อนหลายประการทำให้กลายเป็นคนชายขอบนั้น อาจพิจารณาได้หลายบริบท ทั้งในเรื่องของพื้นที่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างของประชาชนชายขอบ เช่น ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ สมัชชาคนจน ชาวนาชาวไร่ในชนบท กลุ่มคนซึ่งอาศัยอยู่ในสลัม กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ คนพิการ วัยรุ่น พวกกรักร่วมเพศ ผู้หญิงขายบริการ แรงงานต่างชาติ แรงงานไร้ทักษะฝีมือ เป็นต้น

ในสถานการณ์ของสังคมปัจจุบัน ทุกคนอาจเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างคนชายขอบ แต่ขณะเดียวกันทุกคนก็อาจเป็นคนชายขอบโดยไม่ทันรู้ตัวเพราะสังคมไทยประกอบด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติ วัฒนธรรม ชนชั้น ศาสนา อีกทั้งยังมีปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมายรวมทั้งความทันสมัยของความรู้ข่าวสารเทคโนโลยี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้าง สังคมชายขอบ ให้เกิดขึ้น

ความหมายของคนชายขอบ

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2545 อ้างใน จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ, 2547: 39) อธิบายถึงคนชายขอบว่า “คนชายขอบ” เป็นภาษาในวงวิชาการที่ใช้เรียกกลุ่มคนอันหลากหลายที่ต้องกลายเป็นเหยื่อของการลดทอนความเป็นมนุษย์ โดยการลดทอนความเป็นมนุษย์ส่งผลให้คุณค่าของความเป็นคนลดน้อยลง และส่งผลให้คนกลายเป็นสิ่งของบางอย่างที่ตายตัว เช่น การทำให้เป็นสินค้า (Commoditization) และการตีป้ายให้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในแง่ลบ (Stigmatization)

สุริชัย หวันแก้ว (2546: 12) ได้ให้ความหมายของ คนชายขอบ ไว้ว่า เป็นผู้ที่ยึดอำนาจคนที่ตกเป็นเบี้ยล่าง ของคนกลุ่มใหญ่ และคนที่ยากไร้ (The powerless) และเมื่อคนเหล่านี้เป็นชาติคนกลุ่มน้อย เพศด้อย และไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในสังคมหรือเรียกรวม ๆ ว่ามีสถานะเป็น คนอื่น (The others) จึงทำให้คนเหล่านี้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกีดกันออกจากรั้วแล้วจากรั้ว (Multiple exclusions) หรือเป็นคนชายขอบในพหุมิติ (Multiple marginalities) จึงแทบจะกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของคนเหล่านี้เท่ากับศูนย์

ดังนั้น คนชายขอบ หมายถึง เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนที่ถูกกีดกัน ถูกละเลยจากสังคม ถูกลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตกอยู่ในภาวะด้อยโอกาส ขาดสิทธิและไม่มีปากเสียงในสังคม หรือถูกสร้างภาพว่าเป็นส่วนเกินหรือภาระของสังคม

กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ

ปาริตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (2541) ได้กล่าวถึงกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ (Marginalization) ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มคนที่ถูกกีดกันจากการเข้าถึงทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ทางสังคม อีกทั้งยังถูกปฏิเสธจากการได้รับตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจ ศาสนา การเมืองในสังคมใด ๆ เช่น ในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศได้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติพร้อมกับการกีดกันประชาชนส่วนใหญ่จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่เดิมเพื่อตอบสนองของความเป็นอุตสาหกรรม การพัฒนาสู่ระบบทุนนิยมจะต้องพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยี และวิทยาการต่าง ๆ จากต่างประเทศเป็นอย่างมากทำให้ต้องลดความสำคัญของการผลิตพืชที่อาหารหลัก คนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองและในชนบทก็ถูกกีดกันออกไปอยู่ “ชายขอบ” ของระบบ

ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและไม่มีโอกาสได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา แต่กลุ่มคนเหล่านี้กลับอยู่ในฐานะที่ถูกจำกัดไว้ให้จมอยู่ภายใต้สภาวะความยากจนซ้ำร้ายยังได้รับผลกระทบจากการพัฒนาด้วย เช่น การไม่ได้รับบริการทางสังคมและสวัสดิการ

เมื่อกระบวนการสร้างคนชายขอบเกิดขึ้นก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดสภาวะความเป็นชายขอบ (Marginality) ซึ่งเกิดขึ้นในบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม เป็นภาวะที่คนจน คนยากไร้ และคนที่ด้อยอำนาจได้ตกเป็นเบี้ยล่างของกลุ่มคนส่วนใหญ่หรือเรียกว่า “คนมี” คือมีอำนาจและมีโอกาส กลุ่มคนที่ยากไร้ด้อยโอกาสเป็นคนกลุ่มที่ไม่มีตำแหน่งที่ชัดเจนในสังคม ซึ่งอาจมีสถานะเป็น “คนอื่น” ในสังคมที่เขาอาศัยอยู่อีกด้วย เราเรียกคนกลุ่มด้อยโอกาสไม่ว่าจะเป็น ชนกลุ่มน้อย ผู้หญิงบริการ คนพิการ ผู้ป่วยโรคเอดส์ ผู้อพยพ ฯลฯ ล้วนเป็นคนชายขอบ (Marginal People) คือ คนที่อาศัยทั่วไปในศูนย์กลางหรือบริเวณรอบนอกของสังคมทั้งในมิติทางภูมิศาสตร์การเมืองและสังคมวัฒนธรรม หรือเรียกง่าย ๆ ว่าคนชายขอบ คือ คนจน คนเงิน คนอำนาจ และคนโอกาส คนเหล่านี้ต้องเผชิญการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อการแข่งขันเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอีกทั้งยังถูกกีดกันและถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ นอกจากพวกเขาจะอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแล้วยังถูกกีดกันออกจากศูนย์กลางมากขึ้นทุกขณะ จนเกิดการรวมกลุ่มกลายเป็น สังคมชายขอบ (Marginal Society) เป็นสังคมวัฒนธรรมของคนที่มีชะตากรรมอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันดังเช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์เป็นชายขอบที่ถูกสังคมรังเกียจและพยายามกีดกันพวกเขาให้ออกไปจากชุมชนที่เคยอาศัยอยู่ จนทำให้กลุ่มชายขอบเหล่านี้เกื้อกูลกันให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน

กลุ่ม ช. โช้ อาสา

กลุ่ม ช.โช้ อาสา เป็นกลุ่มครูอาสาที่รวมตัวกันเพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กด้อยโอกาสในสังคม ที่ถือเป็นเด็กชายขอบทางการศึกษา ซึ่งขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษารายละเอียดของกลุ่ม ช.โช้ อาสา ไว้ดังนี้

กลุ่ม ช.โช้ อาสา เป็นการรวมกลุ่มกันของครูอาสา ภายใต้การนำของนายธีระรัตน์ ชูอำนาจ หรือครูปู (กลุ่ม ช.โช้ อาสา, 2552) เป็นชาวกรุงเทพมหานคร ได้รวมครูอาสาแต่ละคน อุทิศเวลาว่างมาสอนหนังสือให้กับเด็ก ๆ โดยสอนหนังสือให้เด็กในชุมชนแออัด และคนเร่ร่อน ที่ทั้งด้อยโอกาสทางการศึกษา และเด็ก ๆ ที่ต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในวันหยุดเรียน สถานที่

สอนของครูกลุ่ม ช.โซ่ อาสา อยู่ที่พื้นที่ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ พื้นที่ ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เขตพระนคร ได้สะพานอรุณอมรินทร์ (ใกล้โรงพยาบาลศิริราช) และ ชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟ หัวลำโพง

การจัดการเรียนการสอนของครู ช.โซ่ อาสา จัดโดยครูจะดูความต้องการของนักเรียนว่า ต้องการเรียนวิชาอะไร และเรียนเรื่องอะไร เช่น หากนักเรียนต้องการรู้เรื่องการดูเวลา ครูก็จะสอนเรื่องการดูเวลา หากนักเรียนอยากรู้เรื่องการบวกเลข ครูก็จะสอนเรื่องการบวกเลข สำหรับนักเรียนที่เรียนหนังสือในระบบโรงเรียนอยู่แล้ว เรียนอ่อนในวิชาใดหรืออยากรู้เรื่องอะไรเพิ่มเติม ครูก็จะช่วยสอนเสริมให้ โดยมีวิชาหลักที่สอน คือ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ในทุก ๆ วิชาที่สอน สิ่งที่ครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสา สอดแทรกเสมอคือเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เด็กเป็นคนดีของสังคม

ลักษณะการจัดกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

- สอนหนังสือให้กับน้อง ๆ ตั้งแต่ระดับ อนุบาล จนถึง ป.6 (ข้อมูล ณ วันที่ 17 มิถุนายน 2553) วิชาที่สอนได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ศิลปะ อื่น ๆ สอนหนังสือ สอนการบ้าน เล่านิทาน เน้นการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต
- จัดหาอุปกรณ์ เสื้อผ้า ของใช้จำเป็น มอบให้กลุ่มเด็กหรือครอบครัวที่ขาดส่น รวมทั้งมอบทุนการศึกษาให้กับเด็กตั้งใจเรียนแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ในชุมชน การจัดกิจกรรมพิเศษ พาเด็กในชุมชนไปทัศนศึกษานอกสถานที่

สถานที่จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

- วันเสาร์ 9.00 น. - 12.00 น. ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ ใกล้สถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน บางซื่อ
- วันอาทิตย์ 9.00 น. - 12.00 น. บริเวณริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

- วันอาทิตย์ 14.00 น.-16.30 น. ได้สะพานอรุณัมรินทร์ (ใกล้โรงพยาบาลศิริราช) และพื้นที่ชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง

ด้านงบประมาณของกลุ่ม เนื่องจากกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มอาสาสมัครอิสระ ไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานใด ๆ การลงพื้นที่ปฏิบัติงานแต่ละครั้ง ครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ทุกคนพร้อมใจกันดูแลค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นด้วยทุนส่วนตัว หากมีผู้สนใจสนับสนุน ทางกลุ่มจะพิจารณารับเฉพาะเงินบริจาคโดยไม่มีเงื่อนไขที่เป็นภาระผูกพัน (เช่น กำหนดส่งรายงาน บัญชีแสดงค่าใช้จ่าย ฯลฯ) เนื่องจากจะเป็นภาระกับเหล่าอาสาสมัครที่ปกติมีงานประจำกันอยู่แล้ว และเข้ามาทำงานอาสาสมัครด้วยใจรักและอยากให้งานอาสาสมัครเป็นสิ่งที่ทำแล้วสนุก ไม่รู้สึกรู้ว่าต้องทำตามกรอบที่เจ้าของเงินสนับสนุนกำหนด ซึ่งเงินบริจาคที่ได้รับจะนำมาซื้อนม ขนม และอุปกรณ์ที่จะเป็นสำหรับการสอน

การศึกษาเฉพาะกรณี

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อทำการศึกษาเฉพาะเจาะจง ในกรณีการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้ได้ขยายขอบ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ ทฤษฎีการศึกษาเฉพาะกรณีไว้ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณีมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสนามที่มีขอบเขตชัดเจน โดยกรณีที่น่ามาศึกษานั้นเป็นหน่วยที่มีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ทั้งในแง่ของเนื้อหา เวลา และสถานที่หรือบริบทโดยศึกษาสถานการณ์และความหมายของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี คือวิธี การวิจัยที่เน้นการศึกษากรณีที่เฉพาะเจาะจง จุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่ศึกษา (Case) ซึ่งจะมีลักษณะเฉพาะเจาะจง มีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ได้เน้นวิธีการศึกษา (Method) วิธีการศึกษานั้นไม่ได้ต่างจากวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เป็นมาตรฐานทั่วไป กล่าวคือ เทคนิคมาตรฐานใด ๆ ที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณได้ ก็สามารถนำมาใช้กับการวิจัยแบบกรณีได้ทั้งสิ้น (ชาย โพธิ์สัตตา, 2552; Creswell, 2007; Schwandt, 2007)

ลักษณะสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี

องอาจ นัยพัฒน์ (2548: 358) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณีที่เป็นหลักสำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. มุ่งเน้นการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อประเด็นปัญหาใด ๆ ในกรณีใดกรณีหนึ่งที่เป็นระบบภายในขอบเขตที่เฉพาะเจาะจง เช่น บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กร โครงการ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์
2. กระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงดำเนินไปตามธรรมชาติ ใช้ประเด็นปัญหาเป็นศูนย์กลางในการสืบค้นหาคำตอบและมีขอบข่ายในการศึกษาขนาดเล็ก
3. มุ่งเน้นพรรณนาปรากฏการณ์ที่สนใจอย่างละเอียดลุ่มลึก เห็นภาพพจน์และครอบคลุมครบถ้วนในทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการสืบค้นหาคำตอบ
4. ให้ความสนใจต่อการประเมินการสรุปอ้างอิงผลการศึกษาวิจัยจากกรณีเฉพาะใด ๆ ไปยังกรณีเฉพาะอื่น ๆ หรือไปสู่ประชากรของกรณีเฉพาะในวงกว้างน้อยกว่าการเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อความสลับซับซ้อนและความเป็นเอกลักษณ์ของกรณีเฉพาะที่ทำการศึกษา
5. นำเสนอรายงานการวิจัย ซึ่งถือเป็นผลผลิตขั้นสุดท้ายของการศึกษาเฉพาะกรณีด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และจากมุมมองของบุคคลหลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มนักวิจัย กลุ่มผู้เข้าร่วมในการวิจัย และกลุ่มผู้อ่านรายงานการวิจัย
6. ให้ความสำคัญกับการพรรณนาและอธิบายกรณีศึกษาหรือปรากฏการณ์ที่สนใจว่า มีอะไรเกิดขึ้นบ้างและทำไมสิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น การพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวกระทำในรูปแบบของการบอกเล่าเรื่องราวเฉพาะในฉากเหตุการณ์สำคัญ ๆ พร้อมทั้งแสดงข้อมูลหลักฐานพยานประกอบ โดยอาศัยการรับรู้และการตีความหมายของนักวิจัยที่มีต่อเหตุการณ์นั้นโดยตรง

7. มุ่งเน้นสืบค้นหาแบบแผน ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมหรือกรณีศึกษาหรือปรากฏการณ์ที่สนใจ ทั้งที่เป็นไปตามคาดหมายและไม่เป็นไปตามการคาดหมาย รวมทั้งที่เป็นไปอย่างเปิดเผยและเป็นไปอย่างแฝงเร้นว่ามีความคงเส้นคงวา หรือสอดคล้องตรงกันภายใต้เงื่อนไขหรือสภาวะการณ์แบบใดแบบหนึ่งหรือไม่ เช่น แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างครู/อาจารย์ด้วยกันหรือนักเรียนด้วยกัน และระหว่างครู/อาจารย์กับนักเรียนในโรงเรียนหนึ่ง ๆ เป็นต้น

8. ความรู้ ความจริงจากการศึกษาเฉพาะกรณีที่มีรากฐานมาจากข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมมาได้จากภาคสนามหรือสถานที่ทำการศึกษาวิจัยจริง โดยทั่วไปมีลักษณะให้อารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้อ่านมากเหมือนหนึ่งผู้อ่านได้เข้าไปสัมผัสหรืออยู่ในปรากฏการณ์นั้นจริง ทั้งนี้เนื่องจากนักวิจัยเลือกใช้ถ้อยคำในการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับเดียวกับประสบการณ์ของคนเรา ผู้อ่านรายงานการศึกษาวิจัยสามารถนำความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ส่วนตัวเข้ามาช่วยในการตีความหมายได้ ซึ่งไปสู่การถ่ายโอนเชิงธรรมชาติ ข้อสรุปใด ๆ ที่ได้จากการศึกษาเข้าไปสู่ประชากรของกรณีศึกษาภายในใจของผู้อ่านต่อไป

การเลือกกรณีตัวอย่าง

Stake (2000 อ้างใน ชાય โพธิสิตา 2552: 163) จำแนกกรณีที่นักวิจัยศึกษาออกเป็น 3 ประเภท โดยใช้ความสนใจของนักวิจัยหรือจุดมุ่งหมายในการศึกษาเป็นเกณฑ์

1. ถ้านักวิจัยเลือกศึกษากรณีนั้นเพราะความสนใจอยากรู้ อยากทำความเข้าใจ อยากเปิดเผยรายละเอียดของกรณีนั้น ไม่มีจุดประสงค์อย่างอื่น กรณีเช่นนั้นเรียกว่า Intrinsic cases หรือกรณีที่ศึกษาเพื่อประโยชน์ของความอยากรู้ในสิ่งนั้นเป็นด้านหลัก
2. ถ้าเป็นกรณีที่เลือกมาศึกษาเพราะนักวิจัยเห็นว่า กรณีนั้นเป็นตัวอย่างหรือเป็นตัวแทนของกรณีอื่น ๆ และนักวิจัยก็ต้องการใช้กรณีนั้นเพื่อแสดงอะไรบางอย่าง เช่น แสดงตัวอย่างของเรื่องที่กำลังนำเสนออยู่ในขณะนั้น หรือแสดงตัวอย่างเพื่อสนับสนุนข้อสรุปหรือข้อโต้แย้งอย่างใดอย่างหนึ่งของตน เป็นต้น กรณีเช่นนั้นเรียกว่า Instrumental cases หรือกรณีที่ใช้เพื่อแสดงสิ่งอื่น

3. บางครั้งนักวิจัยเลือกที่จะศึกษา Instrumental cases หลาย ๆ ราย เพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการแสดงนั้นมีความชัดเจนและเพื่อความมั่นใจในข้อสรุปที่ได้ กรณีหลาย ๆ กรณีที่นักวิจัยเลือกมาศึกษาเช่นนั้น เรียกว่า Collective cases นักวิจัยเลือกศึกษาหลาย ๆ กรณีเพื่อใช้สนับสนุนเรื่องเดียวกัน

ประโยชน์ที่สำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี

องอาจ นัยพัฒน์ (2548) ได้ระบุประโยชน์ของการศึกษาเฉพาะกรณี ไว้ดังนี้

1. ทำให้ทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เนื่องจากเป็นการศึกษาปัญหาในเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องข้อเท็จจริง
2. ทำให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา
3. สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา
4. ทำให้ทราบรูปแบบที่แท้จริงขององค์กร ครอบครัวยุทธศาสตร์ สถานศึกษา หรือชุมชนต่าง ๆ ในลักษณะแตกต่างกัน
5. ผลที่ได้จากการศึกษาเฉพาะกรณีของปัญหาเดียวกัน เมื่อมีจำนวนมากขึ้นสามารถนำไปกำหนดเป็นสมมติฐาน หลักการ หรือสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ได้

สรุปได้ว่าการศึกษาแบบเฉพาะกรณี เป็นวิธีการวิจัยที่ทำการศึกษกรณีทีละเฉพาะเจาะจง โดยการศึกษาเฉพาะบุคคล หน่วยงานหรือชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยศึกษาอย่างละเอียด เพื่อที่จะทราบถึงสภาพที่แท้จริงของสถานการณ์ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้เกิดขึ้น โดยใช้การเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เน้นพรรณนาปรากฏการณ์ที่สนใจอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุม ชัดเจน และได้แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผลการศึกษาจะเป็นข้อเท็จจริง เพื่อใช้เป็นแนวทางในเสนอแนะ การแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ผลจากการศึกษารายกรณีควรจะสรุปอ้างอิงผลการศึกษาไปยังกลุ่มกรณีศึกษา หรือไปยังประชากรของกรณีศึกษา

ศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะหน่วยใดหน่วยหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาคอบคลุมไปถึงประชากรส่วนใหญ่

วิธีการดำเนินการวิจัยของการศึกษาเฉพาะกรณี

วิธีการดำเนินการวิจัยของการศึกษาเฉพาะกรณีสามารถสรุปได้ 4 ขั้นตอน (ชาย โพธิ์สิตา, 2552)

1. เลือกกรณีสำหรับศึกษา กรณีที่เลือกมาศึกษานั้นต้องมีความชัดเจน สมบูรณ์ในตัวเอง ทั้งในเรื่องของเนื้อหา เวลาและสถานที่ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ กลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะ โครงการหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการเลือกกรณีสำหรับศึกษานั้นโดยปกติใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง คือ จะให้ความสนใจกรณีที่สามารถให้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษาในกรณีนั้น ๆ เป็นสิ่งสำคัญ

2. รวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเกี่ยวกับกรณีที่ศึกษา ใช้เทคนิคหลายแบบในการรวบรวมข้อมูล เนื่องจากจุดเด่นของกรณีศึกษาอยู่ที่การให้ภาพที่ชัดเจนและสมบูรณ์ของสิ่งที่ศึกษา นักวิจัยรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์ ค้นหาจากเอกสาร หรือสกัดทัศนูปกรณ์อื่น ๆ โดยสรุปก็คือ ใช้ทุกวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกชนิดที่จะให้ภาพที่สมบูรณ์ที่สุด

3. การพรรณนารายละเอียดของสิ่งที่ศึกษา จำเป็นต้องพรรณนากรณีศึกษาอย่างละเอียด เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน การพรรณนาไม่ใช่เพียงแต่เล่าเรื่องโดยปราศจากจุดมุ่งหมาย แต่เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของกรณีที่ศึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ต้องเหมาะสมกับลักษณะข้อมูล เช่น การใช้การเปรียบเทียบและการตีความที่เหมาะสม และต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายคำถามและวัตถุประสงค์ในการศึกษา ตลอดจนบริบทของกรณีที่ศึกษาด้วยเสมอ

องค์ประกอบที่สำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีองค์ประกอบหลัก ๆ อยู่

3 ประการ (Miles and Huberman, 1994 อ้างใน ชาย โพธิ์สิตา, 2552: 361) คือ

1. การจัดระเบียบข้อมูล เป็นกระบวนการ จัดการ ด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งในทางกายภาพและในทางเนื้อหา พร้อมทั้งจะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบ

2. การแสดงข้อมูล เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อบอกเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษาตามความหมายที่ข้อมูลซึ่งได้ถูกจัดระเบียบไว้ดีแล้วออกมา

3. การหาข้อสรุป การตีความหมายและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่า ข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็น และน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อสรุปและสิ่งที่ตีความหมายออกมานั้นอาจจะอยู่ในรูปของคำอธิบาย กรอบแนวคิด หรือทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาวิเคราะห์นั้น

การจัดระเบียบข้อมูลนั้น นักวิจัยอาจทำตั้งแต่ก่อนการเก็บข้อมูล ระหว่างการเก็บข้อมูล และหลังการเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว ส่วนการแสดงข้อมูลและการหาข้อสรุป และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นนั้นเป็นสิ่งที่นักวิจัยควรเริ่มทำตั้งแต่ขั้นตอนที่กำลังเก็บข้อมูลอยู่ และควรทำต่อเนื่องไปจนรายงานเป็นที่น่าพอใจแล้ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระกันตพงศ์ วงศ์ใจคำ (2549) ทำวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ชาวเขาในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนชาวเขาในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า และศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ คือชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า ตั้งอยู่เลขที่ 100 หมู่ที่ 17 ตำบลช้างเคือง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มโครงการพระเมตตาสมเด็จย่า จำนวน 2 คน เด็กและเยาวชนชาวเขาในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า จำนวน 25 คน ครูอาจารย์ที่ประจำในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า จำนวน 6 คน รุ่นพี่ที่ทำงานประจำในชุมชนและอาศัยอยู่ในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า จำนวน 7 คน และวิทยากรจากท้องถิ่นในชุมชนจำนวน 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร

แนวคิด บทความที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม การจัดบันทึกข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนชาวเขาในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่า เป็นการจัดศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนในชุมชนต่าง ๆ ได้ศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน หลักสูตรการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของผู้เรียน

ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย ตัวผู้เรียน เมื่อมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองว่าเป็นผู้มีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองและมีเหตุผลพร้อมที่จะยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ในขณะที่ผู้สอนมีความเชื่อว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดโดยไม่คิดว่าผู้สอนเป็นผู้รู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน ศึกษาสภาพปัญหาของผู้เรียนอย่างถ่องแท้ จัดเนื้อหาสาระ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้เรียน และสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ นอกจากนี้องค์กร สถาบันและสื่อมวลชนยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ชัดเจนให้เป็นคนดี คนเก่ง เป็นผู้นำในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน

ศุภรา มณีรัตน์ (2547) ทำการศึกษา เรื่อง “โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์: พื้นที่สร้างความเป็น “พลเมืองไทย” ในกลุ่มคนชายขอบ กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” สนใจพิจารณาความหมายของโรงเรียนในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างพลเมืองในอุดมคติ โดยโรงเรียนในแต่ละประเภทที่รัฐได้จัดตั้งขึ้นเป็นภาพแทนถึงคุณลักษณะของพลเมืองไทยในอุดมคติที่สอดคล้องกับบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เป็นโรงเรียนที่รัฐสร้างขึ้นสำหรับคนที่ยากจน มีปัญหาและไม่ปกติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดขอบเขตของความเป็น “คนชายขอบ” ของรัฐในแต่ละบริบท ซึ่งมีพัฒนาคลี่คลายมาโดยลำดับ ได้แก่ บริบทการพัฒนา กระแสอุดมการณ์พัฒนาความมั่นคงของชาติ และแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน

ทำการศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้เวลาวิจัยภาคสนาม 12 เดือน ทั้งในโรงเรียนและชุมชนหมู่บ้านของนักเรียน ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ทั้งแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า เด็กที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แสดงถึงการกำหนดลักษณะของ “คนชายขอบ” ของผู้ที่ส่งนักเรียนเข้ามา ได้แก่ ตัวแทนรัฐ องค์กรเอกชน หน่วยงานความมั่นคง และสมาชิกรัฐ นักเรียนที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จะถูกกำกับด้วยระเบียบวินัย อาทิ การกำหนดวินัยสัมพันธ์กับพื้นที่ การควบคุมกิจกรรมประจำวันตามตารางเวลา และการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นต้น จากการจัดระเบียบของโรงเรียนดังกล่าวก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบกลับของนักเรียนโดยการสร้างกลุ่มแบบใหม่ เพราะการปฏิบัติการในฐานะกลุ่มเป็นยุทธวิธีการดำรงอยู่ภายใต้กฎระเบียบของโรงเรียนและการอยู่ร่วมกับนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ด้วยกัน อาทิ การรวมกลุ่มของสมาชิกที่มาจากชุมชนเดียวกันเพื่อสร้างความปลอดภัยจากการให้นิยามระหว่างนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ด้วยกัน หรือการแสวงหาสมาชิกร่วมเพื่อปฏิบัติการนอกกรอบ ระเบียบวินัยแทน เช่น สมาชิกรุ่นน้องเข้าไปในเขตพื้นที่ของเพศตรงข้ามแทน เป็นต้น

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ร่วมแบบใหม่ของโรงเรียนพบว่า มีเนื้อหาหลักหันต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมในชุมชนของนักเรียน ซึ่งนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับชุมชนเดิมเปลี่ยนแปลงไป กรณีนักเรียนกะเหรี่ยง ที่เรียนรู้ระบบการผลิตการเกษตรจากหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับระบบการผลิตแบบไร่หมุนเวียนในชุมชน ประกอบกับนักเรียนในฐานะสมาชิกชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตและพิธีกรรมของชุมชน เนื่องจากการซ้อนทับของการลำดับเวลาจัดระเบียบในแต่ละวันตามปฏิทินเวลาของโรงเรียนนั้นแตกต่างไปจากปฏิทินเวลาประกอบกิจกรรมการผลิตแบบไร่หมุนเวียนและพิธีกรรมในชุมชน ทำให้นักเรียนในฐานะสมาชิกชุมชนขาดการเรียนรู้ขององค์ความรู้ในชุมชนและมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนน้อยลง

ณัฐนิชา บุญเทอม (2552) ทำการศึกษาเรื่อง “การสำรวจทัศนคติของนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา” จากการศึกษา พบว่า การที่มีเด็กด้อยโอกาสเพิ่มขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อสังคม กล่าวคือ เมื่อเด็กหนีออกจากบ้านมาและเด็กที่ยากจน จำเป็นที่จะต้องหางานทำ เด็กบางคนก็มีอาชีพที่สุจริต เช่น ขายพวงมาลัยตามสี่แยกไฟแดงต่าง ๆ ขายหนังสือพิมพ์

ดังที่เราจะเห็นได้บ่อยครั้ง แต่เด็กบางคนตกเป็นเครื่องมือของพวกมิจฉาชีพ ค้ายาเสพติด ก่ออาชญากรรม จี้ปล้น ต่าง ๆ ทำให้สังคมเดือดร้อน สิ่งเหล่านี้พวกเขาทำไปเพราะไม่มีทางเลือก หรือทำไปเพียงเพื่อชีวิตที่อยู่รอดเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมาในอนาคต

อนึ่ง ยังทำให้ประเทศชาติไม่พัฒนาเท่าที่ควรเนื่องจากขาดบุคลากรที่มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ในอนาคต เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า หากเด็กไม่ได้รับการศึกษาอบรม และทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเรียนรู้ต่อสิ่งรอบข้างแล้ว ในอนาคตเมื่อเด็กโตขึ้นก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีคุณภาพ ยากที่จะพัฒนาสังคมให้รุ่งเรืองต่อไป เด็กไม่ได้รับการศึกษาอบรม และทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเรียนรู้ต่อสิ่งรอบข้างแล้ว ในอนาคตเมื่อเด็กโตขึ้นก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีคุณภาพ ยากที่จะพัฒนาสังคมให้รุ่งเรืองต่อไป

ส่วนแนวทางในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสนั้น ทำได้โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เริ่มต้นด้วยการจัดตั้งองค์กรที่ช่วยเหลือเด็กในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนหรือทุนการศึกษา ให้แก่เด็กที่ยากจน ในปัจจุบันนี้ รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น จึงมีการให้กู้ยืมเงินเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับการศึกษามากขึ้น มีการสร้างโรงเรียนและจัดครูไปสอนให้เพียงพอกับจำนวนเด็กตามเขตถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ ในภูมิภาคไทย ส่วนเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในกรุงเทพฯ นั้น ก็สามารถที่จะได้รับการศึกษาหาความรู้ได้ เพราะมีโรงเรียนรถไฟที่คอยให้ความช่วยเหลือเด็กเหล่านี้

นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาและส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กขึ้น โดยจัดวิทยากรให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสในการประกอบอาชีพที่สุจริตได้ ทั้งยังมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับเด็กพิการเพื่อให้พวกเขาได้เข้าสู่สังคมที่ดีได้ ปัญหาเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย สามารถที่จะลดน้อยลงได้หรือไม่ ก็ด้วยความร่วมมือกันอย่างจริงจังของทุกฝ่าย โดยเฉพาะรัฐบาลควรตระหนักในปัญหานี้ ไม่ปล่อยปละละเลย เพื่อให้พวกเขาเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ทำประโยชน์ให้กับบ้านเมืองต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนชาวเขาในชุมชนการเรียนรู้สมเด็จย่าและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ : พื้นที่สร้างความเป็น “พลเมืองไทย” ใน

กลุ่มคนชายขอบ กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่าใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาโดยใช้การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การจดบันทึกข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์แบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลระยะเวลานาน ส่วนผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยตัวผู้เรียน จัดเนื้อหาสาระ สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้องค์กร สถาบันและสื่อสารมวลชนยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ขัดเกล่าให้เป็นคนดี คนเก่ง เป็นผู้นำในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน

จากการศึกษาเอกสาร เรื่องการเรียนรู้ เด็กชายขอบ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา และการศึกษาเฉพาะกรณี สามารถสรุปได้ดังนี้

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร เป็นผลที่ได้จากประสบการณ์ ไม่ใช่ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความรู้สึกและทักษะ ซึ่งสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคล ประกอบด้วย สถานการณ์ ลักษณะประจำตัวบุคคล เป้าหมายที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับ การแปลจากการเรียนรู้ การแปรเปลี่ยนความหมาย การกระทำ ผลการปฏิบัติ และ ปฏิกริยาต่อความล้มเหลว โดยการเรียนรู้แต่ละครั้งจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ประการ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์หรือความรู้สึก และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย การเรียนรู้ นั้น มีหลายรูปแบบ แต่มีรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเรียกการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ว่า การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ คือ การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิด เพื่อให้ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งประกอบด้วย ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล เป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ การจัดการเรียนรู้นั้น นอกจากการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในห้องเรียนแล้ว ยังมี การจัดการเรียนรู้ให้กับคนกลุ่มหนึ่งที่อยู่นอกระบบของโรงเรียน อยู่นอกห้องเรียน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสในการเรียนรู้ ซึ่งเรียกคนเหล่านี้ว่า คนชายขอบ

คำว่า คนชายขอบ เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนที่ถูกกีดกัน ถูกละเลยจากสังคม ถูกลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตกอยู่ในภาวะด้อยโอกาส ขาดสิทธิและไม่มีปากเสียงในสังคม หรือถูกสร้างภาพว่าเป็นส่วนเกินหรือภาระของสังคม ซึ่งกลุ่มคนชายขอบที่เป็นเด็ก ซึ่งขาดโอกาสขาดสิทธิต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะการขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งปัญหาการขาดโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัด หรือเด็กที่เป็นชายขอบทางการศึกษา ทำให้เกิดการรวมตัวกันของอาสาสมัครกลุ่มหนึ่ง เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เด็กกลุ่มนี้ กลุ่มอาสาสมัครนั้นรวมตัวกันภายใต้ชื่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

โดย กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มครูอาสาสมัครกลุ่มหนึ่ง ที่รวมตัวกันเพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กด้อยโอกาสในสังคม ที่ถือเป็นเด็กชายขอบทางการศึกษา ซึ่งขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป อาสาแต่ละคนอุทิศเวลารว่างมาสอนหนังสือให้กับเด็ก ๆ โดยสอนหนังสือให้เด็กในชุมชนแออัด และคนเร่ร่อน ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา และเด็ก ๆ ที่ต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในวันหยุดเรียน สถานที่สอนของครูกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มี 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ 2) พื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เขตพระนคร 3) ได้สะพานอรุณอมรินทร์ (ใกล้โรงพยาบาลศิริราช) และ 4) ชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่มีความยั่งยืนในการทำงาน มีขอบเขตที่ชัดเจนในการทำงาน ซึ่งเป็นกรณีที่ดีและเหมาะสมกับการศึกษาแบบเฉพาะกรณี ซึ่งผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการศึกษาแบบเฉพาะกรณี ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้อย่างจริงจังของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

การศึกษาแบบเฉพาะกรณี เป็นวิธีการวิจัยที่ทำการศึกษกรณีทีละเจาะจง โดยการศึกษาเฉพาะบุคคล หน่วยงานหรือชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยศึกษาอย่างละเอียด เพื่อที่จะทราบถึงสภาพที่แท้จริงของสถานการณ์ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้เกิดขึ้น โดยใช้การเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เน้นพรรณนาปรากฏการณ์ที่สนใจอย่างละเอียดลุ่มลึก เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุม ชัดเจน และได้แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผลการศึกษาจะเป็นข้อเท็จจริงเพื่อใช้เป็นแนวทางในเสนอแนะ การแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผลจากการศึกษารายกรณีควรจะสรุปอ้างอิงผลการศึกษาไปยังกลุ่มกรณีศึกษา หรือไปประชากรของกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะหน่วยใดหน่วยหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงประชากรส่วนใหญ่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา กับกลุ่มเด็กชายขอบ ซึ่งเป็นเด็กที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกับเด็กส่วนใหญ่ในสังคม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยเริ่มต้นจากศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ กลุ่มคนชายขอบ และข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา กำหนดขอบเขตของการวิจัย และดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มครูอาสา ซึ่งผู้วิจัยได้ติดต่อกับ นายธีระรัตน์ ชูอำนาจ ผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพื่อร่วมสอนหนังสือให้กับกลุ่มเด็กชายขอบร่วมกับครูอาสา เพื่อศึกษาถึงการจัดการเรียนรู้ที่ทางกลุ่มครูอาสาจัดให้กับกลุ่มเด็กชายขอบ และขออนุญาตทำวิจัยการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู่เด็กชายขอบ โดยการเลือกเจาะจงศึกษาการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เนื่องจากกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กชายขอบในสังคม มีการทำงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ทราบถึงการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ทั้งทางสื่อโทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์ พบว่าเป็นการทำงานเพื่อเด็กชายขอบในสังคมจริง และมีลักษณะการดำเนินงานที่น่าสนใจ นอกจากนี้กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังมีการดำเนินงานในหลายพื้นที่ มีจำนวนครูอาสาสมัคร มีจำนวนเด็กชายขอบในการดูแลมากซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ครบถ้วน และมากเพียงพอในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรในการทำการวิจัยเพื่อศึกษาการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แก่เด็กของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา จากข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต พบว่า กลุ่ม ช. โซ่ อาสา เป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลที่มีจิตอาสา เพื่อ

ช่วยกันจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กด้วยโอกาส เด็กในชุมชนแออัด เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ในระดับตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกิจกรรมที่จัด เช่น สอนหนังสือ สอนการบ้าน เล่านิทาน เน้นการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำการสอนในวันเสาร์ และอาทิตย์ ในสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนตึกแดง พื้นที่คลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ พื้นที่บริเวณใต้สะพานอรุณอมรินทร์ พื้นที่บริเวณชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มอาสาสมัครอิสระไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานใด ๆ โดยมี คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้นำของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา

หลังจากศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรทำการศึกษาเฉพาะกรณี แบบการศึกษาหลายกรณี (Collective cases) คือการเลือกศึกษาพื้นที่จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มากกว่า 1 พื้นที่ เพื่อทำการศึกษาเพื่อดูความเหมือน ความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ แล้วสรุปเป็นประเด็นการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ซึ่ง Stake (2000, อ้างใน ชาย โพธิ์สีดา (2552: 163) ได้กล่าวถึง ประเภทของการเลือกกรณีศึกษา ว่า การที่นักวิจัยเลือกศึกษาหลาย ๆ กรณี เพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งนั้นมีความชัดเจนและเพื่อให้มั่นใจในข้อสรุปที่ได้ เรียกว่า Collective cases

การเลือกกรณีในครั้งนี้ศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่คลองหลอดบริเวณข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง โดยมีเหตุผลในการเลือกศึกษาในสองพื้นที่ ดังนี้

พื้นที่คลองหลอด บริเวณ ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

- พื้นที่คลองหลอด บริเวณข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่แรกที่กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เข้าไปจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กในชุมชน

- พื้นที่คลองหลอด บริเวณข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่ที่มีความคงทนด้านการจัดกิจกรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ก่อตั้งมานาน เป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี

พื้นที่ชุมชนตึกแดง

- กรรมการชุมชนให้ความร่วมมือในการทำงานของทางกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา อีกทั้งกรรมการชุมชนยังเป็นผู้ติดต่อให้ทางกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา เข้ามาจัดการเรียนรู้ให้เด็กในชุมชน
- พื้นที่ชุมชนตึกแดงมีสถานที่ในการจัดการเรียนรู้ที่มีความพร้อม มีสถานที่แข็งแรง มีความคงทนถาวร มีอุปกรณ์สำหรับการจัดการเรียนรู้ เช่น พื้นที่สำหรับจัดการเรียนรู้ หลังคาที่คงทนถาวร โต๊ะเรียน โต๊ะปิงปอง ห้องสมุด เป็นต้น
- พื้นที่ชุมชนตึกแดงเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนนักเรียนและจำนวนครูอาสาเป็นจำนวนมากกว่า 30 คน
- การจัดการเรียนการสอนในพื้นที่นี้มีการจัดชั้นเรียนแบ่งตามระดับชั้น มีครูประจำทุกระดับชั้น อย่างน้อย 1 คน

นอกจากนี้แล้วหลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่การจัดกิจกรรมของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา ผู้วิจัยยังพบว่า พื้นที่ทั้งสองบริเวณมีความแตกต่างกันในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบบริบทการจัดการเรียนรู้ระหว่างพื้นที่คลองหลอดและพื้นที่ตึกแดง

ประเด็น	พื้นที่คลองหลอด	พื้นที่ชุมชนตึกแดง
การจัดชั้นเรียน	แบ่งเป็นกลุ่ม ตามช่วงอายุที่ใกล้เคียงกัน	จะจัดแบ่งเป็นระดับชั้น
ครูประจำชั้น	ไม่แน่นอน ตามจำนวนครูอาสาในแต่ละครั้ง	อย่างน้อยชั้นละ 1 คน
สภาพพื้นที่	ไม่มีพื้นที่คงทนถาวร ใช้พื้นที่บริเวณทางเดินเท้า ไม่มีหลังคา	มีพื้นที่คงทนถาวร มีหลังคา

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น	พื้นที่คลองหลอด	พื้นที่ชุมชนตึกแดง
ห้องสมุด	ไม่มี	มี
คอมพิวเตอร์	ไม่มี	มี
อุปกรณ์ประกอบการสอน	ไม่มีกระดานดำ ใช้อธิบายจากเอกสารประกอบ	มีกระดานดำ ทุกชั้นเรียน
ห้องสุขา	มี (ใช้ห้องสุขาของโรงแรมรัตนโกสินทร์)	มี (เป็นห้องสุขาบริเวณด้านข้างบริเวณที่สอน)

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลสถานที่จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา โดยศึกษารายละเอียดของสถานที่ ได้แก่ สภาพทั่วไปของพื้นที่ สภาพชุมชน ลักษณะของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา และศึกษาข้อมูลการเดินทาง จากทางอินเทอร์เน็ต

ระยะเวลาในการทำวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 13 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2553 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554

ช่วงแรก ในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน เป็นช่วงการเก็บข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา รวมทั้งเป็นช่วงในการสร้างความสัมพันธ์และทำความรู้จักกับครูอาสา และเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม

ช่วงที่สอง ระยะเวลาประมาณ 7 เดือน เป็นการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในด้านความคิดของกลุ่มครูอาสา เด็กชายขอบ ผู้ปกครอง เป็นการศึกษาทัศนคติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ

ช่วงที่สาม ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อยืนยันข้อมูล หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้ตรงตามความเป็นจริง และเป็น การเก็บข้อมูลเพิ่มเติมข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วนในบางประเด็น ซึ่งผู้วิจัยสอบถามข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเป็นการยืนยันข้อมูล

การลงสนาม

การติดต่อผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลโดยการติดต่อทางโทรศัพท์กับคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ ซึ่งเป็น ผู้เริ่มกลุ่ม ช.โซ่ อาสา และถือเป็นผู้ที่กลุ่มครูอาสาให้ความเคารพเป็นผู้นำ โดยผู้วิจัยทำการติดต่อ สอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สถานที่ วันและเวลาในการจัดการเรียนรู้ ลักษณะของ การจัดการเรียนรู้ รวมทั้งขั้นตอนวิธีการในการเข้าร่วมเป็นครูอาสา ซึ่งคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ ได้ให้ ข้อมูลกับผู้วิจัยว่าการเข้าเป็นครูอาสาสามารถเข้ามาสอนได้เลย ไม่ต้องใช้เงิน ทางกลุ่มมีอุปกรณ์ การสอนอยู่แล้ว และทางกลุ่มก็ยังขาดครูอาสาอยู่ และยินดีถ้าผู้วิจัยจะมาเข้าร่วมเป็นครูอาสา ผู้วิจัยจึงได้ขอเข้าร่วมเป็นครูอาสาในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ติดต่อกับคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ และได้รับการตอบรับให้เข้าร่วมกับ กลุ่ม ช.โซ่ อาสาแล้ว ผู้วิจัยจึงเดินทางไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่พื้นที่ตึกแดง เขตบางซื่อ โดยในวันแรกที่ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสอนในชั้นปฐมวัยร่วมกับครู- อาสาท่านอื่น จากนั้นร่วมรับประทานอาหารกลางวันกับครูอาสาและเด็ก พร้อมทั้งร่วมประชุมสรุป งานกับครูอาสาท่านอื่น อีกทั้งผู้วิจัยยังติดต่อและนัดแนะการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช. โซ่ อาสา ในครั้งต่อไปกับคุณธีระรัตน์และครูอาสาท่านอื่น ๆ ซึ่งทุกท่านยินดีให้ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

การลงพื้นที่เบื้องต้น

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเป็นครูอาสาในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพื่อรวบรวมข้อมูลการจัดการเรียนรู้ ให้กับกลุ่มเด็กชายขอบ พื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูอาสา การทำงานของกลุ่มครูอาสา เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดขอบเขตของงานวิจัย โดยผู้วิจัยได้เข้า

ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มครูอาสา ช.โซ่ ทั้งกิจกรรมการสอนหนังสือ เข้าร่วมประชุมสรุปงาน รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มครูอาสา

จากการลงพื้นที่เบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง และเป็นกลุ่มครูอาสาที่มีการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบอย่างแท้จริง กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่ทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน มีการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบอย่างสม่ำเสมอทุกวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ นอกจากนี้แล้วทางกลุ่มยังมีพื้นที่การทำงานถึง 4 พื้นที่ในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนครูอาสามากกว่า 30 คน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีความน่าสนใจ มีข้อมูลหลากหลายในการทำงาน ซึ่งการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบมานานกว่า 10 ปี อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ องค์กรพัฒนาเด็ก หน่วยงานเอกชน เช่น สโมสรไลออนส์ นครหลวง โดยให้การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ อุปกรณ์การเรียน การประชาสัมพันธ์ และรางวัลเกียรติยศต่าง ๆ เมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นเพื่อสังเกตการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา และพิจารณาความเป็นไปได้ที่นักวิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สรุปได้ว่า ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการทำงานจัดการเรียนรู้ให้เด็กชายขอบจริง มีการทำงานอย่างสม่ำเสมอ และสามารถให้ข้อมูลที่เพียงพอในการทำวิจัย ผู้วิจัยจึงแนะนำตัวในฐานะของผู้วิจัยกับคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ เพื่อขออนุญาตทำการวิจัย โดยคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ หรือครูปู ยินดีให้ข้อมูลการวิจัย รวมทั้งยังแนะนำเอกสารเกี่ยวกับการทำงานของอาสาสมัครให้ผู้วิจัย เพื่อใช้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานของอาสาสมัครด้วย

บทบาทของผู้วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดบทบาทของนักวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ 2 รูปแบบ คือ ช่วงระยะเวลา 3 เดือนแรก ของการเข้าร่วมเป็นครูอาสา ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเป็นเพียงครูอาสา กับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ทำการสอนหนังสือให้กับเด็กชายขอบ และทำกิจกรรมต่างร่วมกับครูอาสา โดยไม่ได้แนะนำตัวในฐานะของผู้ที่เข้าไปทำการวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ในการเก็บข้อมูล เพื่อพิจารณาถึงการเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล เพื่อยืนยันว่าทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการทำงานจัดการเรียนรู้ให้เด็กกลุ่มชายขอบจริง หลังจากศึกษาถึงข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พบว่าการเก็บข้อมูลกับทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีความเป็นไปได้ ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการทำงานจริง และ

มีข้อมูลเพียงพอในการเก็บข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยจึงขออนุญาตผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในการลงพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูล โดยได้เข้าร่วมเป็นครูอาสาสมัครภายในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งหลังจากการเปิดตัวกับผู้นำกลุ่ม ทางผู้นำกลุ่มมีความยินดีในการให้เข้าเก็บข้อมูล โดยในระยะแรกกลุ่มครูอาสาสมัครคนอื่น ๆ ยังไม่ทราบว่าผู้วิจัยมาเก็บข้อมูลควบคู่ไปกับการสอนเด็ก ด้วย แต่เมื่อผู้วิจัยได้เปิดตัวเองว่า นอกจากการเข้ามาสอนในสถานะอาสาสมัครแล้ว ยังเก็บข้อมูลในการวิจัยด้วย ซึ่งผลตอบรับจากการเปิดตัว ก็ได้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

การแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แนะนำตัวกับ คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ ผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพื่อขออนุญาตศึกษาการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา อธิบายถึงบทบาทของผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพื่อรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย ซึ่งคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ ได้อนุญาตและยินดีที่ผู้วิจัยให้ความสนใจในการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พร้อมทั้งให้คำแนะนำเพิ่มเติมในการรวบรวมข้อมูล อีกทั้งยังแนะนำผู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา กับผู้วิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา คือ นายธีระรัตน์ ชูอำนาจ หรือ ครูปู (ผู้วิจัยใช้คำเรียก ครูปู แทนชื่อและนามสกุล ในงานวิจัยนี้) ที่ครูอาสา เด็กและคนในชุมชนเรียก เป็นผู้จัดตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา อีกทั้งยังเป็นผู้ที่กลุ่มครูอาสา ยกย่องให้เป็นผู้นำกลุ่ม โดยเริ่มจัดตั้งเป็นกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เมื่อปี พ.ศ.2543 โดยมีคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ เป็น ครูอาสาคนแรก ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) ครูปู ยังเป็นครูอาสาที่ทำการสอนหนังสือให้กับกลุ่มเด็กชายขอบในทุกพื้นที่ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้แก่ พื้นที่ชุมชนตึกแดง ย่านบางซื่อ พื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ พื้นที่ใต้สะพาน - อรุณอมรินทร์ (ใกล้โรงพยาบาลศิริราช) และพื้นที่ชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง

คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ ได้ทำงานเพื่อเด็กด้อยโอกาสมามากกว่า 10 ปี โดยได้รับโล่รางวัล พระราชทาน โครงการ "ทำดีเพื่อพ่อ" จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นรางวัลที่คัดเลือก

บุคคลดีเด่น จาก 1 ใน 100 ทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2551 ได้เข้ารับโล่รางวัล "พ่อดีเด่นแห่งชาติ" อีกทั้งยังเป็นทีสนใจจากสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อนำเสนอถึงการทำงานเพื่อสังคม อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษาในด้านของการทำงานเพื่อเด็กด้อยโอกาสนักศึกษานักศึกษาที่สนใจด้วย

2. กลุ่มครูอาสา คือ ครูอาสาที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสาฯ ในพื้นที่คลองหลอดและครูอาสาในพื้นที่ตึกแดง ทำการเก็บข้อมูลจากครูอาสาเพศชาย จำนวน 3 คน และครูอาสาเพศหญิง จำนวน 5 คน ซึ่งการที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากครูอาสาเพศหญิงมากกว่าเนื่องจาก ครูอาสาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาฯ มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

3. เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรม คือ เด็กชายขอบที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากกลุ่ม ช.โซ่ อาสาฯ ช่วงอายุตั้งแต่ 4 ปี ถึง 16 ปี ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเด็กชายขอบเป็นเด็กชายอายุ 10 ขวบ จำนวน 2 คน เด็กชาย อายุ 12 ปี จำนวน 1 คน และ เด็กหญิง อายุ 5 ปี จำนวน 2 คน เด็กหญิง อายุ 10 ปี จำนวน 2 คน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ตึกแดงและพื้นที่ริมคลองหลอด บริเวณข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

4. ผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กชายขอบที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากกลุ่ม ช.โซ่ อาสาฯ อาศัยอยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่คลองหลอดและใกล้เคียงชุมชนตึกแดง ประกอบด้วย ผู้ปกครองเพศชาย อายุประมาณ 40 ปี จำนวน 1 คน และผู้ปกครองเพศหญิง อายุประมาณ 35 – 40 ปี จำนวน 3 คน สาเหตุที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครองเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจาก ในช่วงการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าผู้ปกครองเพศหญิงมารับและส่งเด็กชายขอบมาเรียนมากกว่าเพศชาย และในการเข้าไปเก็บข้อมูลผู้วิจัยพบผู้ปกครองเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

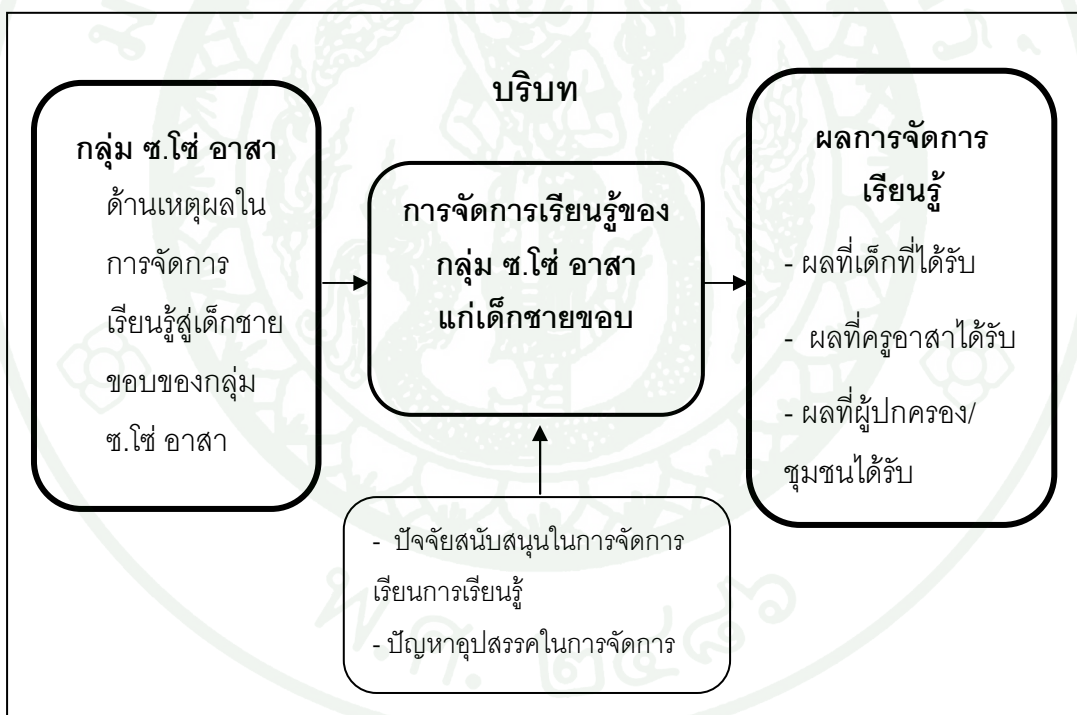
การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้พยายามสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล โดยการให้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความสนิทสนมและความคุ้นเคยกับกลุ่มครูอาสา ผู้วิจัยสร้างความเป็นกันเองโดยการให้ช่วยเหลือในการทำงานครูอาสาท่านอื่น ๆ เช่น การช่วยยกของ การถือของ ช่วยดูแลเด็ก เป็นต้น ผู้วิจัยสร้างความเชื่อใจโดยการลงพื้นที่กับครูปุ๋ญและไม่ปฏิเสธคำชักชวนไปช่วยงาน เช่น การลงพื้นที่เยี่ยมเด็กและคนเร่ร่อนที่สวนลุมพินี งานคนพิการแห่งชาติ ไปเที่ยวสวนสัตว์กับครูปุ๋ญ เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ จึงทำการรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเป็นกำหนดเป็นประเด็นที่สนใจในเบื้องต้น ซึ่งกรอบแนวคิดนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและข้อค้นพบที่พบในสนามที่ศึกษาระหว่างการทำวิจัย

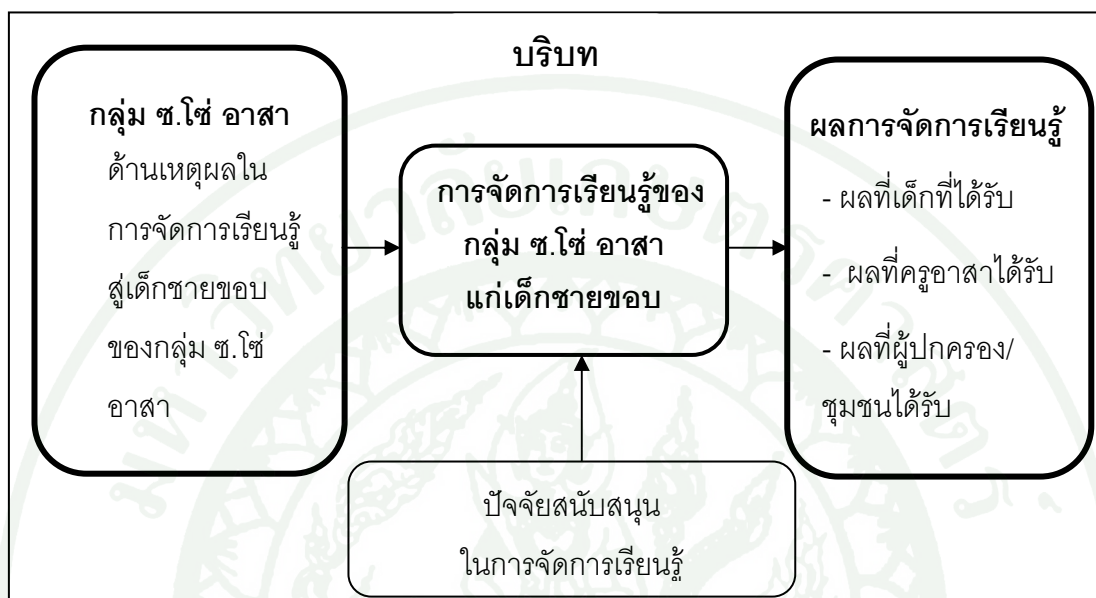
โดยหลังจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เบื้องต้นเก็บข้อมูลข้อมูลการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดไว้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นระยะเวลา 3 เดือน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ พบว่า การทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะได้รับปัจจัยการสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีหลายปัจจัยที่ให้การสนับสนุน แต่ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ พบว่าทางกลุ่ม

ช.โซ่ อาสา ไม่พบอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงตัดประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนรู้ออกไปจากกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และผลงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องที่ผู้วิจัยทำการศึกษา โดยมีตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ครูอาสา แบบสัมภาษณ์เด็กชายขอบ แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบบบันทึกการสังเกต เพื่อบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเป็นแบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสังเกตไว้ดังนี้ สังเกตบริบทการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้แก่ สภาพพื้นที่ การจัดชั้นเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน สังเกตการทำงานของครูอาสาในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สังเกตพฤติกรรมของเด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ สังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูอาสา เด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ผู้ปกครอง และคนในชุมชน รวมทั้งสังเกตข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้

เด็กชายชอบ โดยผู้วิจัยทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกการสังเกต โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้ (ภาคผนวก ก หน้า138)

ส่วนที่ 1 เป็นการจดบันทึกถึงสิ่งที่ได้พบ สิ่งที่สังเกตเห็น บรรยายถึงสภาพแวดล้อม เหตุการณ์ต่าง ๆ และบทสนทนาที่ผู้วิจัยได้อยู่ในเหตุการณ์นั้น รวมถึงสถานที่ ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรมด้วย

ส่วนที่ 2 เป็นการใส่รหัสของข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล และการตีความข้อมูลเบื้องต้น เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบเจาะลึก ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ทำการสัมภาษณ์ในบรรยากาศที่เป็นสภาพจริง คือสัมภาษณ์พร้อมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้คำถามที่ให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงแนวคิด ทศนคติ ถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์ รวมทั้งเหตุผลของการแสดงพฤติกรรม ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ครู-อาสา แบบสัมภาษณ์เด็กชายชอบ และแบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ครูอาสา เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (ภาคผนวกที่ ก หน้า 140) โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทศนคติ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายชอบ เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ในประเด็น ดังนี้

- การจัดตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา
- เหตุผลในการเข้าร่วมเป็นครูอาสา

- การจัดการเรียนรู้และผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบ
ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

2.2 แบบสัมภาษณ์เด็กชายขอบ มีลักษณะเป็นแบบเจาะลึก (ภาคผนวกที่ ก หน้า 141) โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทศนคติ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ เพื่อตอบคำถามการวิจัย ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ในประเด็น ดังนี้

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา
- การจัดการเรียนรู้และผลที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา
- ความต้องการของเด็กชายขอบ

2.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน (ภาคผนวกที่ ก หน้า 142) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทศนคติ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ เพื่อตอบคำถามการวิจัย ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ในประเด็น ดังนี้

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

- ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา

3. แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร โดยวิเคราะห์จากเอกสารใบสมัครของครูอาสา เอกสารประกอบการเรียนรู้ สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และเอกสารจากสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ประกอบด้วย เอกสารประกอบการเรียนรู้ เอกสารจากสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ผู้เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา (ภาคผนวกที่ ก หน้า 144 - 147)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้วิจัย และแบบบันทึกภาคสนามโดยใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ครูอาสา แบบสัมภาษณ์ผู้เรียน แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและคนในชุมชนแบบเจาะลึก แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเด็กชายขอบ และผลงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กชายขอบ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตในการสัมภาษณ์และสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร ทำให้ได้แนวทางกรอบแนวคิดในการวิจัย และข้อคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้คำตอบครอบคลุมตามคำถามการวิจัย

2. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ และผลงานวิจัย ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องที่ศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตในการสัมภาษณ์และสังเกต จากการศึกษาเอกสาร ทำให้ได้แนวทางในการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา และได้แนวทางในการสร้างข้อคำถามการสัมภาษณ์ในประเด็นการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลที่สังเกต และสัมภาษณ์ด้วย

3. กำหนดกรอบในการแนวคิด และดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสร้างแบบบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

3.1 แบบบันทึกการสังเกต มีลักษณะเป็นเอกสารสำหรับบันทึกข้อมูล รายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งทำการบันทึกข้อมูล ได้แก่ สถานที่สังเกต วันเวลาที่สังเกต และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3.2 แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไป และความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ผู้เด็กชายขอบ

3.3 แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร มีลักษณะเป็นแบบบันทึก ที่บันทึกข้อมูลเอกสารทั่วไปของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เอกสารการจัดการเรียนรู้ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

4. นำเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร ให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยตรวจสอบความถูกต้องความเหมาะสม ว่าเครื่องมือมีความครอบคลุมเพื่อให้ได้คำตอบตามคำถามที่ตั้งไว้ และตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งหลังจากการเสนออาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ได้ข้อเสนอแนะ ให้เพิ่มประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของคนใน คือ ความคิด แนวคิดของผู้ให้ข้อมูล ส่วนประเด็นการนำเครื่องมือไปใช้ ควรนำเครื่องมือไปใช้ให้หลากหลาย ได้แก่ การเก็บข้อมูลทั้งจากการสังเกต การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ควรสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุม ทั้งครูอาสา ชาย-หญิง ช่วงอายุที่หลากหลาย เป็นต้น เพื่อให้ได้คำตอบที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย

5. นำเครื่องมือวิจัยที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับครูอาสา จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา จากนั้นทำการปรับปรุงภาษาตามผลที่ได้ โดยผู้วิจัยทดลองใช้คำถามในการสัมภาษณ์ครูอาสา พบว่าคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ครูอาสาทั้ง 3 คน มีความเข้าใจดี ให้คำตอบที่ตรงกันและตรงความมุ่งหมายของคำถาม แต่ยังคงมีการปรับปรุงในเรื่องของการใช้คำที่เข้าใจยาก ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องขอคำถามซ้ำ และขอคำอธิบาย ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับไปใช้คำที่ง่ายขึ้นและเข้าใจได้ทั่วไป

6. นำเครื่องมือวิจัยที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยเก็บข้อมูลจาก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ครูอาสา การสัมภาษณ์ผู้เรียน การสัมภาษณ์ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน และการวิเคราะห์เอกสาร

อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. สมุดบันทึก และปากกา/ดินสอ เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูล จดบันทึกประเด็นที่สำคัญ ในระหว่างการลงสนามเก็บข้อมูล

2. กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้บันทึกภาพในระหว่างการลงสนามเก็บข้อมูล

3. อุปกรณ์บันทึกเสียง ใช้บันทึกเสียงการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร หลักฐานต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสังเกต สัมภาษณ์ และวิเคราะห์เอกสารด้วยตนเอง โดยใช้แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ตั้งแต่ เดือนมิถุนายน 2553 ถึง เดือน มิถุนายน 2554 รวมเป็นระยะเวลา 13 เดือน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มจากการเข้าไปเป็นอาสาสมัครในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา โดยการเข้าไปลงพื้นที่เบื้องต้นเพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กชายขอบก่อน โดยลงพื้นที่ทั้ง 4 แห่ง จากนั้นทำการเลือกพื้นที่ในการลงเก็บข้อมูล จำนวน 2 แห่ง เมื่อสร้างความคุ้นเคยและศึกษาสภาพที่แท้จริงของแหล่งข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจึงแนะนำตัวในฐานะของผู้วิจัยกับคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ เพื่อขออนุญาตทำการวิจัย

2.1 การสร้างความคุ้นเคยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มครูอาสาสมัครกลุ่ม ช.โซ่ อาสา โดยทำการสอนให้กับเด็ก โดยเลือกชั้นที่มีครูอาสาสมัครคนเดิมประจำชั้นอยู่เดิมแล้ว เพื่อให้ครูอาสาสมัครได้พูดถึงเด็กที่เข้าร่วมว่ามี พัฒนาการ และพฤติกรรมในการเรียนได้ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังเข้าร่วมกิจกรรมการออกพื้นที่ต่างจังหวัด เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ที่ดีกับครูอาสาสมัครคนอื่น ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.2 ผู้วิจัยทำการสังเกตการสอนในขณะที่ครูอาสาสมัครได้ทำการสอนให้กับเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการสัมภาษณ์พูดคุยกับครูอาสาสมัคร ซ.โซ่ อาสา คนอื่น ถึงการจัดการเรียนรู้ เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลในการตอบคำถามการวิจัย

2.3 จากการลงพื้นที่ที่ผู้วิจัยทำการจดบันทึกถึงประเด็นที่ได้เก็บข้อมูลมาจากการลงพื้นที่อย่างละเอียด ซึ่งในระหว่างการลงพื้นที่ผู้วิจัยไม่ได้ทำการลงข้อมูลใด ๆ ลงในบันทึกภาคสนาม เนื่องจากจะทำให้เป็นที่ผิดปกติไปจากครูอาสาสมัครคนอื่น แต่หลังจากกลับมาจากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยทำการจดบันทึกลงบันทึกภาคสนามทันที

2.4 ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์บางครั้ง แต่ครั้งใดที่มีการใช้เครื่องบันทึกเสียง ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ทุกครั้ง นอกจากนั้นผู้วิจัยยังบันทึกภาพในการจัดการเรียนการสอน การทำกิจกรรมต่างของกลุ่ม ซ.โซ่ อาสาด้วย

3. ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ ทั้งข้อมูลจากการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจาก และข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร นำมาทำการวิเคราะห์สรุปร่างข้อสรุปด้วยการจัดประเภทของข้อมูล โดยรวบรวมข้อเท็จจริงย่อย ๆ แล้วสรุปรวมไปสู่ส่วนใหญ่ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบ

การตรวจสอบข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในด้านความครบถ้วนของข้อมูล ความเป็นจริง ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Valid and Reliable) โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการเปรียบเทียบข้อมูลเดียวกันที่เก็บมาจาก สถานที่ เวลาหรือบุคคลที่แตกต่างกัน ด้วยวิธีการหลาย ๆ วิธี โดย

1.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของ

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ซึ่งมี 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ การสัมภาษณ์ครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสา สัมภาษณ์เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา และสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กที่เข้ากิจกรรม นอกจากนี้แล้วยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้แก่ เอกสารเผยแพร่ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นิตยสาร รวมทั้งการเก็บข้อมูลจากสื่อโทรทัศน์ที่เข้ามาศึกษาการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

1.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสังเกตการทำงานของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา พฤติกรรมการแสดงออกของครูอาสา เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ปกครอง การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อศึกษาแนวคิดการทำงานของ กลุ่มและที่มาของพฤติกรรมที่แสดงออก รวมทั้ง การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการยืนยันถึงความถูกต้องของข้อมูล

1.3 การตรวจสอบจากการวิเคราะห์ข้อมูล (Analytical Triangulation) เป็นการนำ ข้อมูลไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบว่าผู้วิจัยมีการตีความถูกต้องหรือไม่ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา มีความถูกต้องหรือไม่ โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาทำการวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ นำ กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง รวมทั้งการนำข้อมูลย้อนกลับไปสอบถามอีกครั้ง โดยหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้ย้อนกลับไปที่ถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีกครั้ง เพื่อทำ การยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้

2. การตรวจสอบด้วยวิธีการนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ นอกจากการ ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation) แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบผล การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ อาจารย์ได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการรวบรวมข้อมูล และความถูกต้อง ครบถ้วน รวมถึง ความสมบูรณ์ของงานวิจัย เพื่อเป็นการยืนยันถึงความถูกต้อง และครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำจัดประเภทของข้อมูลที่ได้จากวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร รวมทั้งข้อมูลความคิดเห็นของผู้วิจัยจากข้อมูลที่ได้ จากนั้นหาคำสำคัญของเนื้อหาในแต่ละประเภท ทำการใส่รหัสข้อมูลเพื่อสะดวกในการกลับมาตรวจสอบและการจัดกลุ่ม จากนั้นนำข้อเท็จจริงที่ได้มาจัดกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นข้อสรุป และตอบคำถามการวิจัย

2. ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ ทั้งข้อมูลจากการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร นำมาจัดกลุ่มข้อมูลตามประเภทของข้อมูล โดยรวบรวมข้อเท็จจริงย่อย ๆ ในแต่ละประเด็น ที่มีความเกี่ยวข้อง มีความคล้ายคลึงกัน นำมาสรุปรวมไปสู่ข้อสรุปใหญ่ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อให้ประเด็นที่ได้สามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างครอบคลุม และมีความครบถ้วนถูกต้อง

3. เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยสรุปผลที่ได้เป็นรายงานการวิจัย จากนั้นนำรายงานการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล ไปให้ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาว่า รายงานการวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และตรงตามความเป็นจริงหรือไม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจระหว่างตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน ในส่วนของประเด็นที่มีความเข้าใจไม่ตรงกัน ผู้วิจัยทำการปรับแก้ไขให้เกิดความถูกต้อง

4. เมื่อทำการปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ให้ข้อมูลแล้ว นำรายงานการวิจัยที่ได้มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล จะใช้เป็นนามสมมุติ เพื่อเป็นการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล และป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะเปิดเผยเพียงชื่อของ คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ หรือ ครูบุ๋ม ผู้นำกลุ่ม ช.โช้อาสา ซึ่งผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้การขอข้อมูลวิจัยและขออนุญาตในการเปิดเผยชื่อแล้ว

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การศึกษาการจัดการเรียนรู้สู่เด็กชายขอบ ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ตอนที่ 2 บริบทการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สำหรับเด็กชายขอบ ในพื้นที่ริมคลองหลอด บริเวณข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ

ตอนที่ 3 เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ตอนที่ 4 การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ตอนที่ 5 ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เริ่มจากแกนนำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา คือ นายธีระรัตน์ ชูอำนาจ หรือครูปู่ เมื่อ พ.ศ.2543 โดยเป็นอาสาสมัครครูข้างถนนของ ดร.พิจิตต์ รัตตกุล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ต่อมาได้แยกตัวมาเป็นกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งที่มาของชื่อ ช.โซ่ อาสา ครูปู่ได้กล่าวไว้ว่า

...หลังจากแยกตัวจากอาสาสมัครครูข้างถนน มาเป็นกลุ่ม ช.โซ่ของเรา จากโซ่ข้อเดียว ก็เป็นหลาย ๆ ข้อ จึงจะมีพลัง ไม่มีการผูกมัดการทำงานอย่างนี้ เช่นเดียวกับอาสาสมัคร ทำคนสองคนทำไม่ได้ อาสาสมัครต้องทำหลาย ๆ คน ถึงจะมีพลังในการทำงาน ช.โซ่ นี้ อย่าเข้าใจว่าเป็นโซ่เป็นหลาย ๆ เส้น เป็นโซ่หลาย ๆ ข้อ เกิดจากความสมัครใจ...

ซึ่งการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นั้น ครูปู แกนนำกลุ่ม ช.โซ่อาสา ผู้ที่บริหารจัดการกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้กล่าวถึงเหตุผลของการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ไว้ว่า “...การบริหารงานครูอาสาสมัคร เป็นงานที่ยากจริง ๆ ... เป็นสิ่งที่ยากมาก แล้วทำไมกลุ่ม ช.โซ่ จึงเกาะกลุ่มกันได้อย่างนี้ เพราะใจของครูปูเปิดกว้างกับทุกคน ครูปูเสมอภาคกับทุกคน...”

การจัดกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้เริ่มจัดกิจกรรมที่พื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ที่แรก ต่อมาได้เข้าไปจัดกิจกรรมที่พื้นที่บริเวณใต้สะพานอรุณอมรินทร์ เป็นที่แห่งที่สอง จากนั้นเมื่อทางกลุ่มผู้นำชุมชนกับผู้ปกครองในชุมชนตึกแดงเห็นการจัดกิจกรรมของทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จากทางสื่อโทรทัศน์ จึงได้เชิญให้กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เข้ามาจัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเด็กในชุมชนตึกแดง ต่อมาครูปูเริ่มเข้าไปสอนในพื้นที่ชุมชนวัดดวงแข ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง โดยเข้าไปสอนในพื้นที่ของศูนย์มูลนิธิพัฒนาเด็ก ชุมชนวัดดวงแข

ช่วงเริ่มต้นนั้น ชาวบ้านยังไม่เข้าใจถึงการเข้ามาสอนของกลุ่มครูอาสา วันหยุดก็อยากให้ลูก ๆ ช่วยทำงาน อยากให้ขายพวงมาลัย เก็บขยะ ล้างจาน หรือไปขอทาน การเข้ามาสอนของกลุ่มครูอาสาเหมือนไปแย่งเวลาทำมาหากินของชาวบ้าน แต่ภายหลังเมื่อเห็นว่าการสอนอย่างจริงจัง จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงความคิดให้ลูกเข้ามาเรียน

การก่อตั้งพื้นที่การจัดกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

1. การก่อตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในพื้นที่คลองหลอด

การก่อตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในพื้นที่คลองหลอด เริ่มจากการรวมกลุ่มกันของอาสาสมัครกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ภายใต้การนำของครูปู จากนั้นจึงดำเนินการติดต่อกรรมการชุมชนตรอกสาเก เพื่อเข้ามาจัดกิจกรรมในชุมชน โดยเลือกพื้นที่บริเวณบนทางเดินเท้าริมคลองหลอด บริเวณด้านข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นจุดจัดกิจกรรม โดยช่วงแรกจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบนพื้นที่ทางเท้า ต่อมาทางร้านขายอาหารตามสั่ง ได้อนุญาตให้ใช้โต๊ะสำหรับรับประทานอาหารใช้เป็นโต๊ะเรียนในช่วงเช้าก่อนเปิดร้าน และดำเนินการสอนมาจนถึงปัจจุบัน ดังคำพูดของครูปูที่เล่าถึงการสอนบริเวณริมคลองหลอดในช่วงแรก ว่า “ ตอนนั้นเราก็เข้ามาติดต่อกรรมการชุมชน ก็ใช้พื้นที่ตรงนี้เป็นที่สอน (ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์) สอนกันบนพื้นเลย เด็กบางคนก็ใช้รถเข็นเป็นโต๊ะ เขียนหนังสือกันบนนั้นเลย ตอนนีโต ๆ กันหมดแล้ว”

2. การก่อตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในพื้นที่ชุมชนตึกแดง

การก่อตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในพื้นที่ชุมชนตึกแดง หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า โรงเรียนลานโพธิ์ ในชุมชนตึกแดง เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2550 เริ่มแรกมีครูอาสาเพียง 4 คน หลังจากนั้นค่อยเพิ่มขึ้นมา จนปัจจุบันมีครูหมุนเวียนกันมาสอนมากกว่า 30 คน

การเข้ามาสอนในชุมชนตึกแดงในช่วงแรกนั้น สถานที่สอนเป็นพื้นที่โล่ง ยังไม่มีหลังคามีต้นโพธิ์และเต็นท์ตั้งอยู่ เมื่อดำเนินการสอนได้ 2 อาทิตย์ จึงมีคนบริจาคสร้างหลังคาให้ ผู้บริจาคสร้างหลังคาเป็นบุคคลที่เคยอาศัยอยู่ในชุมชนตึกแดง (ไม่มีการเปิดเผยชื่อผู้บริจาค) เมื่อผู้บริจาคมีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้น แล้วทราบว่าครูปู่เข้ามาช่วยสอนหนังสือให้กับเด็กในชุมชน จึงบริจาคเงินช่วยเหลือเพื่อสร้างหลังคาให้ โดยช่างที่สร้างเป็นช่างก่อสร้างในชุมชนตึกแดง ในระหว่างการก่อสร้างต้องทำการขนไม้ขนเสา โดยใช้แรงงานคนขนเนื่องจากพื้นที่ชุมชนคับแคบรถไม่สามารถเข้า-ออกได้ รวมค่าใช้จ่ายในการสร้างประมาณ 200,000 บาท ต่อมา มีการปรับปรุงและขยายหลังคาเพิ่มเติมเพื่อให้มีพื้นที่มากขึ้น พร้อมทั้งดำเนินการขุดติดตั้งไฟฟ้า ส่วนพื้นที่เป็นที่หลุดจํานองปัจจุบันเป็นของธนาคาร แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ตาบอด ไม่มีทางเข้าออก จึงไม่มีการนำไปใช้ประโยชน์แต่อย่างใด

ครูปู่ได้เล่าถึงความเป็นมาของสถานที่การจัดการเรียนรู้ พื้นที่ตึกแดง ไว้ว่า “...เมื่อก่อนยังไม่มีหลังคา โลง ๆ มีต้นโพธิ์อยู่ต้น เต็นท์เก่าอันนี้ สอนได้ 2 อาทิตย์ ก็มีคนใจบุญเขามาสร้างหลังคาให้ คนที่มาสร้างให้เมื่อก่อนเขาเป็นคนจนที่นี่ แต่ตอนนี้เขารวยแล้ว เขาเข้าใจดีว่าคนจนมันเป็นอย่างไร แล้วเราก็มาร่วมพัฒนาต่ออะไรเอง...”

ตอนที่ 2 บริบทการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สำหรับเด็กชายขอบ ในพื้นที่บริเวณริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ

1. ข้อมูลสภาพทั่วไปของสถานที่จัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พื้นที่บริเวณริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

1.1 สภาพพื้นที่ทั่วไป

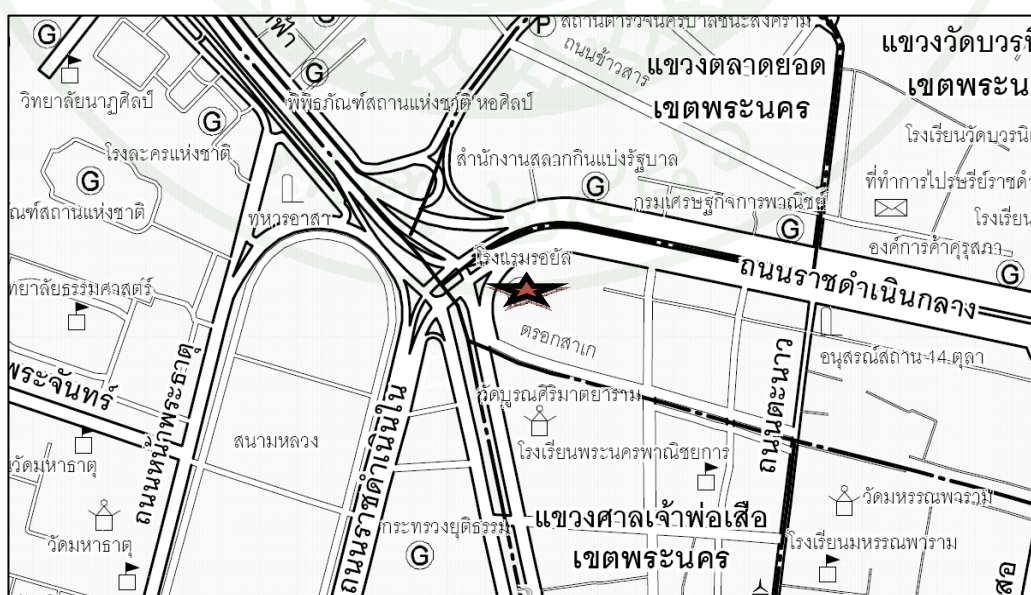
สภาพพื้นที่ทั่วไปของพื้นที่การจัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พื้นที่บริเวณริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ พื้นที่การจัดการเรียนการสอนตั้งอยู่ริมคลองหลอด ติดกับโรงแรมรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ใกล้กับสนามหลวง ใกล้ชุมชนตรอกสาเก เขตพระนคร

พื้นที่การจัดการเรียนการสอนตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับร้านขายอาหารตามสั่งริมคลองหลอด โดยอาศัยใช้พื้นที่ในช่วงเช้า 8.30-12.00 น. ก่อนร้านเปิด โดยใช้โต๊ะสำหรับรับประทานอาหารเป็นโต๊ะเรียน ตั้งอยู่บนพื้นทางเท้าริมถนนเลียบริมคลองหลอด ไม่มีหลังคา อาศัยร่มจากร้านอาหารตามสั่ง และร่มเงาของซุ้มกระดังงาช่วยบังแดด ไม่มีอาคารเรียน ไม่มีห้องสุขา หากต้องการเข้าห้องสุขา ต้องเดินไปเข้าที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ ซึ่งทางโรงแรมยินดีให้กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เข้าไปใช้ห้องสุขาของทางโรงแรมได้ ต่อมาในปี 2553 ครูบุญได้ขอรับบริจาคโต๊ะเรียนและเก้าอี้จากสโมสรไลออนส์ นครหลวง เพิ่มเติม ในพื้นที่นี้ไม่มีกระดานดำ ไม่มีห้องสมุด โดยครูจะนำประจำโต๊ะเพื่อสอนและอธิบายเนื้อหา โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน เป็นสื่อในการสอน

สถานที่จัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พื้นที่บริเวณริมคลองหลอด อยู่ใกล้กับชุมชนที่อยู่อาศัยของคน ชื่อว่าชุมชนตรอกสาเก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นร้านขายอาหารริมทางเท้า และแผงเช่าพระ ตามเส้นทางเข้าไปในชุมชนจะพบคนเร่ร่อนนอนอยู่ริมถนนบนทางเท้าและบนเก้าอี้ตลอดเส้นทาง คนเร่ร่อน เดินเก็บของเก่า ในช่วงบ่ายจะพบผู้หญิงขายบริการ (จากคำบอกเล่าของครูบุญ) ยืนอยู่ริมถนน ด้านในชุมชนมีการตั้งร้านเกมคอมพิวเตอร์ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยทุกครั้งที่ไปสอน พบว่า ในช่วงกลางวัน (เวลาประมาณ 8.00 -13.00 น.) จะมีเด็กอายุประมาณ 10-15 ปี มาใช้บริการเล่นเกมคอมพิวเตอร์อยู่ตลอดเวลา

ภาพที่ 3 สภาพพื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พื้นที่ริมคลองหลอด
ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 4 พื้นที่ตั้งบริเวณการจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์
(สัญลักษณ์ที่ปรากฏในแผนที่คือ ★ ชื่อที่ปรากฏในแผนที่คือ “โรงแรมรอยัล”)

1.2 สื่อการเรียนรู้และอุปกรณ์การเรียนรู้

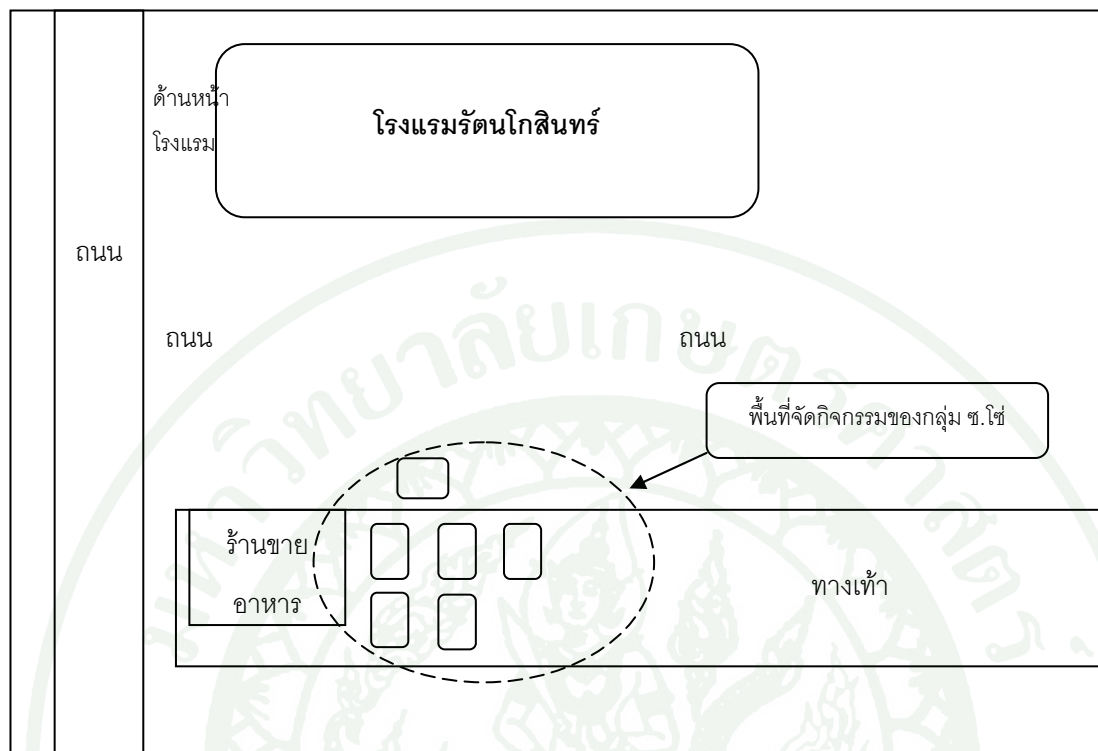
สื่อการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย เอกสารประกอบการเรียนรู้ เช่น แบบฝึกหัด-ฝึกเขียน ฝึกอ่าน ฝึกคำนวณ ของเด็กแต่ละช่วงวัย โดยจะใช้วิธีถ่ายเอกสารจากต้นฉบับ เกมเสริมทักษะการเรียนรู้ เช่น เกมคณิตศาสตร์ (A-MATH) เกมภาษาอังกฤษ (Scrabble) รูปภาพต่าง ๆ เช่น รูปภาพสัตว์ ภาพประกอบคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ภาพสำหรับระบายสี

ส่วนอุปกรณ์การเรียนนั้น ได้แก่ กระดาษ ปากกา ดินสอ ยางลบ สี ไม้บรรทัด เกมฝึกทักษะ สีไม้ สีน้ำ พู่กัน ซึ่งทางกลุ่ม ซ.โซ่ อาสา จะจัดเตรียมไว้ให้ เมื่อถึงเวลาเรียนครูอาสา และนักเรียนสามารถหยิบอุปกรณ์การเรียนต่างๆ ที่ต้องการใช้ได้ จากนั้นหลังเลิกเรียนก็จะนำอุปกรณ์การเรียนเก็บไว้ที่เดิม

การเก็บสื่อและอุปกรณ์การเรียน จะเก็บสื่อและอุปกรณ์การเรียนทุกชนิดไว้ในถุงพลาสติกขนาดใหญ่ 4 ใบ แล้วนำไปฝากไว้ในบ้านของคนในชุมชน ต้องเดินจากสถานที่สอนเข้าไปประมาณ 300 เมตร ช่วงเข้าก่อนเวลาการเรียนการสอนจะเริ่ม ครูอาสาจะขนอุปกรณ์จากบ้านที่เก็บของมาที่สถานที่สอน หลังเสร็จสิ้นการเรียนการสอนจะนำไปเก็บไว้ที่เดิม

1.3 การจัดชั้นเรียน

การจัดชั้นเรียนในพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ จะชั้นเรียนตามอายุของเด็ก โดยจัดเด็กที่อยู่ในช่วงอายุเดียวกันนั่งรวมกลุ่มโต๊ะเดียวกัน เช่น เด็กอายุ 7-8 ปี จัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เด็กอายุ 10-12 ปี จัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยการจัดกลุ่มการเรียนจะเปลี่ยนตามจำนวนครูอาสาที่เข้ามาสอนในแต่ละครั้ง อาทิเช่น ถ้ามีครูอาสาเข้ามาจำนวนมาก ก็จะแบ่งชั้นเรียนเป็นหลายระดับ แต่ถ้าจำนวนครูเข้มาน้อยการแบ่งชั้นเรียนก็จะลดลงตามความเหมาะสม

ภาพที่ 5 บริเวณพื้นที่การจัดการเรียนรู้ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

2. ข้อมูลสภาพทั่วไปของสถานที่จัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.ใช้ อาสา พื้นที่ชุมชนตึกแดง

2.1 สภาพพื้นที่ทั่วไป

สภาพพื้นที่ทั่วไปของสถานที่จัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบของกลุ่ม ช.ใช้ อาสา ในพื้นที่ชุมชนตึกแดง จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ สถานที่จัดการเรียนของกลุ่มครูอาสา ตั้งอยู่ในชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ ใกล้บริเวณสถานรถไฟบางซื่อและสถานีรถไฟใต้ดินบางซื่อ สถานที่จัดการเรียนรู้ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนตึกแดง ซึ่งมีอีกชื่อหนึ่งว่าโรงเรียนลานโพธิ์ ลักษณะของสถานที่จัดการเรียนรู้ เป็นสถานที่เปิดโล่ง มีหลังคาสูง เป็นหลังคาโครงเหล็กมุงด้วยกระเบื้อง (เป็นหลังคาถาวร มีความทนทาน) พื้นเป็นลานซีเมนต์ด้านหน้าติดถนนซีเมนต์กว้างประมาณ 1 เมตร ซึ่งถนนสูงกว่าพื้นโรงเรียนประมาณ 0.5 เมตร ด้านหลังมีต้นไม้ใหญ่ ส่วนตรงกลางมีโคนต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ถูกตัดแล้ว ด้านขวาเป็นร้านขายสินค้า ซึ่งมีทั้งของใช้ในชีวิตประจำวัน

และขนม ด้านซ้ายเป็นห้องสมุดของชุมชนและโรงเรียน ซึ่งมีทั้ง หนังสือ และคอมพิวเตอร์ มีห้องสำหรับเก็บของขนาดเล็กกว้างประมาณ 2x2 เมตร อยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามของโรงเรียนใช้สำหรับเก็บอุปกรณ์และของที่มีผู้นำมาบริจาค บริเวณโดยรอบของโรงเรียนเป็นบ้านเรือนของคนในชุมชน

ภาพที่ 6 พื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไช่ อาสา พื้นที่ชุมชนตึกแดง

ภาพที่ 7 ป้ายแสดงพื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไช่ อาสา พื้นที่ชุมชนตึกแดง

2.2 สื่อการเรียนรู้และอุปกรณ์การเรียน

อุปกรณ์การเรียนและสื่อการเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนตึกแดง ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้จัดซื้อและจัดหาอุปกรณ์ทางการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ไว้ รวมทั้งยังมีการจัดสร้างห้องสมุด คนในชุมชนเรียกว่าห้องสมุดลานโพธิ์

สื่อการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย เอกสารประกอบการเรียนรู้ เช่น แบบฝึกหัด-ฝึกเขียน ฝึกอ่าน ฝึกคำนวณ ของเด็กแต่ละช่วงวัย โดยจะใช้วิธีถ่ายเอกสารจากต้นฉบับ เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน เกมเสริมทักษะ เช่น เกมคณิตศาสตร์ (A-MATH) เกมการคิดเลข ตัวต่อเสริมทักษะการใช้มือ เกมภาษาอังกฤษ (Scrabble) รูปภาพต่าง ๆ เช่น ภาพสัตว์ ภาพพระบารมี

อุปกรณ์การเรียน เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละชั้นเรียน ประกอบด้วย ดินสอ สี ไม้บรรทัด กบเหลาดินสอ โต๊ะ สำหรับเรียนหนังสือ มีลักษณะเป็นโต๊ะยาวประมาณ 3 เมตรกว้าง 1 เมตร 1 ตัว และกระดานไวท์บอร์ดขนาดใหญ่ สำหรับครูใช้เขียนอธิบาย ยกเว้นชั้นปฐมวัย จะไม่มีกระดานไวท์บอร์ด ส่วนเก้าอี้จะวางรวมเป็นตัวยู เป็นเก้าอี้พลาสติกแบบมีพนักพิง นักเรียนสามารถเดินไปหยิบได้เอง

โดยการจัดเก็บสื่อการเรียนรู้และอุปกรณ์การเรียน จะเก็บรวบรวมไว้ในตู้เหล็กซึ่งเป็นตู้เก็บของ ครูอาสาสามารถนำออกมาใช้ได้ หรือ ครูอาสาจะนำมาเองก็ได้

ห้องสมุดลานโพธิ์ เป็นห้องสมุดที่ใช้ประโยชน์ทั้งของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา และของชุมชน มีลักษณะเป็นห้อง ยกสูงกว่าพื้นโรงเรียนและพื้นถนน ภายในมีหนังสือ คอมพิวเตอร์ ที่พื้นมีโต๊ะแบบญี่ปุ่น ซึ่งนักเรียนสามารถเข้ามาหาข้อมูลได้ และครูอาสา สามารถใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้

2.3 การจัดชั้นเรียน

การจัดชั้นเรียนในพื้นที่ชุมชนตึกแดง จะจัดชั้นเรียนโดยแบ่งเป็น 7 ระดับ โดยใช้การแบ่งตามเกณฑ์การแบ่งชั้นเรียนของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมเรียนอยู่ในโรงเรียน แต่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะรวมอยู่กับระดับชั้นปฐมวัย ส่วนระดับมัธยมศึกษาที่มีจำนวนผู้เรียนน้อยและมีเนื้อหาการเรียนที่ใกล้เคียงกัน จึงตัดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นระดับชั้นเดียวกัน

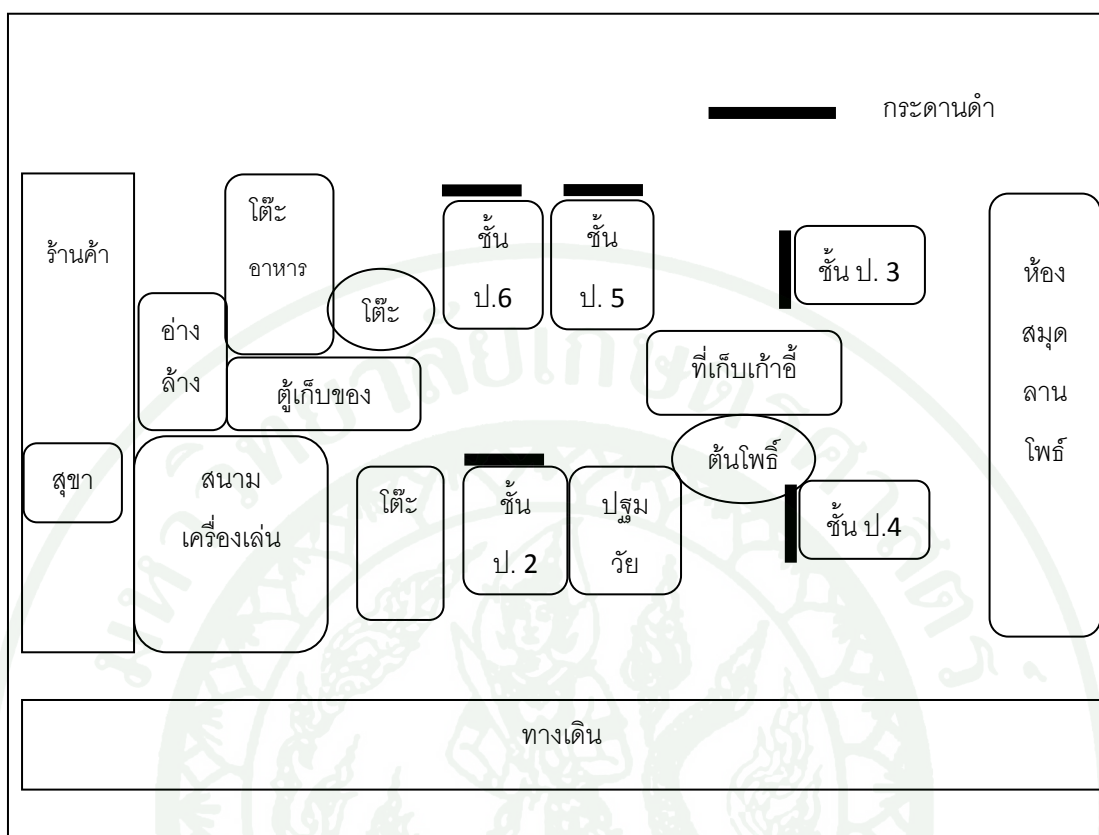
ดังที่ครูปูได้กล่าวถึง จำนวนนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษา ว่า “... เด็กมัธยมไม่ค่อยมีหรรษา มีอยู่บ้างไม่กี่คนไม่ถึงสิบคน รวมกันตั้งแต่ ม.1-ม.3 เรียนอยู่ในห้องสมุด เด็กมัธยมพอโตแล้วก็ไม่ค่อยมาหรรษา ติดเพื่อนบ้าง ติดเกมบ้าง บางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือ เคยไปตาม แต่พออยู่สักพักก็ไม่มาแล้ว...”

สรุปได้ดังนี้

การแบ่งระดับชั้นการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในพื้นที่ชุมชนตึกแดง

- ชั้นปฐมวัย เป็นนักเรียนระดับอนุบาล – ประถมศึกษาปีที่ 1
- ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
- ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
- ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
- ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
- ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การเปลี่ยนชั้นเรียน ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะให้ผู้เรียนเปลี่ยนชั้นเรียนตามระบบการแบ่งในโรงเรียน คือ เมื่อเปิดเทอมนักเรียนเลื่อนชั้นเรียนในระบบโรงเรียน ก็จะเลื่อนชั้นเรียนที่เรียนกับทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พร้อมกัน ดังคำกล่าวของครูปูที่ว่า “...ช่วงเดือนหน้าจะมีการเลื่อนชั้นขอให้ครูอาสาช่วยตรวจสอบรายชื่อของเด็กในแต่ละชั้นด้วย เพื่อที่จะส่งให้ครูในชั้นต่อไป...”

คือ กระดานดำ

ภาพที่ 8 บริเวณพื้นที่การจัดการเรียนรู้ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบบริบทระหว่างพื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง

ประเด็น	พื้นที่	
	คลองหลอด	ตึกแดง
สภาพทั่วไป		
ช่วงเวลาการสอน	วันอาทิตย์ เวลา 8.30 น. – 12.00 น.	วันเสาร์ เวลา 8.30 น. -12.00 น.
สถานที่สอน	ริมคลองหลอด ข้างโรงแรม รัตนโกสินทร์	ในชุมชนตึกแดง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเด็น	พื้นที่	
	คลองหลอด	ตึกแดง
สภาพทั่วไป (ต่อ)		
สภาพสถานที่	ตั้งบนทางเท้า ไม่มีหลังคา ใต้ร่มเงาต้นไม้	มีพื้นที่ถาวร มีหลังคาพื้นที่เมน
ห้องสมุด	ไม่มี	มี
ห้องสุขา	มี ใช้ของโรงแรม	มี
การเก็บของ	ฝากเก็บในบ้านของคนในชุมชน	มีตู้เก็บของ
อุปกรณ์การเรียน		
อุปกรณ์การเขียน สี	มี	มี
กระดานดำ	ไม่มี	มี
โต๊ะเรียน	มี ใช้โต๊ะร้านขายข้าว	มี
สื่อการสอน		
แบบฝึกหัด	มี	มี
เกมฝึกทักษะ	มี	มี
การจัดชั้นเรียน		
การแบ่งชั้นเรียน	แบ่งตามช่วงอายุ จัดตามจำนวนครูและนักเรียน	จัดตามชั้นเรียนในระบบโรงเรียน
ครูอาสา		
การสอนของครู	สอน	สอน
การรับสมัครครูอาสา	สมัครที่ครู	สมัครที่ครู
เพศครูอาสา	ชาย หญิง	ชาย หญิง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเด็น	พื้นที่	
	คลองหลอด	ตึกแดง
สัญชาติของครูอาสา	ไทย, ต่างชาติ	ไทย, ต่างชาติ
วุฒิการศึกษา	กำลังศึกษาปริญญาตรี – ปริญญาโท	มัธยมศึกษาตอนปลาย - ปริญญาเอก
ประเภทของกลุ่มครูอาสา	กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มนักศึกษา	กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มนักศึกษา กลุ่มนักเรียน
ข้อมูลพื้นฐานของเด็ก	เด็กในชุมชนตรอกสาเก บางคนเป็นเด็กเร่ร่อน เด็กขอทาน	เด็กในชุมชนบางซื่อ และพื้นที่ ใกล้เคียง
การได้รับการศึกษาในโรงเรียน	ส่วนใหญ่เรียนในระบบ โรงเรียน บางคนไม่ได้เรียน หนังสือ	เด็กทั้งหมดเรียนในระบบ โรงเรียน
พฤติกรรมก้าวร้าว	มี	มี
พฤติกรรมพูดคำหยาบ	มี	มี
เด็กพิเศษ	มี	ไม่มี
ปัญหาความรุนแรง	มี	มี
ผู้ปกครอง		
อาชีพ	รับจ้าง ขายอาหาร ขายพวงมาลัย	รับจ้าง ค้าขาย
รายได้	ส่วนใหญ่รายได้ต่ำ	ส่วนใหญ่รายได้ต่ำ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเด็น	พื้นที่	
	คลองหลอด	ตึกแดง
การได้รับการสนับสนุนของกลุ่ม		
สโมสรไลออนส์ นครหลวง	ได้รับ	ได้รับ
ม.ธรรมศาสตร์	ได้รับ	ได้รับ
มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ฯ	ได้รับ	ได้รับ
สสค.	ได้รับ	ได้รับ
สื่อต่าง ๆ	ได้รับ	ได้รับ
สวัสดิการที่ได้รับหลังเลิกเรียน	นมกล่อง 1 กล่อง	อาหารกลางวัน

3. ข้อมูลของผู้นำกลุ่ม

3.1 ประวัติส่วนตัวของครูปู

ครูปู หรือนายธีระรัตน์ ชูอำนาจ เกิดเมื่อวันที่ 27 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2478 เป็นคนกรุงเทพมหานครแต่กำเนิด มีพี่น้องร่วมกัน 5 คน ครูปูเป็นลูกคนที่ 3 ครอบครัวของครูปู ไม่ได้ร่ำรวยมากนัก บิดาทำอาชีพข้าราชการในกระทรวงต่างประเทศ ส่วนมารดาเป็นแม่บ้านคอยดูแลครอบครัว

3.2 ประวัติการทำงาน

ครูปูสอบบรรจุเป็นครู ได้ที่โรงเรียนวัดราชโอรส หลังจากที่เป็นครูไม่นาน ปูก็เรียนเสริมภาคค่ำต่อจนจบปริญญาตรี ที่วิทยาลัยประสานมิตร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร) ตอนนั้นทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยเป็นเวลา 20 ปี เพราะครูปูเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ครูปูจึงเรียนต่อจนได้รับปริญญาอีกหนึ่งใบ จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อปี พ.ศ.2520 จบออกมาไม่นาน จึงมุ่งหน้าเข้าทำงานที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง จนเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี หลังจากเกษียณอายุก่อนกำหนดออกมา จึงมาทำงาน ด้านกฎหมายต่อ

อีกระยะหนึ่ง ด้วยคำขอร้องจากลูกสาวให้พักผ่อน ครูบู่จึงหยุดทำงาน แต่ด้วยความรู้สึกว่าย
อยู่เฉย ๆ ไม่ได้ อยากจะทำอะไรเพื่อสังคม โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ที่ด้อยโอกาส ครูบู่จึงตัดสินใจมา
เป็นครูอาสาอย่างเต็มตัว เมื่อ พ.ศ.2543 โดยเข้าเป็นครูอาสาของกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 9 ภาพผู้นำกลุ่ม ช.โช อาสา ครูบู่ หรือนายธีระรัตน์ ชูอำนาจ กับผู้วิจัย

3.3 รางวัลแห่งความภาคภูมิใจของครูบู่จากการทำงานอาสาสมัคร

ปี พ.ศ. 2550 ครูบู่ ได้รับโล่รางวัลพระราชทาน โครงการ "ทำดีเพื่อพ่อ" จาก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นรางวัลที่คัดเลือกบุคคลดีเด่น จาก 1 ใน 100 ทั่วประเทศ ซึ่งถือ
ได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจอันสูงสุดของครูบู่

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ครูบู่ได้เข้ารับโล่รางวัล "พ่อดีเด่นแห่งชาติ" เป็น
รางวัลที่มอบให้กับคุณพ่อตัวอย่างแห่งปี ซึ่งเป็นอีกรางวัลหนึ่งที่ครูบู่มีความภาคภูมิใจมาก

3.4 จุดเริ่มต้นการเป็นครูอาสาของครูปู

จุดเริ่มต้นของการเป็นครูอาสาของครูปูเกิดจากแรงบันดาลใจจากอาชีพเดิมของครูปูที่เคยเป็นครูมาก่อน และได้เห็นถึงการขาดโอกาสของเด็กด้อยโอกาสในชุมชนแออัด จึงอยากให้เด็กเหล่านั้นได้รับโอกาส ซึ่งครูปูเห็นว่าการมอบโอกาสทางการศึกษาจะช่วยยกระดับชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ได้ ซึ่งครูปูได้กล่าวถึงแรงผลักดันในการมาเป็นครูอาสาเพื่อจัดการเรียนรู้แก่เด็กชายขอบ ไว้ดังนี้ “...อาชีพเดิมเราเป็นครู และเห็นความแตกต่างของเด็ก ๆ ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เด็กเหล่านั้นส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนแออัด ผมอยากให้พวกเขาเป็นคนดี มีความรู้...”

ครูปูกล่าวว่า

...คนที่มีอาชีพครู เรามีจิตวิญญาณความเป็นครู ต้องเป็นครูอยู่ตลอดเวลา พอเราเห็นเด็ก ๆ พวกนี้ ก็อยากให้เขามีการศึกษา มีอนาคต ครูปูก็อยากเอาความรู้ที่มีมาสอนเด็ก ๆ เด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในชุมชนแออัดยังมีอีกเยอะมาก เด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือก็ยังมีอีกเยอะ...

...เราต้องอย่าไปคาดหวังกับเด็กมาก ต้องคิดว่าเรามาให้โอกาสเขา เขาเกิดมาโชคไม่ดีเหมือนเรา ผู้ปกครองเขาอาจจะไม่มีรายได้มากนัก จะได้เรียนต่อหรือเปล่านั้นไม่รู้ แล้วที่เขาเรียนนั้นก็อาจจะเข้าใจอะไรมากมาย โดยส่วนตัวของเราไม่ได้คิดว่าการมาสอนหนังสือตรงนี้จะทำให้เขาฉลาดขึ้น เพราะเรามาเจอเขาแค่ 2-3 ชั่วโมง แต่เรามาให้โอกาสเขา มาทำให้เขามีความสุขที่ได้นั่งอยู่กับครู ให้เขารู้สึกอบอุ่น เป็นความสุขที่เขาอาจจะไม่ได้จากพ่อแม่ถ้าคนไหนตั้งใจเรียนแล้วไม่มีทุนที่จะเรียนต่อ เราก็จะสนับสนุน อย่างมีน้องคนหนึ่ง จบ ป.6 พ่อแม่จะให้ลาออกมาช่วยขายของ ช่วยเลี้ยงน้อง เราไปถามเขาว่าถ้าเราช่วยสนับสนุนเรื่องทุนการศึกษา เขาจะให้ลูกเรียนต่อมั๊ย เขาก็ตอบ...

4. ข้อมูลของกลุ่มครูอาสา

4.1 การรับอาสาสมัครเข้าเป็นครูอาสา

การเข้าเป็นครูอาสาในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้สนใจสามารถเข้ามาสมัครได้ทุกพื้นที่ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา โดยเลือกสมัครตามพื้นที่ที่สนใจ โดยสมัครได้โดยตรงที่ครูปู การรับสมัครไม่ต้องกรอกใบสมัคร แต่จะมีใบเขียนชื่อ วันเดือนปีเกิดและ E-mail เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อเมื่อผู้สนใจติดต่อหรือเข้าไปสมัคร ลำดับแรกครูปูจะพาผู้ที่มาสมัครใหม่แนะนำตัวกับครูอาสาจากนั้นทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ก็จะจัดให้ผู้สมัครใหม่ได้ลงจัดกิจกรรมร่วมกับครูอาสา

การรับสมัครครูอาสาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นั้น ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะไม่รวบรวมข้อมูลด้านวุฒิการศึกษา แต่จะสนใจความสามารถของบุคคลที่เข้ามาเป็นครูอาสา มากกว่า เช่น ความสามารถด้านดนตรี ด้านภาษา ดังที่ผู้นำกลุ่ม ครูปู ได้กล่าวไว้ว่า “...การเก็บข้อมูลครู เราจะไม่ถามถึงวุฒิการศึกษา เพราะปูไม่อยากให้เกิดความเลื่อมล้ำ แต่ปูอยากให้ถามเขามากกว่า ว่าเขามีความสามารถความถนัดเรื่องใด เราต้องการตรงนั้นมากกว่า...”

การรับครูอาสา ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นั้น แม้จะเป็นการทำงานแบบอาสาสมัคร แต่ ความประพฤติของครูก็เป็นสิ่งสำคัญ หากครูอาสาคนใดที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ก็จะมีการเชิญให้ออกจากการกลุ่มครูอาสา เพื่อป้องกันการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก

ครูอาสาที่เข้ามาสอน ครูปูจะคอยสังเกตพฤติกรรม หากมีพฤติกรรมที่ไม่ดี เช่น พูดคำหยาบ ชี้นำเด็กในทางที่ไม่ดี พฤติกรรมชั่วช้า ก็จะมีการว่ากล่าวตักเตือน เพื่อไม่ให้เด็กจดจำไปปฏิบัติตาม หากมีพฤติกรรมที่ร้ายแรง ก็จะบอกให้หยุดไม่ต้องมาสอน ดังที่ได้กล่าวว่า “...ในเรื่องของครู เราก็ต้องดูพฤติกรรมของครูก่อนคนไหนที่ไม่เข้ารูปเข้ารอย ก็ต้องเอาออก เช่น พูดจาหยาบคายกับเด็ก ก้าวร้าว เด็กก็จะจำพฤติกรรม...” และ “...ครูบางคนมีพฤติกรรมในทางชั่วช้า มาแสดงความรัก แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูปูก็ต้องตักเตือน ร้ายแรงมากที่สุดท้ายก็ต้องให้หยุดไม่ต้องมาสอน กลัวว่าเด็กเห็นแล้วจะทำตาม เราจะสอนเขา ก็ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างให้ได้ก่อน...”

...อาสาสมัครส่วนใหญ่เข้ามาเพื่ออยากช่วยเหลือ แต่ก็มีบางพวกเข้ามาเพื่อมาหาความสนุก ก็ไม่เป็นไร แต่ถ้ามาจับกันมาอะไรกันต้องให้ออก อย่างเช่น มีครูผู้หญิงคนหนึ่ง มาจับกัน เป็นแฟนกัน กับผู้ชายที่มาด้วย แล้วมาแสดงให้เห็นมันไม่เหมาะ ก็ต้องให้หยุด อาสาสมัครพวกนี้ ต้องใช้ใจ ยิ่งปลอดจากพันธะใด ๆ ยิ่งทำงานสะดวก...

4.2 ประเภทของกลุ่มครูอาสา

กลุ่มครูอาสาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีทั้งเพศชายและหญิง มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้าช่วยสอนหนังสือให้แก่เด็ก เช่น ครูเอลีน่า ชาวสเปน ที่เข้ามาช่วยสอนภาษาอังกฤษให้กับเด็กในชุมชนตึกแดง

ครูทุกคนที่เข้ามาสอนมาด้วยความสมัครใจไม่มีการรับค่าใช้จ่าใด ๆ โดยกลุ่มครูอาสาจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มอาสาสมัคร เป็นกลุ่มที่เข้ามาช่วยสอนหนังสือให้กับเด็ก มีทั้งครูที่มาเป็นประจำทุกสัปดาห์ โดยจะสอนประจำแต่ละชั้นเรียน และครูที่มาเฉพาะเวลาที่ว่าง จะเป็นกลุ่มที่เข้าไปช่วยครูประจำสอน โดยครูอาสาในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีระดับวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีทั้งครูอาสาที่จบการศึกษาในเมืองไทย และต่างประเทศ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักเรียนและนักศึกษา ได้แก่

กลุ่มนักศึกษาเป็นกลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่หมุนเวียนกันมาให้ความรู้ ทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ต้องฝึกงานอาสาสมัครด้วยการเป็นครูอาสาพร้อมกับกลุ่ม ช.โซ่อาสา เป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา

กลุ่มนักเรียน คือ กลุ่มของเด็กนักเรียนจากโรงเรียนกลุ่มของเด็กนักเรียนจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เข้ามาช่วยสอนและทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก และกลุ่มนักเรียนที่เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมทำประโยชน์เพื่อสังคม

5. ข้อมูลทั่วไปของเด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

5.1 ข้อมูลพื้นฐาน

5.1.1 พื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

เด็กในพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนตรอกสาเก และบริเวณใกล้เคียง เด็กส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน มีบางส่วนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียน เนื่องจากผู้ปกครองมีฐานะยากจน บางคนไม่มีที่เป็นหลักแหล่งต้องเร่ร่อนตามผู้ปกครองจึงไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียน ดังที่ครูผู้ได้กล่าวถึงเด็กชายคนหนึ่ง ว่า “...เด็กชาย น. (นามสมมุติ) ไม่ได้เรียนในโรงเรียนหรอก นี่เพิ่งมาจากเมืองกาญจน์ (จังหวัดกาญจนบุรี) ตามพ่อแม่ไปเรื่อย ๆ พ่อกับแม่ก็ย้ายไปไหนไปนี่ เคยมาเรียนอยู่ช่วงหนึ่งแล้วก็ หายไปแล้วก็กลับมาใหม่ ปู่เลยไปตามมาเรียน...”

เด็กในพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ บางคนเป็นกลุ่มเด็กที่เดินขอทานอยู่บริเวณสนามหลวง เด็กที่เป็นเด็กเร่ร่อน และเด็กที่เดินขายพวงมาลัยบริเวณสี่แยกไฟแดง

5.1.2 พื้นที่ชุมชนตึกแดง

เด็กในพื้นที่ชุมชนตึกแดง มีประมาณ 122 คน มาจากชุมชนตึกแดงเขต 2 และ เขต 3 อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 4-16 ปี มีทั้งเพศชายและหญิง เด็กในพื้นที่ชุมชนตึกแดงทั้งหมดเป็นเด็กที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน

5.2 พฤติกรรมของเด็ก

ปัญหาด้านพฤติกรรมของเด็ก ส่วนใหญ่จะใกล้เคียงกันทั้งสองพื้นที่ คือมีพฤติกรรมก้าวร้าว การใช้คำพูดหยาบคาย โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

5.2.1 พฤติกรรมก้าวร้าว เช่น มีพฤติกรรมไม่เคารพผู้ใหญ่ โดยสังเกตจาก เด็กผู้ชายบางคน แสดงพฤติกรรมไม่เคารพผู้ใหญ่ในชุมชน โดยการเรียกชื่อโดยมีคำว่า “ไอ้” นำหน้าชื่อ

5.2.2 พฤติกรรมการใช้คำพูดหยาบคาย เช่น การใช้สรรพนามแทนตัวเอง ว่า “กู” เรียกเพื่อน ว่า “มึง” เรียกคนอื่น ว่า “ไอ้...” นำหน้าชื่อของผู้อื่น รวมทั้งคำต่างๆ เช่น ไอ้เหี้ย ไอ้สัตว์ ไอ้ควาย ตอแหล เป็นต้น

5.2.3 เด็กพิเศษ มีปัญหาด้าน สมาธิสั้น การเรียนรู้ช้า โดยสังเกตได้จาก พฤติกรรมของเด็กที่มีความสนใจเพียงชั่วเดียว บางคนมีความสนใจไม่เกิน 10 นาที การลุกจากที่นั่งโดยไม่ขออนุญาต การตะโกนคุยกับเพื่อนโต๊ะอื่นระหว่างเรียน เด็กบางคนมีการเรียนรู้ช้า เด็กไม่สามารถจดจำเนื้อหาที่เรียนในครั้งที่ผ่านมาได้เลย การสอนต้องมีการย้ำตลอดเวลา เช่น การสอนนับ 1-10 ในเด็กอายุ 7 ขวบ ต้องใช้เวลาในการสอนโดยสอนซ้ำไปซ้ำมา เป็นเวลา 2 ชั่วโมง

5.2.4 เด็กบางคนถูกกระทำด้วยความรุนแรง หรือครอบครัวยังมีความรุนแรง ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเก็บกด เด็กก้าวร้าว ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งสังเกตได้จากกระแหว่งที่เข้าไปสอนผู้วิจัยได้พบกับเหตุการณ์นักเรียนในชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 เด็กผู้ชายต่อหน้าเด็กผู้หญิงจนปากแตก เนื่องจากไม่พอใจที่อีกฝ่ายบอกชื่อแม่ของตนเองให้เพื่อนทราบ

ซึ่งพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก ครูผู้ได้กล่าวถึงไว้ดังนี้ “ครอบครัวไหนที่เด็กมันไม่ดี มันต้องอยู่ที่ผู้ปกครอง เด็กบางคนพูดจาหยาบคาย ก็พ่อแม่พูดก่อน เด็กบางคนเป็นเด็กพิเศษ มีปัญหา เด็กสมาธิสั้น เพราะครอบครัวมีความรุนแรง ทำให้เด็กเป็นเด็กเก็บกด เด็กก้าวร้าว มาจากครอบครัวทั้งนั้น” และ “...เด็กคนนี้ (เด็กเด็กผู้หญิง อายุประมาณ 6 ปี ที่พื้นที่ริมคลองหลอด) ชอบทำร้ายตัวเอง ชอบหยิก ไม่พอใจอะไรก็ทำร้ายตัวเอง เวลาโกรธชอบขู่เหมือนสัตว์ กลัวผู้ชาย ไม่ชอบผู้ชาย ปู่ต้องพยายามให้คุ้นกับผู้ชาย พยายามเข้าใกล้ เล่นด้วยให้หัวเราะ...”

6. ข้อมูลผู้ปกครอง

อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้าง เกือบขยาย รับจ้างเย็บผ้า รับจ้างพับถุง รับจ้างแบกหาม จับกัง วางงาน ซึ่งรายได้ของผู้ปกครองส่วนใหญ่ เป็นบุคคลที่มีรายได้ต่ำ และรายได้ไม่แน่นอน

อาชีพของผู้ปกครองในชุมชนตรอกสาเก พื้นที่ริมคลองหลอด ครูปู่ได้กล่าวถึงไว้ดังนี้ “...พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีรายได้ ขายเป็นบ้างขายพวงมาลัย เกือบของเก่าขาย บางคนก็เป็นขอทาน ขายพวงมาลัยก็เอาลูกไปช่วยขาย เดินขายอยู่ตรงสี่แยก...”

ซึ่งเวลาที่ผู้วิจัยไปสอนก็จะพบเด็กบางคนยืนขายพวงมาลัยอยู่บริเวณสี่แยก ก่อนที่จะไปเรียนกับกลุ่ม ช.โช อาสา

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่าอาชีพผู้ปกครองในชุมชนตึกแดง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ทั้งแรงงานก่อสร้าง เย็บผ้า และที่เห็นจากหลาย ๆ บ้านคือการรับทำดอกไม้จัน จากการบอกเล่าของเด็กที่มาเรียน บอกว่า “...พ่อออกไปทำงานตอนเช้า พ่อเป็นยามก็จะออกไปโรงเรียนพร้อมพ่อ พ่อไปส่งตอนเย็นเดินกลับมาเอง...”

ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของครูปู่ถึงอาชีพของผู้ปกครองเด็กในชุมชนตึกแดง ที่ว่า “...อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้าง เป็นลูกจ้างเขาบ้าง เกือบขยายบ้าง รับจ้างเย็บผ้า รับจ้างพับถุงขาย รับจ้างแบกหาม จับกัง ประเภทไม่มีงานทำเยอะ ค่ายาเสพติดก็เยอะ...”

7. การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลภายนอก

7.1 การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ

7.1.1 สโมสรไลออนส์ นครหลวง

สโมสรไลออนส์ นครหลวง ให้การสนับสนุนด้านการเงินเป็นประจำทุกปี โดยทางสโมสรจะสอบถามทางกลุ่ม ช.โช อาสา ว่าต้องการอุปกรณ์การเรียนใดบ้าง ให้ระบุตามงบ

ที่ทางสโมสรให้มา จากนั้นทางสโมสรจะจัดหาและส่งมอบให้ หรือบางครั้งทางสโมสรจะให้เป็นจำนวนเงินให้ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จัดซื้อเอง ห้องสมุดที่ชุมชนตึกแดงส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากทางสโมสรไลออนส์ นครหลวง อุปกรณ์การเรียนที่ทางสโมสรไลออนส์ให้การสนับสนุน ได้แก่ โต๊ะเรียน กระดานไวท์บอร์ด โต๊ะปิงปอง เครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา 1 เครื่อง เครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ 1 เครื่อง อุปกรณ์เครื่องเขียน เสื้อยืด รองเท้า ผ้าขนหนู นมกล่อง ลูกอม เป็นต้น โดยทางสโมสรจะสอบถามผ่านมาทางครูปู จากนั้นจึงนำเข้าไปประชุม เมื่อที่ประชุมเห็นด้วยก็จะส่งเรื่องกลับไปทางสโมสรไลออนส์ ดังคำกล่าวของครูปู ว่า “...วันที่ 1 มีนาคม 2554 สโมสรไลออนส์จะมอบเงินสนับสนุนให้กลุ่ม ช โซ่ จำนวน 100,000 บาท ที่โรงแรมแอมบัสเดอร์ สุขุมวิท ครูปูจึงเชิญชวนให้อาสาสมัครไปร่วมแสดงความยินดีและรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน...” และ

...ทางสโมสรไลออนส์ สอบถามมาว่า ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีต้องการอุปกรณ์ใดบ้าง ให้ทางกลุ่มระบุนายการมา ครูปูมีความเห็นว่า อยากได้กระดานดำเพิ่มสำหรับที่ตึกแดง และโต๊ะเรียนสัก 5 - 6 โต๊ะ ที่คลองหลอด ทางสโมสรก็ตกลง บอกว่าจะจัดหาให้ ต้องการอะไรให้บอก...

7.1.2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

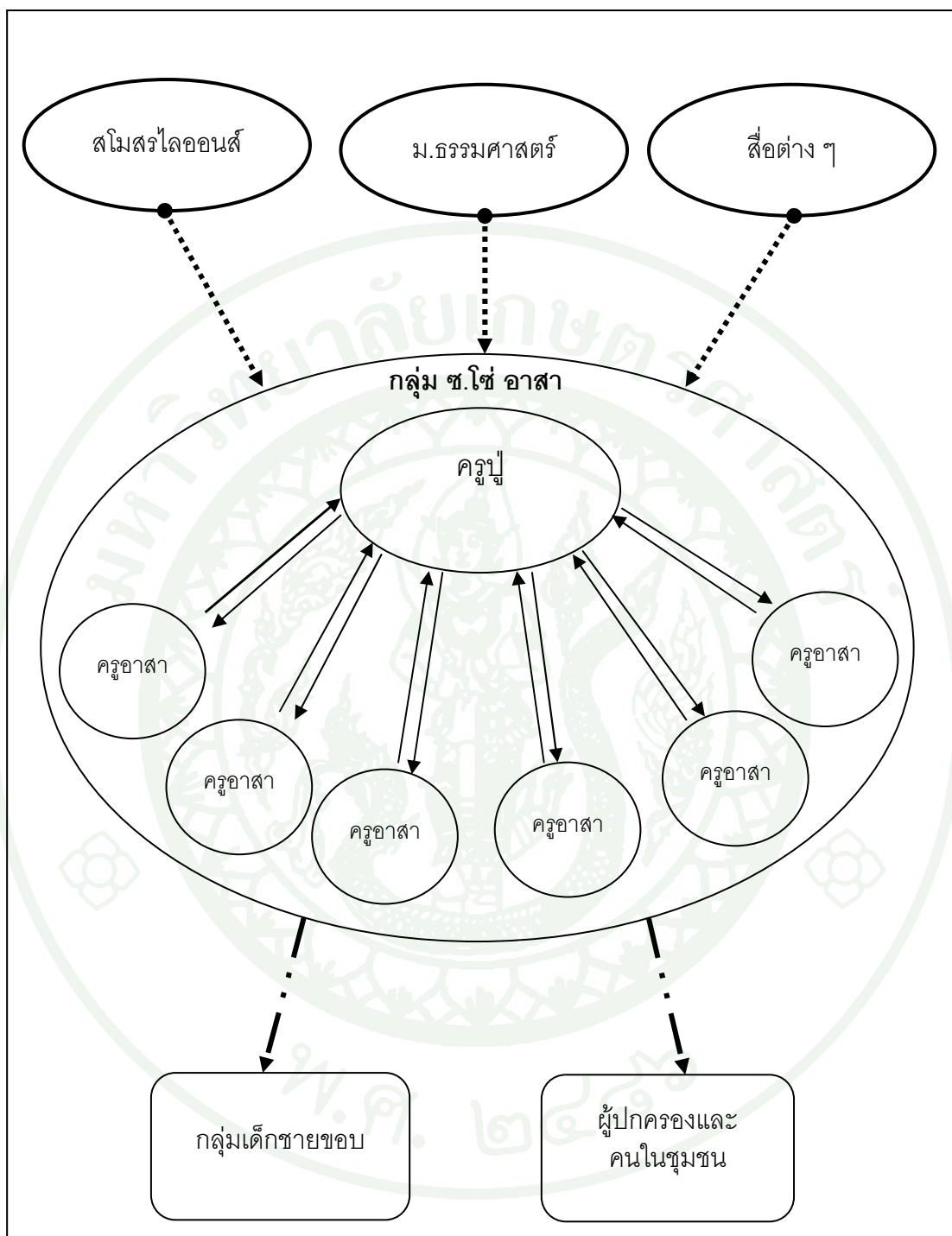
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้การสนับสนุนในส่วนของการฝึกงาน โดยนักศึกษาที่ลงเรียนวิชาอาสาสมัคร (พท 240) จะต้องลงฝึกงานกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา โดยมีครูปู เป็นอาจารย์พิเศษ ทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ ซึ่งครูปูได้อธิบายถึงการเป็นอาจารย์พิเศษว่า “...ปูเป็นอาจารย์พิเศษให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในรายวิชาอาสาสมัคร นักศึกษาที่ลงเรียน วิชานี้ จะต้องมาฝึกงานกับปู ที่ ช.โซ่ อาสา และปูก็ไปบรรยายที่มหาวิทยาลัยด้วย วิชานี้ปูเป็นคนให้คะแนน 40% เลย...”

นอกจากนี้แล้วนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อหารายได้มาสนับสนุนกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ดังคำบอกเล่าของครูปู ว่า “...โครงการปันน้ำใจให้น้อง ณ ชุมชนห้วยจรตึกแดง” จาก นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มอบเงินบริจาค จำนวน 2,000 บาท...”

7.1.3 มุลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯ

มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯ ให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม ช. ไซ่ อาสา โดยมีตัวแทนจากมูลนิธิเข้ามาติดต่อ สังเกตการทำกิจกรรม และนำอุปกรณ์การเรียน และขนมมามอบให้ ซึ่งครูผู้ได้กล่าวในที่ประชุมว่า

...มูลนิธิมิราเคิล ออฟไลฟ์ของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯ จะมามอบขนม อุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ให้กับเด็ก ๆ โดยจะให้เลขานุการเป็นตัวแทนมามอบให้ โดยครูผู้เสนอว่า หากทางมูลนิธิมิราเคิล ออฟไลฟ์ ต้องการอาสาสมัครไปทำมีกิจกรรมที่ต่างจังหวัดสามารถประสานกับทาง กลุ่ม ช. ไซ่ อาสา และจะจัดหาอาสาสมัครไปร่วมกิจกรรมได้...

ภาพที่ 10 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างครูอาสาและผู้ให้การสนับสนุน

ในสัปดาห์ต่าง ๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอน จะมีนักศึกษาจากหลายมหาวิทยาลัย เข้ามาจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ๆ นำขนม อาหารและสิ่งของทั้งของใช้ อุปกรณ์การเรียน มามอบให้ ทั้งที่มาในรายวิชาเรียนและรวมกลุ่มกันมาเอง เช่น นิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาสอนวิชาการแสดงให้แก่เด็ก ๆ นิสิตจากมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง มาจัดกิจกรรมดนตรี เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่เด็ก ๆ ที่เข้าร่วมแล้ว ยังเป็นกำลังใจที่สำคัญของกลุ่มครูอาสาอีกด้วย

7.1.4 สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ให้ความสนใจและเข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา โดยสนับสนุนกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา เป็นโมเดลครูอาสาสมัคร “ช.โพธิ์ อาสา” ในโครงการคืนเด็กไทยสู่ห้องเรียน โดยให้การสนับสนุนทั้งด้านการเงิน และบุคลากร ดังที่ น.พ.สุภกร บัวสาย ผู้จัดการ สสค. และ ดร.อมรวิทย์ นาคทรพรพ ที่ปรึกษาด้านวิชาการของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้กล่าวในงานเปิดตัวโครงการ “เด็กไทยคืนห้อง (เรียน)” ณ โรงเรียนลานโพธิ์ พื้นที่ชุมชน ตึกแดง โดย น.พ.สุภกร บัวสาย กล่าวว่า

...กรณีกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา ถือเป็นการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบในการดูแลเด็กเร่ร่อนในกทม. ภายใต้การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน ซึ่งพบว่า ยังมีเด็กเร่ร่อนอีกจำนวนมาก กระจายอยู่ตามเขตเมืองต่าง ๆ ถึง 30,000 คน ที่ยังขาดระบบจัดการดูแลอย่างทั่วถึง...

ดร.อมรวิทย์ นาคทรพรพ ที่ปรึกษาด้านวิชาการของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) สสค.ได้กล่าวถึงการแก้ปัญหาของเด็กในสลัมของกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา ซึ่งตอบสนองการทำงานของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ไว้ดังนี้

...ปัญหาในสลัมมีหลัก ๆ คือ ปัญหาเด็กเร่ร่อน ติดยา และเด็กในสถานพินิจ เด็กยากจนพิเศษ และแม่วัยรุ่น ตอนนี้เราเร่งแก้เด็กด้วยความไม่เท่าเทียมและความไม่เป็นธรรมในการศึกษา ผมอยากให้เรื่องเด็กไม่ใช่เรื่องการเมือง ไม่ใช่ฝ่ายค้าน หรือรัฐบาล มีแต่ผู้ใหญ่ต้องทำงานเพื่อเด็กอย่างบริสุทธิ์ใจ สุดท้ายคำตอบการศึกษาต้องอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่น สสค.จึงมุ่งลงตรงไปยังหน่วยปฏิบัติที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด ภาพชุมชนครูเป็นแค่เล็ยเล็ก ๆ ในปัญหาเด็กในสลัม มีกลุ่มแม่วัยรุ่น กระจายอยู่เต็มแผ่นดิน การพัฒนาแบบรวบรวกจนกระจาย ฉะนั้นการทำงานของ สสค.จะเป็นการตอบโจทย์บ้านเมืองที่ถูกละเลยมานาน...

ภาพที่ 11 การประชุมร่วมกันระหว่างผู้แทนจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) กลุ่ม ช.ใช้ อาสา และผู้แทนจากชุมชนตึกแดง

7.2 การได้รับการสนับสนุนจากสื่อต่าง ๆ

นอกจากได้รับการสนับสนุนการองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นผู้สนับสนุนหลักแล้ว ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังได้รับการบริจาคผ่านทางสื่อต่าง ๆ ดังนี้

การได้รับการสนับสนุนทั้งด้านค่าใช้จ่าย ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนได้รับการบริจาคเป็นหลัก เนื่องจากทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นที่สนใจของสื่อแขนงต่าง ๆ ให้ความสนใจและนำเรื่องราวการทำงานของกลุ่มและอุดมการณ์ของครูปูไปเผยแพร่ จึงทำให้บุคคลทั่วไปให้ความสนใจบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือการทำงานของกลุ่ม โดยเฉพาะนิตยสารซีเคร็ต (Secret) ในเครืออัมรินทร์ ที่นำเรื่องราวของครูปูและกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ไปตีพิมพ์ในนิตยสาร พร้อมระบุเลขบัญชีธนาคารเพื่อขอรับบริจาคเงิน ซึ่งก็มีผู้บริจาคเข้ามาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้แล้วการเป็นที่สนใจของสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่เข้ามาถ่ายทำรายการ จึงทำให้ประชาชนทั่วไป ให้ความสนใจและเข้ามาช่วยเหลือ ทั้งการบริจาคเงิน อุปกรณ์การเรียน และการเข้ามาเป็นครูอาสา

ผู้วิจัยได้เคยพูดคุยกับครูอาสาที่เข้ามาใหม่ ซึ่งได้เห็นการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผ่านทางสื่อมวลชน จึงสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้กล่าวไว้ว่า “...พี่ดูรายการบัลลังค์คนดี เห็นเรื่องราวของครูปู ก็เลยอยากเข้ามาช่วยสอนเด็กดู วันเสาร์ก็ไม่ได้ทำอะไรอยู่แล้ว พอดูรายการ ก็เปิดเน็ต (อินเทอร์เน็ต) แล้วก็โทรหาครูปู ครูปูก็บอกให้เข้ามาได้เลย...”

และอีกท่านหนึ่งได้บอกว่า “...พี่เห็นกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในหนังสือซีเคร็ต (Secret) ก็เลยสนใจ แล้วเราก็อยากสอนหนังสืออยู่แล้ว ก็เลยเข้ามาช่วยครูปู...”

ระหว่างที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนปกติแล้ว บ่อย ๆ ครั้งจะมีรายการทั้งที่ถ่ายทอดทางโทรทัศน์ สกู๊ปข่าว เข้าไปถ่ายทำ เช่น รายการเข้านี้ที่หมอชิต รายการบัลลังค์คนดี เป็นต้น

ภาพที่ 12 การถ่ายทำรายการของสื่อมวลชน เพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

8. สวัสดิการที่จัดให้กับเด็กและครูอาสา

8.1 พื้นที่บริเวณคลองหลอด

สวัสดิการที่จัดให้กับเด็กเป็นการแจกนม คือ หลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอน แล้วทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะแจกนมให้กับเด็กที่มาเรียนในวันนั้น คนละ 1 กล่อง (กล่องขนาด 250 มิลลิลิตร)

8.2 พื้นที่ชุมชนตึกแดง

สวัสดิการที่จัดให้กับเด็กและครูอาสา ในพื้นที่ชุมชนตึกแดงจะเป็นด้านอาหารกลางวัน คือทุกวันเสาร์ทางกรรมการชุมชนจะทำอาหารกลางวันเพื่อให้เด็กที่เข้ามาเรียนและครูอาสารับประทาน โดยครูอาสาและเด็กที่เข้ามาเรียนจะรับประทานอาหารร่วมกัน โดยค่าใช้จ่ายด้านอาหารทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นผู้รับผิดชอบ โดยใช้เงินที่ได้จากการรับบริจาค เมนูอาหารจะมีการปรับเปลี่ยนไปในแต่ละสัปดาห์ โดยมีการคำนึงถึงคุณค่าทางอาหาร ความสะอาด และถูกสุขอนามัย โดยสังเกตได้จากการที่มีภาชนะปิดมิดชิด ภาชนะที่ใช้มีความสะอาด

ด้านรายการอาหาร ทางผู้ทำอาหารจะมีปรีกษาเรื่องรายการอาหารกับครูปูเสมอ รายการอาหาร เช่น ก๋วยเตี๋ยวหมู ขนมน้ำยา ต้มยำไก่ ผัดผักรวม เป็นต้น

ตอนที่ 3 เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

1. เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้เด็กกลุ่มชายขอบ

1.1 เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เด็กด้อยโอกาสในสังคม เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกับเด็กทั่วไปในสังคม ไม่ได้รับโอกาสเท่ากับเด็กคนอื่นในสังคม

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ให้กลุ่มเด็กชายขอบ จากการสัมภาษณ์ครูปู พบว่า เหตุผลในการจัดการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มชายขอบ เกิดจากการที่ครูปู ได้พบเห็นเด็กที่อยู่ใน ชุมชนแออัด เด็กเร่ร่อนที่ใช้อยู่ตามสนามหลวง สวนลุมพินี และพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งครูปูมีความคิดว่าเด็ก ๆ ที่อยู่ในชุมชนแออัดเหล่านี้ถูกสังคมแบ่งแยก ไม่มีการศึกษาที่ดี เด็กเหล่านี้ด้อยกว่าคนอื่น ๆ เกือบจะทุกด้าน ไม่มีโอกาสที่เท่าเทียมกับเด็กอื่น ๆ ที่อยู่ในสังคม ไม่มีปากไม่มีเสียง ที่จะเรียกร้องสิทธิทางสังคม รวมทั้งเด็กบางคนยังถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ ทั้งจากครอบครัวและบุคคลรอบข้าง ครูปูจึงตั้งใจที่จะช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ ครูปูมีความคิดว่าพวกเด็กเหล่านี้ต้องการโอกาส ทั้งโอกาสทางสังคมและโอกาสทางการศึกษา

ซึ่งครูปูได้ระบุเพิ่มเติมถึงปัญหาในชุมชนแออัดว่า ชุมชนแออัดทุก ๆ ที่มีปัญหาคคล้าย ๆ กันคือ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาการทำมาหากินไม่พอกิน สุขภาพอนามัยไม่ดี และปัญหายาเสพติด จึงคิดเข้ามาช่วยเหลือ ด้วยการสอนหนังสือให้แก่เด็กในชุมชนแออัด เพื่อมอบโอกาสทางการศึกษาให้แก่เขา ซึ่งครูปูคิดว่าการมอบโอกาสทางการศึกษาจะช่วยให้เด็กเหล่านี้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ รวมทั้งยังสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ ดังคำกล่าวของครูปูที่ว่า

...การสอนเด็กสลัมกรุงเทพฯมาตลอด 12 ปี ว่า ถ้าสุดกรุงเทพฯมหานครได้ระบุว่า แค่เพียง สลัมในกทม.มีทั้งสิ้น 1,900 แห่ง ไม่นับหัวเมืองใหญ่ทั่วประเทศ สำหรับบางซีกมีสลัมมาก ถึง 51 แห่ง โดยมีปัญหาหลัก 3 กลุ่มคือ กลุ่มเด็กยากจนพิเศษ กลุ่มเด็กติดยาเสพติด/ ยาอาชญากรรม และ กลุ่มแม่วัยรุ่น...

เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กชายขอบของครูปู สอดคล้องกับเหตุผล ในการจัดการเรียนรู้ให้เด็กกลุ่มชายขอบของครูอาสาท่านอื่นในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งได้ให้เหตุผลใน การจัดการเรียนรู้ให้เด็กกลุ่มชายขอบว่า เด็กชายขอบกลุ่มนี้ เป็นเด็กที่ขาดโอกาสทางสังคม คือ ได้รับโอกาสไม่เท่าเทียมกับเด็กอื่น ๆ ในสังคม เด็กหลาย ๆ คนขาดโอกาสทางการศึกษาซึ่งเป็น พื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต ทำให้เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหา ทำให้ถูก แยกแยะจากสังคม ไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งครูอาสา ช.โซ่ อาสา มีความคิดว่าการให้การศึกษา การจัดการเรียนรู้ให้เด็กกลุ่มนี้จะช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับโอกาสทางสังคมมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการครูอาสาหลายท่านได้ให้เหตุผลใน การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบไว้ ดังนี้

...คนส่วนใหญ่คิดว่าเด็กพวกนี้(เด็กชายขอบ) เป็นปัญหาสังคม เป็นคนไม่ดี แต่พี่ว่าเขา (เด็กชายขอบ)น่าสงสารนะ เขาขาดหลาย ๆ อย่าง บางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือ เร่ร่อนไป วัน ๆ สุดท้ายก็ไม่พ้นติดยา ขายยา พี่คิดว่าถ้าเขาได้เรียนหนังสือ มีคนมาสนใจมาดูแล ก็น่าจะทำให้ชีวิตเขาดีขึ้น ได้รับโอกาสมากขึ้น

...พี่(ครูอาสา) คิดว่าเด็กพวกนี้(เด็กชายขอบ)ขาดโอกาสหลาย ๆ อย่างทางสังคม บางคน ก็ไม่ได้เรียนหนังสือ ซึ่งพี่ว่าการศึกษามันเป็นสิ่งที่สำคัญนะ มันเป็นพื้นฐานเลย แต่พวก เขากลับไม่ได้รับสิ่งนี้ พี่คิดว่าในเมื่อเรามีโอกาaskก็เลยอยากให้เขาได้รับโอกาสแบบนี้...

...พี่อยากให้เขาได้รับโอกาสที่มากขึ้น ได้ทำอะไรเหมือน ๆ กับเด็กคนอื่น เด็กที่นี้ (เด็กชายขอบ) เหมือนเป็นคนที่ขาดนะ ขาดความรัก ขาดโอกาส หนังสือก็ไม่ได้เรียน บาง คนก็ต้องไปช่วยพ่อแม่ขายของ ขายพวงมาลัย บางคนได้ไปโรงเรียนได้ก็ไปบ้างไม่ไปบ้าง สุดท้ายอนาคตก็อยู่แค่นี้ ก็ขายพวงมาลัยขายของไปตามเรื่องตามราว ที่ครูปูทำก็ดินะ

สอนหนังสือให้เขาได้เรียน ให้เห็นคุณค่าการเรียน จะได้เอาความรู้ไปใช้ อย่างน้อยก็ทำให้ชีวิตดีขึ้นบ้าง...

การจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กชายขอบเพื่อเพิ่มโอกาสทางสังคมให้แก่เด็กกลุ่มนี้แล้ว ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังมุ่งหวังที่จะสอดแทรกจริยธรรม เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้เป็นคนดี ไม่ก่อปัญหาให้กับสังคม ดังคำกล่าวของครูปูที่ว่า“...ครูปูคิดว่าการที่เขา (เด็กชายขอบ) มาอยู่กับเรา ถึงแม้ว่ามันจะเป็นเวลาแค่ 2-3 ชั่วโมง แต่เราก็มั่นใจได้ว่า ในเวลา 2-3 ชั่วโมงนี้ เขาก็ไม่ไปก่อคดีความที่ไหน ไม่ไปทำร้ายใคร นอกนั้นเราก็ค่อย ๆ สอน ค่อย ๆ สอดแทรก (คุณธรรม จริยธรรม) กันไป...” และ

...การเรียนการสอนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เน้นการใช้จริยธรรมสอดใส่ความรู้ คือ ไม่ได้มุ่งหวังให้ต้องเรียนเก่ง แค่เป็นเด็กดี รับผิดชอบตัวเองได้ ฉะนั้นอย่างนี้ที่โซ่ที่ครูอาสาช่วยกันจะทำจากเหล็กนะ โซ่นี้คือ ดวงใจของพวกเราที่ร้อยรัดเข้าด้วยกัน ผมหวังว่า โซ่เส้นนี้จะยาวขึ้นทุก ๆ วันเพื่อขยายกำลังในการช่วยเด็กสลัมทั่วประเทศ ต่อไปไม่ว่าคุณเป็นใครก็มีส่วนช่วยยกระดับการศึกษาได้...”

1.2 เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็กชายขอบในแต่ละพื้นที่

การจัดการเรียนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ให้กับกลุ่มเด็กชายขอบ ในแต่ละพื้นที่ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้ทำการศึกษาถึงสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมกับการที่กลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะเข้าไปจัดกิจกรรม โดยครูปูและครูอาสาในกลุ่มหนึ่งจะร่วมกันพิจารณา ความเหมาะสมของพื้นที่ ได้แก่ ความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ซึ่งพื้นที่ทางกลุ่มอาสาเข้าไปจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ชุมชนแออัด พื้นที่ที่เข้าไปต้องมีความปลอดภัยในการทำงานของอาสาสมัคร การเข้าไปทำกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในแต่ละพื้นที่ จะเริ่มจากการเข้าไปติดต่อกับทางผู้นำชุมชนก่อน จากนั้นครูปูและครูอาสาในกลุ่มหนึ่งจึงจะเข้าไปจัดกิจกรรมในพื้นที่ ดังคำกล่าวของครูปูเกี่ยวกับการเปิดพื้นที่ใหม่ ว่า “...พื้นที่ใหม่ที่จะเข้าไปเดี๋ยวครูปูจะไปดูก่อน ปูต้องไปสำรวจก่อนต้องไปดูสภาพพื้นที่ก่อน ว่าเป็นอย่างไร ตอนนี้ปูติดต่อกิจกรรมการชุมชนไว้แล้ว...”

2. เหตุผลในการรวมตัวกันของกลุ่มครูอาสา

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เกิดจากการรวมตัวกันของอาสาสมัคร เพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ด้วยโอกาสในสังคม ให้ได้รับโอกาสเท่าเทียมกับเด็กทั่วไปในสังคม ซึ่งครูอาสาบางคน ยังเห็นว่าทำกิจกรรมของทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งการรวมตัวกันของกลุ่มครูอาสา มีหลากหลายเหตุผล ดังต่อไปนี้

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา นั้นรวมตัวกันครูอาสาเพียง 4 คน ปัจจุบันมีจำนวนครูอาสาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการรวมตัวกันของกลุ่มครูอาสานั้นเกิดจากแรงบันดาลใจหลายอย่าง ๆ ครูอาสาส่วนใหญ่เริ่มต้นเข้ามาเพราะอยากหากิจกรรมทำให้ช่วงวันหยุด เมื่อได้เข้ามาสอนเป็นประจำก็เกิดเป็นความสุขความผูกพัน

ครูท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นครูช่างถนนรุ่นแรกที่มาสอนพร้อมครูปูและยังคงสอนอยู่จนถึงปัจจุบัน ได้กล่าวถึงเหตุผลของการเข้ามาเป็นครูอาสา ไว้ว่า “...เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อยากเข้ามาสอนหนังสือเด็ก ๆ อยากช่วยเหลือเด็ก ๆ และรู้สึกมีความสุขในการเข้ามาสอน...”

ซึ่งคำพูดดังกล่าวสอดคล้องกับคำพูดของครูอาสาท่านอื่น ที่ระบุว่า การเข้ามาเป็นครูอาสาเป็นการใช้เวลาว่างเห็นประโยชน์ และเวลาที่เข้ามาสอนรู้สึกมีความสุข นอกจากนี้ เมื่อครูอาสาเข้ามาจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ทำให้ได้เห็นพัฒนาการการเติบโตของเด็ก รู้สึกผูกพันกับเด็ก และรู้สึกมีความสุข ดังคำกล่าวของครูอาสาหลาย ๆ ท่าน กล่าวไว้ว่า “...ตอนแรกพี่ไม่มีอะไรทำ ก็เลยมาช่วยสอนหนังสือ เห็นจากในอินเทอร์เน็ต ก็เลยลองเข้ามาดู แต่พอนานเข้าก็รู้สึกผูกพันกับเด็ก ๆ อยู่แล้วก็มีความสุขดี...” และ “...อยู่ว่าง ๆ ไม่มีอะไรทำ ก็เลยมาช่วยสอน สอนมาสอนมาเกือบ 2 ปีแล้ว สอนตั้งแต่เด็กบางคนยังเล็ก ๆ แล้วก็เห็นเขาโตขึ้นเรื่อย ๆ ก็ภูมิใจ... เขาก็ผูกพันกับเราบางทีก็ชวนไปบ้านเลย...”

นอกจากนั้น ยังมีคำกล่าวของครูอีกท่านหนึ่งว่า “...อยากทำประโยชน์ให้คนอื่นบ้าง เราได้รับประโยชน์มาเยอะแล้ว พอเข้ามาสอนก็รู้สึกดี เด็ก ๆ บางคนก็น่ารัก พอมาสอนแล้วก็รู้สึกมีความสุข แต่บางคนก็ซนนะ แต่ก็ตามประสาเด็ก แต่พอเห็นครูปูก็ไม่กล้าแล้ว...”

เหตุผลส่วนใหญ่ของครูอาสาในการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร คือ การอยากช่วยเหลือผู้อื่น อยากทำประโยชน์เพื่อสังคม และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ครูปู ในฐานะของแกนนำกลุ่มครูอาสา ซึ่งเป็นผู้รับครูใหม่เข้ามาร่วมเป็นครูอาสา ได้กล่าวถึง เหตุผลในการเข้ามาเป็นอาสาสมัครของครูอาสาว่า “...อาสาสมัครส่วนใหญ่เข้ามาเพื่ออยากช่วยเหลือ แต่ก็มีบางพวกเข้ามาเพื่อมาหา ความสนุก ก็ไม่เป็นไร...”

ครูอาสา ซึ่งจบการศึกษาในระดับปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยมีชื่อแห่งหนึ่ง ได้กล่าว กับผู้วิจัยถึงเหตุผลในการเข้าร่วมเป็นครูอาสา ว่าการเข้าร่วมเป็นครูอาสา เป็นการตอบแทนสังคม เมื่อได้รับความสำเร็จในชีวิตแล้ว ก็นำความสำเร็จที่ตนเองได้รับกลับมาตอบแทนสังคม โดยการให้ การศึกษาด้วยการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กที่ขาดโอกาสในสังคม ดังคำพูดของครูอาสาท่านนี้ ที่ว่า

... ที่พี่เข้ามาเป็นครูอาสา พี่ว่ามันเป็นการตอบแทนให้กับสังคมนะ ในเมื่อเราได้รับจาก สังคมแล้ว (ได้รับทุนการศึกษาจนจบการศึกษาปริญญาเอก) พี่ว่าเราก็ควรตอบแทนคืน ให้กับสังคมบ้าง ... เราเข้ามาสอนหนังสือให้พวกเขา (เด็กชายขอบ) ก็เป็นการให้ความรู้ ให้เขาได้ดีขึ้น พวกเขา (เด็กชายขอบ) น่าสงสารนะ แล้วก็น่ารักด้วย เวลาเจอก็รู้สึกดีนะ...

ซึ่งสอดคล้องกับครูอาสาอีกท่าน ที่กล่าวว่า การเป็นครูอาสาร่วมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็น การทำงานเพื่อตอบแทนสังคม ว่า “...การมาเป็นครูอาสา มาช่วยสอนหนังสือให้กับเด็กมันก็ เหมือนกับเราได้คืนอะไรให้กับสังคมนะ เหมือนเราได้มาก็ควรคือประโยชน์ให้กับสังคมบ้าง...”

ซึ่งเห็นผลของครูอาสาว่าการเป็นครูอาสาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นการทำงานเพื่อ ตอบแทน เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของครูปู ที่เคยกล่าวถึงเสมอว่า คนเราควรทำงานเพื่อสร้างประโยชน์เพื่อสังคม

...ปู้ว่า เราโชคดีที่มีต้นทุนดี ต้นทุนที่ว่านี้คือต้นทุนทางสังคม คือการที่เรามีการศึกษาที่ดี มีสังคมดี มีครอบครัวที่ดี ก็ควรตอบแทนสิ่งเหล่านี้ให้กับสังคมบ้าง เด็กพวกนี้ต้นทุนทาง สังคมต่ำนะ ครอบครัวก็ไม่ดี พ่อแม่ก็ตีกัน ทะเลาะกันให้ลูกฟัง สังคมก็ไม่ดี ยาเสพติดก็ เยอะ การศึกษาก็ไม่ดี เราจึงต้องช่วยเขาไง...

และคำกล่าวที่ว่า “...ครูรู้ว่าคนเราควรทำอะไรเพื่อเป็นการตอบแทนสังคมบ้าง ได้ประโยชน์จากสังคมมาแล้ว ก็ควรตอบแทนอะไรคืนกลับไปให้สังคมบ้าง...”

ตอนที่ 4 การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช. โช้ อาสา

การจัดการเรียนรู้กับเด็กชายขอบของกลุ่มครูอาสาสมัคร กลุ่ม ช. โช้ อาสา ประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ การเข้ามาเรียนของเด็ก การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โช้ อาสา และการจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดแต่ละประเด็น ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช. โช้ อาสา

วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช. โช้ อาสา ที่สำคัญคือการสอนเรื่องจริยธรรม ระเบียบวินัยให้แก่เด็ก มากกว่าการสอนโดยให้ความรู้เพียงอย่างเดียว สิ่งที่เน้นย้ำให้กับนักเรียน คือ จริยธรรม ที่ครูผู้สอนจะสอดแทรกให้กับเด็ก โดยมุ่งหวังให้เด็กที่เรียนกับกลุ่มครู ช.โช้อาสาเป็นคนดีของสังคม โดยครู แกนนากลุ่ม ช.โช้อาสา ได้ระบุว่า

...เราจะสอนจริยธรรม ความประพฤติ ศีลธรรมเราจะไม่สอน เพราะจะซ้ำกับพระ เราจะเน้นจริยธรรม แทรกเข้าไประหว่างสอน...” และ “...เราไม่ได้สอนเน้นวิชาการมากนัก แต่จะเน้นสอนเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพราะครูคิดว่าสิ่งเหล่านี้ต้องมาก่อน เราต้องปลูกฝังสิ่งนี้ให้เขาก่อน...”

และ “...เราให้เขาได้เรียนหนังสือ ได้กินข้าวกลางวัน เด็กเหล่านี้ถ้าได้กินท้องอืดเขาก็ไม่ต้องไปลักขโมยใคร ไม่ต้องไปทำร้ายใครไม่ไปลักขโมย ระหว่างนั้นเราก็สอนเรื่องจริยธรรมให้เขา ครูเน้นเรื่องนี้เลย สำคัญมาก...”

ครูได้กล่าวถึงการปลูกฝังระเบียบวินัยของเด็กในระหว่างการสอนของครูอาสา ซึ่งครูจะเน้นย้ำกับครูอาสาเสมอ ไว้ว่า “...ครูประจำชั้นต้องช่วยกันดูแลเด็กในระหว่างที่เรียน ไม่ให้เล่นกันในระหว่างเรียน ไม่ให้กินขนมระหว่างเรียน หลังเรียนเสร็จพื้นต้องสะอาด เก็บขยะให้เรียบร้อย ครูอยากเห็นเด็กที่มีระเบียบวินัย...”

สิ่งที่เป็นจุดมุ่งหมายที่ครูผู้ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็ก คือ อยากให้เด็กเป็นคนดี มีความรู้ มีจริยธรรม เพื่อสังคมจะได้เป็นสุข ส่วนในแง่ของวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายที่อยากจะทำให้เกิดขึ้น คือ อยากตั้งโรงเรียนในชุมชนแออัด แต่ครูผู้ได้กล่าวเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า “...แต่ครูรู้ว่ามันไกลเกินไป เอาแค่ให้มีห้องสมุดให้เด็ก ๆ ได้อ่านหนังสือก็ดีแล้ว...”

2. การเข้ามาเรียนของเด็ก

การเข้ามาเรียนของเด็กกับกลุ่มครูอาสา เด็กส่วนใหญ่จะมาเรียนเอง โดยผู้ปกครองพา มา และจากการติดตามของครูเราไปตามให้มาเรียนครูของเราไปเองไปตามถึงบ้าน เด็กบางคนที่ไม่เรียนหนังสือครูผู้ก็จะพยายามให้เข้ามาเรียน คนไหนไม่ได้เรียนก็จะไปติดต่อให้มาเรียน แต่ก็มีเด็กบางคนที่ไม่อยากมาเรียน พ่อแม่บางคนก็ไม่อยากให้ลูกเรียน เมื่อครูผู้ไปตามให้มาเรียนแต่ถ้าเด็กหรือผู้ปกครองไม่ให้เรียน กรรมการก็จะไปติดตามมาเรียน แต่หากเด็กหรือผู้ปกครองไม่เต็มใจมากก็จะไม่บังคับให้มาเรียน

3. การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

3.1 ลักษณะการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนของกลุ่มครู ช.โซ่ อาสา ทุกวันเสาร์จะมีการจัดการเรียนการสอน ที่บริเวณตึกแดงและวันอาทิตย์จะมีการจัดการเรียนการสอนที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ โดยการจัดการเรียนการสอน จะเริ่มเรียนตั้งแต่เวลา 9.00 น. จนถึง เวลา 12.00 น. โดยการเริ่มเรียนในแต่ละชั้นจะเริ่มเรียนไม่พร้อมกัน จะเริ่มเรียนเมื่อครูและเด็กพร้อม

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะไม่เหมือนการจัดการเรียนรู้ทั่วไป คือ ครูอาสา จะดูความต้องการของผู้เรียนว่า ต้องการเรียนวิชาอะไร เรื่องอะไร เช่น นักเรียนต้องการเรียนรู้เรื่องการดูเวลา ครูอาสา ก็จะสอนเรื่องการดูเวลา ถ้าผู้เรียนอยากเรียนรู้เรื่องการบวกเลข ครูอาสา ก็จะสอนเรื่องการบวกเลขสำหรับผู้เรียนที่เรียนในระบบโรงเรียนอยู่แล้ว ครูอาสา ก็จะช่วยเสริมในวิชาหลักคือ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ

3.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. ไซ่ อาสา มีลักษณะเป็นการจัดการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ สภาพพื้นที่ ที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน มีการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ จริง รวมทั้งยังมีการจัดอุปกรณ์เสริมทักษะด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะทางร่างกาย ทักษะทางภาษา ให้กับผู้เรียนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้ได้กล่าวไว้ ดังนี้

...การเรียนการสอนที่นี้ เราเน้นการสอนแบบ Child Center Education หรือการสอนโดย ให้เด็กเป็นศูนย์กลาง รู้จักมัย (ครูผู้ถามผู้วิจัย) ครูผู้มีหนังสือนะ (หยิบหนังสือให้ผู้วิจัยดู) ให้เด็กได้คิด ได้ทำกิจกรรม ให้เขาได้แสดงออก เมื่อก่อนจะเป็นแบบครูเป็นศูนย์กลาง แต่ ต่อไปนี้ต้องสอนโดยให้เด็กเป็นศูนย์กลางแล้ว...

3.3. การจัดการเรียนรู้โดยปรับลักษณะการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ สภาพบริบทของพื้นที่ ลักษณะของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

3.3.1 พื้นที่ริมคลองหลอด ซ่างโรงแรมรัตนโกสินทร์

3.3.1.1 การจัดการเรียนการสอนตามสภาพสถานที่

พื้นที่การจัดการเรียนการสอน ใช้พื้นที่บนทางเท้าเป็นที่จัด กิจกรรม มีพื้นที่น้อย มีจำนวนเด็กและครูอาสาสมัคร การจัดการเรียนการสอนจึงมีลักษณะเป็นการ แบ่งกลุ่มตามช่วงอายุของเด็ก ครูผู้สอนแบ่งไปตามกลุ่มต่าง ๆ จำนวนครูในแต่ละกลุ่มไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับจำนวนครูที่มาในแต่ละวัน

3.3.1.2 การจัดการเรียนการสอนตามลักษณะของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม

เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรม

รัตนโกสินทร์ มี 2 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มเด็กที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน
- 2) กลุ่มเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในพื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ มีเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการปฏิบัติจริง ควบคู่ไปกับการเรียน โดยการอธิบาย โดยครูอาสาจะใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น ด้านศิลปะ การวาดภาพ ระบายสี ด้านการประดิษฐ์ เช่น การประดิษฐ์ของเล่น การประดิษฐ์สิ่งของ ดังคำพูดของครูปู ที่ว่า “...ปูที่จิตใจที่คลองหลอด ได้ครู ว. (ชื่อครูอาสาผู้หนึ่ง) มาช่วยสอนศิลปะ ทำให้เด็กได้เรียนศิลปะ ได้ลงมือทำจริง ๆ ...”

นอกจากวิชาศิลปะแล้ว ยังมีนักเรียนจากโรงเรียนนานาชาติ และนักศึกษาภาคอินเตอร์ในมหาวิทยาลัยบางแห่ง เข้ามาเป็นครูอาสา เพื่อช่วยสอนวิชาภาษาอังกฤษ โดยครูอาสาจะสอนโดยใช้แบบฝึกหัดในการอธิบายศัพท์และรูปประโยค จากนั้นก็จะสอนการสนทนาโดยฝึกการสื่อสารระหว่างครูอาสาและเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม

นอกจากครูอาสาที่เป็นคนไทยแล้ว ในบางสัปดาห์ยังมีครูอาสาที่เป็นชาวต่างชาติเข้ามาช่วยสอนภาษาอังกฤษให้กับเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วย ซึ่งครูปูได้พูดถึงครูอาสาท่านนี้ ไว้ว่า “...ครู ส. (ชื่อครูอาสาชาวต่างประเทศ) เข้ามาช่วยสอนนานแล้วละ เป็นครูสอนภาษา พอรู้ว่ามียกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา ก็เข้ามาช่วยสอน มาช่วยสอนภาษาอังกฤษให้เด็ก ๆ เดียวนี้เริ่มพูดภาษาไทยได้แล้ว เด็กก็ได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษจากครู ส. เยอะนะ...”

3.3.2 พื้นที่ชุมชนตึกแดง

3.3.2.1 การจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของเด็ก

การจัดการจัดการเรียนการสอนของกลุ่ม ช.โซ่อาสา จะเน้นจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน โดยครูอาสาจะถามเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนเรียนว่าอยากรู้อะไร หรือว่าทางโรงเรียนที่เด็กเรียนอยู่สอนถึงเรื่องอะไรแล้ว

3.3.2.2 การจัดการเรียนการสอนตามลักษณะของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม

เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ตึกแดงทั้งหมดเป็นเด็กที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน การจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ตึกแดงจะจัดให้สอดคล้องกับระบบโรงเรียน โดยครูอาสาส่วนใหญ่จะถามเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมว่าทางโรงเรียนสอนอะไร แล้วไม่เข้าใจส่วนไหน นอกจากนี้แล้วแบบฝึกหัดที่ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ใช้ประกอบการเรียนการสอนยังสอดคล้องกับเนื้อหาของทางโรงเรียนที่เด็กเรียนในระบบโรงเรียน

3.4 การจัดการเรียนรู้ให้เด็กมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ตลอดเวลา

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะจัดกิจกรรมการสอนโดยให้ผู้เรียนเช่น การทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กับการอธิบาย โดยครูอาสา จะอธิบายเนื้อหาที่ละข้อตามแบบฝึกหัด พร้อมกับให้ผู้เรียนได้ลงมือทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กัน

3.5 การจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาทักษะ ได้แก่

การฝึกทักษะทางศิลปะ การวาดภาพระบายสี การสร้างรูปภาพจากวัสดุธรรมชาติ โดยการนำเอากิ่งไม้ ใบไม้แห้ง เมล็ดพืช มาสร้างเป็นงานศิลปะ การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุต่าง ๆ

การฝึกเพ้นท์เสื้อ โดยการวาดภาพและระบายสีลงบนเสื้อยืด จากนั้นนำไปรีด เพื่อให้สีติดทน และนำไปจำหน่าย

3.6 มีการจัดอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก และช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก อาทิเช่น เกมฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ เกมฝึกทักษะการเรียนรู้ในแต่ละช่วงอายุ อุปกรณ์เสริมทักษะการเรียนรู้ด้านภาษา ในแต่ละช่วงวัย อุปกรณ์เสริมทักษะทางร่างกาย เช่น ของเล่นไม้ ตัวต่อ ดินน้ำมัน เป็นต้น

4. การจัดการเรียนการสอน

4.1 ครูผู้สอน

ครูผู้สอนของกลุ่ม ช.ไซ์ อาสา จะทั้งครูอาสาที่มาสอนเป็นประจำทุกสัปดาห์ และครูอาสาที่มีการหมุนเวียนมาสอนตามความสะดวกของแต่ละบุคคล ซึ่งการจัดหน้าที่ของครูผู้สอนของกลุ่ม ช.ไซ์ อาสา ใน 2 พื้นที่ที่มีความแตกต่าง ตามสภาพของสถานที่ ดังนี้

พื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ การจัดชั้นเรียนในพื้นที่นี้ จะไม่มีการแบ่งชั้นเรียนชัดเจน จึงไม่มีครูประจำชั้น แต่จะมีครูประจำอยู่แต่ละโต๊ะ อย่างน้อย 1 คน ซึ่งจำนวนครูจะขึ้นอยู่กับจำนวนครูที่มาในวันนั้น จากนั้นจึงจัดเด็กที่มีระดับอายุใกล้เคียงกันนั่งโต๊ะเดียวกันเพื่อเรียนรู้เนื้อหาที่ใกล้เคียงระดับอายุของตนเอง

ภาพที่ 13 การจัดการเรียนรู้ของครูอาสา พื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

พื้นที่ที่ติดแดง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง กลุ่มครู ช.ใช้ อาสา จะจัดการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยได้มีการแบ่งหน้าที่ของ ครูอาสาไว้ชัดเจนว่าครูอาสาท่านใดประจำอยู่ในชั้นเรียนไหน มีการระบุครูที่สอนประจำแต่ละชั้นไว้ชั้นเรียนละ 1 คน ซึ่งในแต่ละสัปดาห์อาจมีครูคนอื่นเข้าไปช่วยมากกว่าชั้นเรียนละ 1 คน ขึ้นอยู่จำนวนครูที่มาในแต่ละสัปดาห์ แต่ครูอาสาที่ประจำชั้นในแต่ละสัปดาห์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากครูประจำชั้นที่ทำการสอนในชั้นนั้นไม่ว่าง เนื่องจากอาจติดธุระ หรือไม่สามารถมาทำการสอนได้ ซึ่งจะมีการแจ้งให้ครูพี่ทราบล่วงหน้าเพื่อให้จัดครูคนอื่นเข้าสอนแทน

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการหมุนเวียนของครูอาสาที่พบจากทั้งสองพื้นที่นั้น เกิดจากการสลับเปลี่ยนของครูทุกสัปดาห์ โดยไม่มีการบันทึกการสอนไว้ ทำให้ครูที่มาสอนในสัปดาห์ต่อมาไม่ทราบรายละเอียดในการสอน ไม่ทราบเนื้อหาวิชาที่สอนไปแล้ว แม้จะมีการแก้ปัญหาโดยการใช่วิธีการสอบถามจากเด็กว่าเรียนถึงไหนแล้ว แต่บางครั้งทำให้มีการสอนทับซ้อนกัน สอนในเนื้อหาเดิม

การประชุมของครูอาสาหลังการจัดกิจกรรม นอกจากนี้แล้วหลังการจัดกิจกรรมทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสายังมีการประชุมกันของครูอาสาเพื่อสรุปการเรียนรู้การสอนในแต่ละครั้ง โดยจะมีการนำปัญหาจากการสอนมานำเสนอในที่ประชุมเพื่อแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหา รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้คำแนะนำในการนำไปใช้เพื่อการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ซึ่งครูอาสาแต่ละคนจะร่วมกันนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังเช่นที่ครูอาสาคนหนึ่งกล่าวในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาคาถสมาริระหว่างเรียนของเด็กไว้ว่า “...ก่อนเริ่มการเรียนการสอน อาจจะ让孩子试玩หรือเล่นเกมส์ เพื่อให้เด็กเกิดสมาธิก่อนการเรียน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กัครูประจำชั้นแต่ละชั้นว่าจะมีวิธีการปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไร เพื่อให้เด็กมีสมาธิก่อนเรียน...”

รวมทั้งเรื่องของการให้ความสำคัญด้านการมีระเบียบวินัยของครูและเด็กดังที่ครูปูได้กล่าวไว้ว่า “...ครูประจำชั้นควรช่วยดูแลเด็กในระหว่างที่เรียน ไม่ควรให้เด็ก กินขนม เล่นกันในระหว่างการเรียนการสอน ครูปูอยากเห็นเด็กมีระเบียบวินัยมากกว่าการเรียนเก่ง...”

ซึ่งมีครูอาสาหลายคนได้กล่าวไว้สอดคล้องกับคำกล่าวของครูปู ว่า “...ครูและนักเรียนที่เข้าไปใช้ห้องสมุด หลังจากใช้งานเสร็จแล้ว ควรช่วยกันดูแลความเรียบร้อยก่อนออกจากห้องสมุด...” และ “...ครูที่นำเด็ก ๆ ไปสอนหนังสือบนห้องสมุด หลังจากการเรียนการสอนเสร็จแล้ว ให้ช่วยเก็บหนังสือต่าง ๆ และปิดพัดลมด้วย...”

นอกจากนี้แล้วยังมีการแลกเปลี่ยนปัญหาของเด็กในแต่ละชั้นเรียน เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ดังคำกล่าวของครูปูที่กล่าวถึงพฤติกรรมของเด็กที่ถูกชักชวนให้มีพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี เพื่อให้กลุ่มครูอาสาช่วยกันหาทางป้องกัน แก้ไข

...ตอนนี้มีเด็กกลุ่มที่เคยเรียนกับกลุ่ม ช.โซ่ ที่ออกไปทำกิจกรรมข้างนอก และได้ไปตั้งกลุ่มกับเพื่อน ๆ ข้างนอก ทำให้มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งปัจจุบันเด็กกลุ่มนี้ได้มาชักชวนให้เด็กที่เรียนอยู่ออกไปข้างนอกด้วย ทำให้เด็กบางคนที่ยังเรียนอยู่ ไม่ยอมมาเรียนแล้วได้แก่ เด็ก ป.5 ป.6 ม.1 และ ม.2... อยากให้ครูช่วยกันดูแลด้วย...

การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กทางกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา จะเริ่มต้นตั้งแต่การสอบถาม ประวัติของครอบครัว การเยี่ยมบ้านเด็ก เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะเห็นได้จาก คำพูดในที่ประชุมที่ครูปูได้กล่าวถึงการให้ครูอาสาสอบถามประวัติ ของเด็กในแต่ละชั้นเรียน ไว้ว่า

...ถ้าเป็นไปได้ครูปูอยากจะให้ครูทุกคนได้สอบถามประวัติส่วนตัวของเด็ก เช่น เรียน หนังสือที่ไหน อาศัยอยู่กับใคร ครอบครัวเป็นอย่างไร บ้านอยู่ตรงไหน ฯลฯ เป็นสิ่งที่สำคัญ มาก เพราะจะเป็นข้อมูลของเด็กก่อนที่จะเริ่มไปเยี่ยมบ้านเด็ก ๆ ในชุมชน โดยให้ครูได้ ร่วมมือกันบันทึกประวัติส่วนตัวของเด็กเป็นลายลักษณ์อักษร...

4.2 ลักษณะการจัดการเรียนการสอน

ก่อนเริ่มการสอนครูบางท่านจะถามเด็กว่าอยากเรียนอะไร หรือว่ามีเนื้อหาใดที่ โรงเรียนเรียนไม่เข้าใจ ก็จะอธิบายและสอนตามเนื้อหาที่เด็กต้องการ

พื้นที่ริมคลองหลอด ใช้วิธีการสอนโดยครูอธิบายเนื้อหาจากแบบฝึกหัดโดยตรง ส่วนพื้นที่ตึกแดงจะใช้วิธีสอนโดยการอธิบายบนกระดานไวท์บอร์ด และใช้เอกสารประกอบการ สอนหรือแบบฝึกหัดให้นักเรียนฝึกทำไปพร้อมกับที่ครูอธิบาย โดยเอกสารประกอบการสอน และ แบบฝึกหัด ครูปูจะร่วมกับครูอาสาช่วยกันคัดเลือกเนื้อหา เอกสาร โดยจะจัดทำเอกสารโดยการ ถ่ายเอกสาร แยกเป็นชุด ๆ แบ่งเป็นระดับชั้น โดยนักเรียนทุกคนจะได้รับเอกสารประกอบการเรียน และแบบฝึกหัดคนละ 1 ชุด ในการประชุมแต่ละครั้งครูปูเน้นย้ำถึงการสอนของครูอาสาเสมอ เช่น “...ให้ครูสอนแบบ CCE (Child Center Education) และหากครูคนไหนอยากได้เอกสาร ประกอบการเรียนการสอนให้หาตำรา หนังสือมาให้ครูปู ครูปูจะถ่ายเอกสารไว้ให้...”

อีกทั้งยังมีการใช้เกมร่วมในการจัดการเรียนการสอน เช่น เกมฝึกทักษะ ภาษาอังกฤษ (Scrabble) โดยการต่อและเรียงคำศัพท์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และจดจำคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ เกมฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ (A-MATH) เป็นการฝึกทักษะการบวกลบคูณหาร ตัวเลข การแก้สมการทางคณิตศาสตร์

4.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในทุกครั้งที่สอนจะมีลำดับเป็นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การตรวจสอบรายชื่อเด็กที่มาเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จนถึงการสรุปบทเรียนที่เรียน

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในแต่ละพื้นที่โดยส่วนใหญ่จะมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบรายชื่อเด็กที่มาเรียน ครูอาสาจะนำสมุดรายชื่อ โดยสมุดรายชื่อจะมีทุกชั้นเรียน ในสมุดรายชื่อจะมีชื่อเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน ครูอาสาจะต้องเขียนวันที่ และรายชื่อเด็กที่มาในวันนั้น การตรวจสอบรายชื่อทำ เพื่อตรวจสอบการมาเรียน และการขาดเรียนของเด็ก หากเด็กคนใดมีการขาดเรียนติดต่อกันหลายครั้ง อาจจะ 2-3 ครั้ง ซึ่งจำนวนครั้ง ครูอาสาจะพิจารณาจากบริบทของครอบครัว บางครอบครัวเด็กอาจจะขาดเรียนบ่อยเนื่องจากต้องไปช่วยผู้ปกครองทำงาน หากนักเรียนคนใดขาดเรียนติดต่อกันนานครูอาสาก็จะรายงานให้ครูพี่ทราบบและไปสอบถามกับครอบครัวของเด็ก เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งการขาดเรียนของเด็กนั้นยังมีผลต่อการพิจารณาทุนการศึกษาที่ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะมอบให้ด้วย

การตรวจสอบรายชื่อเด็ก ครูอาสาจะเรียกชื่อเด็กทีละคน เพื่อตรวจสอบชื่อและเพื่อการจดจำหน้าตาของเด็ก รวมทั้งระหว่างการเรียกชื่อ ครูอาสาก็จะสอบถามถึงความเป็นอยู่ของเด็ก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงสัปดาห์ ดังบทสนทนาระหว่างครูอาสา กับเด็ก ดังนี้

ครูอาสา	:	เด็กชายบอส (นามสมมุติ)
เด็ก	:	มาครับ
ครูอาสา	:	เป็นไงบ้าง อาทิตย์นี้ไปเรียนทุกวันหรือเปล่า
เด็ก	:	ไปทุกวันครับ
ครูอาสา	:	เด็กหญิงแมว (นามสมมุติ)
เด็ก	:	มาค่ะ

ครูอาสา : ยายเป็นไงบ้าง ไม่สบายหายหรือยัง
เด็ก : หายแล้วค่ะ ไปทำงานได้แล้ว

ขั้นตอนที่ 2 ทบทวนบทเรียนเดิมที่ได้เรียนในสัปดาห์ที่ผ่านมา ครูอาสาจะสอบถามบทเรียนที่ได้เรียนในสัปดาห์ที่ผ่านมา ว่านักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใด เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและทบทวนบทเรียนเดิม

ขั้นตอนที่ 3 เข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนนี้จะเป็นการเข้าสู่เรื่องที่จะเรียนรู้ในวันนั้น โดยการจัดการเรียนรู้ครูอาสาสอบถามเรื่องที่ต้องการเรียน ครูอาสาจะถามเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ว่าเด็กต้องการเรียนรู้เรื่องใด ถ้าเด็กมีบทเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ต้องการให้อธิบายเพิ่มเติม ครูอาสาก็จะอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นนั้น หากไม่มีเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ ครูอาสาก็จะสอนตามบทเรียนที่ครูอาสาวางแผนไว้ โดยกระบวนการสอนจะมีการเกริ่นนำถึงเรื่องที่จะสอน จากนั้นจะแจกเอกสารประกอบการสอนให้กับเด็ก โดยกระบวนการสอนจะปรับตามเนื้อหาที่เรียนในแต่ละครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ครูอาสาจะใช้วิธีการบรรยาย อธิบาย โดยใช้แบบฝึกหัดประกอบการบรรยาย

นอกจากการสอนโดยการบรรยาย การปฏิบัติแล้ว ครูอาสายังใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้เด็กเกิดความสนใจการเรียน และสอดแทรกคุณธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมการนำข่าวในหนังสือ มาโยงเข้ากับธรรมะ แล้วนำมาเล่าให้เด็กฟัง เพื่อเตือนใจ ให้เด็กทำความดี ละเว้นความชั่ว และเห็นโทษของการทำความชั่ว อีกทั้งยังมีการนำนิทานธรรมะ มาเล่าให้เด็ก ๆ ฟัง ซึ่งผู้วิจัยได้พบและพูดคุยกับครูท่านนี้ ครูอาสาท่านนี้ได้กล่าวถึงการนำข่าวและนิทานมาเล่าให้เด็ก ๆ ฟัง เพื่อเป็นการบ่มเพาะนิสัยที่ดีแก่เด็ก ไว้ว่า

...วันนี้เอาข่าวมาเล่าให้เขา (กลุ่มผู้เรียน) ฟัง เป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ค่ะ เอามาเป็นตัวอย่างให้เขาเห็นว่าสิ่งไหนไม่ควรทำ แล้วก็โยงเข้าสู่ธรรมะ เข้าสู่กฎแห่งกรรม เด็กจะได้ไม่ทำตามไม่เอาแบบอย่าง นี่ก็มีนิทานธรรมะมาด้วยนะ เล่าให้เขาฟังเรื่อง สองเรื่อง ให้สนุกให้ซึมซับไป...

ขั้นตอนที่ 4 สรุปบทเรียน หลังจากดำเนินกิจกรรมการสอนเสร็จสิ้น ครูอาสาจะสรุปบทเรียนที่เรียน โดยครูอาสาและเด็กจะช่วยกันทบทวนเนื้อหาที่สำคัญที่เรียน รวมทั้งการเฉลยแบบฝึกหัดที่ทำด้วย

4.4 การจัดกิจกรรมนอกสถานที่

กลุ่ม ช.ไซ่ อาสา มีจัดกิจกรรมทัศนศึกษาออกสถานที่ให้แก่เด็กที่เข้ามาเรียนรู้ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง เรียนรู้การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม เรียนการปฏิบัติตัวเมื่ออยู่ในสถานที่ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสนุกสนาน ความสุขให้แก่เด็กกลุ่มชายขอบ ด้วย ซึ่งการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ เช่น การทัศนศึกษาที่สวนสัตว์ซาฟารีเวิลด์ การเข้าร่วมจัดกิจกรรมสอนฟุตบอลให้กับเยาวชน ของสายการบิน Turkish Airlines การออกบุญขายเสื้อในงานต่าง ๆ เป็นต้น

เมื่อมีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ครูผู้จะแจ้งให้ครูทุกท่านในที่ประชุมทราบถึงกำหนดการในการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ดังเช่น

...วันอาทิตย์ที่ 28 พฤศจิกายน 2553 จะพาเด็ก ๆ จากชุมชนตึกแดงและ คลองหลอด (พื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์) ไปศึกษาทัศนศึกษาที่สวนสัตว์ซาฟารีเวิลด์ มีเด็กจากคลองหลอด 20 คน เด็กจากชุมชนตึกแดง 50 คน โดยจะมีครูอาสาสมัครจำนวน 25 คน เพื่อดูแลเด็ก ๆ ตลอดการเดินทาง...

...ทางสายการบิน Turkish Airlines จะจัดกิจกรรม สอนฟุตบอลให้กับเยาวชน วันที่ 5 เมษายน 2554 ตั้งแต่เวลา 11.00-16.15 น. ณ ชูปเปอร์คิก ลาดพร้าว ต้องการเด็กชายจำนวน 40 คน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม เป็นเด็กชายอายุ 7-10 ปี 20 คน, อายุ 11-15 ปี 20 คน ครูผู้เป็นผู้รับผิดชอบหาเด็กเข้าร่วมกิจกรรม...

การออกไปทำกิจกรรมของเด็กนอกสถานที่นั้น ทางกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา จะทำเอกสารเพื่อขออนุญาตพาเด็กไปทำกิจกรรมนอกสถานที่ทุกครั้ง หากไม่มีการอนุญาตจากผู้ปกครองของเด็กคนใด ก็จะไม่มีการพาเด็กคนนั้นออกไปทำกิจกรรมนอกพื้นที่ ซึ่งจะเห็นได้จากคำกล่าวของ

ครูปู ที่ว่า “... เด็ก ๆ ที่ชุมชนตึกแดงได้แจกใบขออนุญาตผู้ปกครองไปแล้ว โดยเด็ก ๆ จะนำมาให้ในวันเสาร์ที่ 27 พ.ย. และครูปูจะเป็นผู้รวบรวมรายชื่อเด็ก และจะทำป้ายชื่อเด็กด้วย...”

4.5 การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

นอกการเรียนรู้จากกิจกรรมนอกสถานที่แล้ว ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังมีจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ได้แก่ปัญหาการทำงานจากประสบการณ์จริง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปหารายได้ให้กับตนเอง โดยสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จากกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรม โดยมีรายละเอียดแต่ละกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมเสื่อปันรักปันสุข เป็นกิจกรรมการวาดภาพและระบายสีลงบนเสื่อเพื่อจำหน่าย โดยทางกลุ่มจะนำเสื่อไปจำหน่ายในงานต่าง ๆ ในราคาตัวละ 200 บาท เพื่อนำเงินที่ได้มาเป็นทุนการศึกษาของเด็กและใช้ในกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ดังคำกล่าวของครูปู ที่ว่า

... สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะจัดงาน “วันสถาปนาและเปิดบ้านสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร 54 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ และได้เชิญ กลุ่ม ช. โซ่ อาสา ไปร่วมจัดนิทรรศการ/กิจกรรม ในวันอังคารที่ 15 และวันพุธ 16 มีนาคม 2554 งานในครั้งนี้ ครูปูจะพาเด็ก ๆ ที่ตึกแดงไปจัดกิจกรรมและพื้นที่เสื่อขาย ครูปูจะรับหน้าที่ในการจัดหาสถานที่ในการขนส่งเด็ก ๆ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ...

...จะพาเด็กจากชุมชนตึกแดง ไปออกบูธในงานอาสาสมัคร โดยจะขายเสื่อที่พื้นที่ภายในสวนเบญจสิริ สุขุมวิท ในวันที่ 10-11 ธันวาคม 2553 ขอครูอาสาสมัคร จำนวน 2 คน พาเด็ก ๆ จำนวน 5 คน ไปออกบูธ (ขายสินค้า) เวลา 9.00 น. และช่วงบ่ายเมื่อสอนเสร็จจะตามไปสมทบ...

โดยการสอนทำเสื่อปันรักปันสุขนั้น ครูอาสาจะให้เด็กเริ่มจากการวาดภาพที่ต้องการลงในกระดาษก่อนวาดลงเสื่อจริง เนื่องจากสีที่ใช้วาดเป็นสีชอล์กสำหรับเขียนลงบนผ้า เด็กจะต้องฝึกทักษะการวาดจนมีความชำนาญก่อนจึงจะวาดลงบนเสื่อจริง

การวาดเสื้อปันรักปันสุข จะมีลักษณะเป็นตัวการ์ตูนรูปเด็ก สัตว์ หรือรูปตามจินตนาการของเด็ก โดยมีขั้นตอนการทำ ดังนี้

ขั้นที่ 1 วาดภาพที่ต้องการลงบนเสื้อ โดยใช้ดินสอร่างภาพที่ต้องการลงไป หากต้องการวาดภาพตัวการ์ตูนรูปคน เด็กจะใช้แบบเป็นรูปวงรี ในกระดาดข้างเป็นแบบร่าง ซึ่งครูอาสาจะสร้างไว้เพื่อเป็นแบบรูปหัวของตัวการ์ตูน หรือวาดภาพตามจินตนาการที่ต้องการ เมื่อวาดภาพตัวการ์ตูนหลักเสร็จแล้ว เด็กมักจะนิยมเขียนคำว่า “ซ.ไซ่ อาสา” ลงไปด้วย เพื่อแสดงสัญลักษณ์ของกลุ่ม ในขั้นตอนนี้หากมีข้อผิดพลาดในการวาดยังสามารถแก้ไขด้วยการใช้ยางลบดินสอลบ หรือปล่อยให้แห้งโดยไม่ลงสีได้

ขั้นที่ 2 เมื่อวาดภาพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะลงสีโดยใช้สีชอล์กชนิดสำหรับเขียนลงบนผ้า ระบายลงไปในรูปภาพที่วาดจนทั่ว ในขั้นตอนนี้ถ้ามีข้อผิดพลาดในการวาด ถ้าลงสีเป็นเพียงเส้น ยังสามารถแก้ไขด้วยการนำเสื้อไปซักได้ แต่หากลงสีเป็นแบบทึบแล้วจะไม่สามารถลบออกได้

ขั้นที่ 3 จากนั้นก็นำภาพที่วาดไปรีดทับ โดยขณะรีดจะต้องใช้แผ่นกระดาดวางทับไว้บนเสื้อและสอดไว้ในเสื้อ เพื่อป้องกันสีซึมเลอะบริเวณอื่น โดยกระดาดที่ใช้รองรีด ครูอาสาและเด็กจะใช้กระดาดที่ใช้แล้วทั้ง 2 หน้า หรือเศษกระดาดที่ไม่ใช้แล้ว เป็นกระดาดรองรีด เมื่อรีดเสร็จแล้วก็จะพับบรรจุใส่ถุงเพื่อรอจำหน่ายในงานต่าง ๆ

ภาพที่ 14 เสื้อปันรักปันสุข

ผู้วิจัยสอบถามเกี่ยวกับการทำเลื้อยบันรูกบันสุขจากเด็กชาย ต. (นามสมมติ) เด็กชายอายุ ประมาณ 10 ปี ได้บอกกับผู้วิจัยถึงการทำเลื้อยบันรูกบันสุข ว่า

... ก่อนจะวาดบนเลื้อย ผมวาดบนกระดาษก่อน ครู ป. (นามสมมติ)เป็นคนสอน ก็วาดใส่กระดาษก่อน พอวาดได้ ก็มาวาดบนเลื้อย เพราะถ้าวาดบนเลื้อยเลยมันเสียแล้วแก้ไม่ได้ ตอนนั้นที่เพื่อนวาดเสีย ครู ป. (นามสมมติ) แก่ตั้งนาน บางทีแก้ไม่ได้ก็เสียเลย ต้องหัดวาดบนกระดาษก่อน พอวาดดีเมื่อไรก็ค่อยมาวาดบนเลื้อย...

จากการสังเกตของผู้วิจัยในการร่วมกิจกรรมการจำหน่ายเลื้อยบันรูกบันสุขกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เด็กที่ร่วมกิจกรรมการวาดภาพบนเลื้อย สามารถทำงานการวาดภาพลงบนเลื้อยได้รวดเร็ว ซึ่งเรียกได้ว่า ทำด้วยความชำนาญ เนื่องจากเด็กสามารถวาดภาพ ระบายสี ลงบนเลื้อยได้รวดเร็ว โดยเลื้อยที่มีลวดลายไม่ซับซ้อนใช้เวลาในการทำ ไม่เกิน 30 นาที สามารถวาดรูปตามจินตนาการของตนเองได้ สามารถวาดภาพตามคำสั่งของผู้ซื้อได้ รวมทั้งยังสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานได้ เช่น เมื่อเกิดสีเปื้อนบนเลื้อย เด็กแก้ปัญหาด้วยการใช้สีวาดเป็นรูปเพื่อปิดรอยเปื้อน เมื่อมีการเขียนตัวอักษรผิด เด็กจะแก้ปัญหาด้วยการเปลี่ยนตัวอักษรเป็นรูปภาพ แล้วตกแต่งให้สวยงามได้

การปันผลรายได้ที่ได้จากการขายเลื้อยให้แก่เด็กนั้นทางกลุ่ม ช.โซ่อาสา ทางกลุ่ม อาสาจะแบ่งเงินรายได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ส่วนแรก เป็นส่วนของต้นทุน คือทำการหักต้นทุนสำหรับการซื้ออุปกรณ์ที่จะทำครั้งต่อไป และส่วนที่ 2 เป็นส่วนของกำไร ซึ่งจะเป็นส่วนที่จะปันผลให้กับเด็กที่เป็นผู้ทำเลื้อยขายและมีส่วนร่วมในการขายเลื้อยต่อไป ตามที่ทางกลุ่มได้ระบุไว้ดังนี้

...ที่ประชุมได้เสนอว่าเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางว่า ควรจะเป็น 70เปอร์เซ็นต์ และ 30 เปอร์เซ็นต์ คือ หลังจากคำนวณต้นทุนและได้กำไรจากการขายเลื้อยแล้ว (หักจากต้นทุนค่าเลื้อยและสี จะเหลือกำไร ประมาณ ตัวละ 50 บาท) 70 เปอร์เซ็นต์ จะให้กับเด็ก ๆ ที่วาดเลื้อยและสามารถขายเลื้อยตัวนั้นได้ ส่วน 30 เปอร์เซ็นต์ จะนำมาหารเพื่อให้กับเด็ก ๆ ที่มีส่วนร่วมในงานการขายเลื้อยทุกคน ทั้งเด็กที่วาดเลื้อยและเด็กที่ไปช่วยขาย...

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง นอกจากการทำเล็บบัณฐานแล้ว ครูอาสายังมีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงอีกหลายกรณี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กิจกรรมการสอนทำอาหาร เป็นกิจกรรมที่เสริมจากการเรียนปกติ โดยบูรณาการการสอนเรื่องสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย และการทำอาหารเข้าด้วยกัน ครูอาสาให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำไข่เจียว ซึ่งเป็นอาหารที่เด็กหลาย ๆ คนชื่นชอบ และมีขั้นตอนการทำที่ไม่ยุ่งยาก การสอนทำไข่เจียว โดยมีขั้นตอนการสอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ครูอาสาแนะนำอุปกรณ์ในการทำอาหาร ได้แก่ กระทะ และเตาสำหรับประกอบอาหาร แนะนำวัตถุดิบในการทำอาหาร พร้อมยกตัวอย่าง ได้แก่ ไข่ น้ำมัน ซอสปรุงรส ผักต่าง ๆ เช่น แครอท ถั่วงอก หอมหัวใหญ่ ผักชี เป็นต้น จากนั้นอธิบายถึงคุณค่าทางอาหารของวัตถุดิบแต่ละชนิด อธิบายเรื่องสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย

ขั้นตอนที่ 2 อธิบายขั้นตอนการทำ พร้อมการสาธิตวิธีการทำไปพร้อม ๆ กัน

ขั้นตอนที่ 3 ให้นักเรียนปฏิบัติการทำไข่เจียวตามขั้นตอน ซึ่งครูจะคอยดูแลและช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการทำงานของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการทำงาน โดยครูสรุปขั้นตอนการทำไข่เจียว สรุปสารอาหารที่ได้ในการทำไข่เจียวที่นักเรียนทำ และให้นักเรียนบอกความรู้สึกในการทำงานวันนี้ ในขั้นตอนนี้ นักเรียนก็จะได้ทานอาหารที่ตนเองทำ ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรักภูมิใจ สังเกตได้จากการที่เมื่อเด็กทำเสร็จแล้วนำผลงานที่ได้มาอวดครูอาสาท่านอื่น ดังคำกล่าวของเด็ก ที่บอกกับครูอาสาว่า “ครูไข่เจียวของผมนะเนี่ย ทำเอง ครู บ. (นามสมมติ) สอนทำ”

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สามารถสรุปเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ริมคลองหลอดและพื้นที่ชุมชนตึกแดง ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง

ประเด็น	พื้นที่	
	ริมคลองหลอด	ชุมชนตึกแดง
1. วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช. ไร่ อาสา	การสอดแทรกเรื่องจริยธรรม ระเบียบวินัยให้แก่เด็ก ควบคู่ กับการให้ความรู้	การสอดแทรกเรื่องจริยธรรม ระเบียบวินัยให้แก่เด็ก ควบคู่ กับการให้ความรู้
2. การเข้ามาเรียนของเด็ก	- มาเรียนเอง - ผู้ปกครองพามา - การติดตามของครูอาสา	- มาเรียนเอง - ผู้ปกครองพามา - การติดตามของครูอาสา
3. การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไร่ อาสา		
3.1 ลักษณะการจัดการเรียนรู้	ดูความต้องการของผู้เรียน	ดูความต้องการของผู้เรียน
3.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้	สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน ปรับรูปแบบการ จัดการเรียนการสอนให้ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เหมาะสมกับลักษณะของ ผู้เรียน	สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียน ปรับรูปแบบการ จัดการเรียนการสอนให้ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เหมาะสมกับลักษณะของ ผู้เรียน
3.3. จัดการเรียนรู้โดยปรับ ลักษณะการจัดการเรียนการ สอนให้สอดคล้องกับสภาพ บริบทของพื้นที่ ลักษณะของ เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม	1. การจัดการเรียนการสอนจึง มีลักษณะเป็นการแบ่งกลุ่ม ตามช่วงอายุของเด็ก 2. จัดการเรียนการสอนโดย เน้นการปฏิบัติจริง ควบคู่ไป กับการเรียนโดยการอธิบาย จากแบบฝึกหัด	1. เน้นจัดการเรียนการสอน ตามความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับทางโรงเรียนสอน 2. จัดให้สอดคล้องกับระบบ โรงเรียน เพิ่มเติมจากการเรียน ในโรงเรียน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็น	พื้นที่	
	ริมคลองหลอด	ชุมชนตึกแดง
3.4 จัดการเรียนรู้ให้เด็กมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ตลอดเวลา	การทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กับการอธิบาย ผู้เรียนได้ลงมือทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กัน	การทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กับการอธิบาย ผู้เรียนได้ลงมือทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กัน
3.5 จัดการเรียนรู้ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาทักษะ	การฝึกทักษะทางศิลปะ	การฝึกทักษะทางศิลปะ
3.6 การจัดอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก และช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก	มีการจัดอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก และช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก	มีการจัดอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก และช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก
4. การจัดการเรียนการสอน		
4.1 ครูผู้สอน	ไม่มีการแบ่งชั้นเรียนชัดเจน ไม่มีครูประจำชั้น แต่จะมีครูประจำอยู่แต่ละโต๊ะ	ครูสอนประจำแต่ละชั้น ชั้นเรียนละอย่างน้อย 1 คน
4.2 ลักษณะการจัดการเรียนการสอน	อธิบายจากแบบฝึกหัด	โดยการอธิบายบนกระดาน ไวท์บอร์ด ใช้เอกสารประกอบการสอน หรือแบบฝึกหัด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็น	พื้นที่	
	ริมคลองหลอด	ชุมชนตึกแดง
4.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	ขั้นตอนการสอน มี 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบเด็กที่มาเรียน ขั้นตอนที่ 2 ทบทวนบทเรียนเดิม และสอบถามเรื่องที่ต้องการเรียน ขั้นตอนที่ 3 เข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนที่ 4 สรุปบทเรียน	ขั้นตอนการสอน มี 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบเด็กที่มาเรียน ขั้นตอนที่ 2 ทบทวนบทเรียนเดิม และสอบถามเรื่องที่ต้องการเรียน ขั้นตอนที่ 3 เข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนที่ 4 สรุปบทเรียน
4.4 การจัดกิจกรรมนอกสถานที่	จัดกิจกรรมทัศนศึกษา นอกสถานที่	จัดกิจกรรมทัศนศึกษา นอกสถานที่
4.5 การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง	การลงมือปฏิบัติจริง ได้ แก้ปัญหการทำงานจาก ประสบการณ์	การลงมือปฏิบัติจริง ได้ แก้ปัญหการทำงานจาก ประสบการณ์

ตอนที่ 5 ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช. ไร่ อาสา

5.1 ผลที่เด็กได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไร่ อาสา

5.1.1 ผลที่เด็กได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไร่ อาสา ในด้านการศึกษา

เด็กชายขอบที่เข้าร่วมกิจกรรมทางกลุ่ม ช.ไร่ อาสา พบว่าหลังจากเด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เด็กส่วนใหญ่มีผลการเรียนที่ดีขึ้น มีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

ในช่วงปิดเทอมหลังการประกาศผลการเรียน ครูปู่จะเรียกดูผลการเรียนของนักเรียนเกือบทุกคน เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของการเรียน ความตั้งใจเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะมีผลการเรียนดีขึ้นกว่าเดิม แต่ก็มีส่วนน้อยที่ผลการเรียนตกลงจากเทอมที่แล้ว ระหว่างที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูล ครูปู่ได้เรียกขอดูผลการเรียนจากนักเรียน 4 คน นักเรียน 3 คน มีผลการเรียนในภาพรวมดีขึ้นกว่าเทอมที่ผ่านมา และ 1 ใน 3 ยังสามารถสอบเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนสามเสน 2 ได้ แต่ก็มีนักเรียน 1 คน ที่มีผลการเรียนต่ำกว่าเทอมที่ผ่านมา ซึ่งครูได้ตักเตือนให้ตั้งใจเรียน และจะรอดูเกรดเทอมต่อไปอีกครั้ง ว่า “...เด็กหลาย ๆ คนมีผลการเรียนที่ดีขึ้น บางคนสอบเข้าโรงเรียนดัง ๆ ได้ อย่างที่คลองหลอดก็มีเด็กสอบเข้าโรงเรียนเบญจมราชาลัยได้...”

เป็นคำบอกเล่าที่แสดงถึงความภาคภูมิใจเมื่อถูกถามถึงผลการเรียนของนักเรียนที่กลุ่ม ช.ไร่ อาสา สอนอยู่ ว่า “...มารอเรียนภาษาอังกฤษกับครู น. (ชื่อครูอาสา) ค่ะ เดี่ยวครูก็มา (ผู้วิจัย : ชอบเรียนภาษาอังกฤษหรือ) ชอบค่ะ เรียนแล้วสนุกดี เอาไปใช้ได้ด้วย แต่หนูก็ไม่ค่อยเก่งหรอกค่ะ ให้ครูเขาติวให้...” เป็นคำกล่าวของเด็กหญิง อายุ 12 ปี ซึ่งเป็นเด็กที่กำลังสอบเข้าโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา กล่าวถึงการเรียนกับกลุ่ม ช.ไร่ อาสา

5.1.2 ผลที่เด็กได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ด้านทุนการศึกษา และการฝึกอาชีพ

นอกจากการสนับสนุนด้านการเรียนที่ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ให้การสนับสนุน กลุ่มเด็กชายขอบแล้ว ทางกลุ่มยังมีการฝึกอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เด็กที่เข้าเรียน ได้แก่ โครงการเลี้ยงปลารักปลานุสุข

โครงการเลี้ยงปลารักปลานุสุข เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อหารายได้สนับสนุนการจัดกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา รวมทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ลักษณะของโครงการปลารักปลานุสุข เป็นการจัดการกิจกรรมวาดภาพและระบายสีลงบนเสื้อ โดยใช้สีชอล์ก โดยให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้วาด วาดตามจินตนาการของเด็ก และจำหน่ายในราคาตัวละ 200 บาท ให้แก่ผู้ที่สนใจ โดยรายได้จากการจำหน่ายเสื้อจะจัดปันผลให้แก่เด็ก เพื่อเป็นค่าอุปกรณ์การเรียน และค่าขนมไปโรงเรียน การจัดจำหน่ายทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะเป็นผู้จำหน่ายโดยตรง โดยจำหน่ายที่พื้นที่ติดแดง และการเปิดร้านในงานเทศกาลหรือการจัดกิจกรรมของอาสาสมัคร ซึ่งการจัดจำหน่ายตามงานจะให้ตัวแทนของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมหมุนเวียนกันไปช่วยจำหน่ายเพื่อหารายได้เพิ่มเติม

นอกจากนี้แล้ว ทางกลุ่ม ช.โซ่อาสา ยังให้การสนับสนุนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เช่น การเต้นลีลาศ การรำไทย ตามความสนใจและความสามารถของเด็ก โดยให้การสนับสนุนการสอน การหาที่เรียน และค่าใช้จ่าย เพื่อให้เด็กสามารถฝึกฝนเพื่อเป็นอาชีพต่อไป

ผู้วิจัยเคยพบเหตุการณ์ที่ผู้ปกครองของเด็กพาเด็กมาปรึกษากับครูปูเพื่อหาที่เรียนสำหรับเรียนรำไทย เนื่องจากเด็กมีความสามารถพิเศษด้านการรำไทยการร้องลิเก ซึ่งครูปูให้คำแนะนำ พร้อมกับรับปากที่จะติดต่อที่เรียนให้ รวมทั้งยังให้ทุนสนับสนุนการเรียนด้วย

ครูปูได้กล่าวถึงความสามารถของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่แสดงการเต้นลีลาศและการแสดงประกอบเพลงเพื่อตอบแทนให้ผู้ออกทุน ให้กลุ่ม ช.โซ่ อาสา พาเด็กไปทัศนศึกษานอกสถานที่ไว้ว่า “...การแสดงจากกลุ่ม ช.โซ่อาสา จะให้น้องนก ป.6 จะแสดง

การเต้นลีลาศ 2 เพลง ซึ่งน้องนก มีดีกรีเป็นแชมป์ 3 เหรียญทอง และ การแสดงจากน้องบลูและน้องสแตมป์ ม.1 ในเพลงความหา'ลัย..."

นอกจากการฝึกอาชีพและการมอบทุนการศึกษาแล้ว ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังมีความใส่ใจถึงการเพิ่มรายได้ในการประกอบอาชีพของครอบครัวเด็ก ดังที่พบจากการสังเกตของผู้วิจัย ที่พบว่า ครูอาสา ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมนำกระดาษเหลือใช้ ที่ใช้ทั้ง 2 หน้าแล้ว ขวดน้ำพลาสติก กล่องพลาสติก กลับไปบ้านด้วย เพื่อให้เด็กสามารถนำของเหลือใช้เหล่านี้ไปขาย เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวด้วย

5.1.3 ผลที่เด็กได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กชายขอบที่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา กลุ่มหนึ่งเป็นเวลา 1 ปี โดยผู้วิจัยทำการสังเกตเด็กที่เพิ่งเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ประกอบด้วย เด็กผู้หญิง และเด็กผู้ชาย อายุ 4 ปี จำนวน 2 คน เด็กผู้หญิง อายุ 7 ปี จำนวน 1 คน เด็กผู้ชาย อายุ 6 ปี จำนวน 1 คน และเด็กผู้ชาย ผู้หญิง อายุ 12 ปี จำนวน 2 คน ทั้ง 2 พื้นที่ พบว่าเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี โดยแบ่งเป็นพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้

พฤติกรรมด้านการแสดงความเคารพ พบว่า ช่วงแรกที่เด็กเข้ามาร่วมกิจกรรมเด็กยังไม่รู้จักการแสดงความเคารพ ไม่มีการกล่าวขอบคุณ ขอโทษ ซึ่งครูอาสาจึงต้องทำการฝึก โดยให้เด็กทำความเคารพครูทุกท่านก่อนเริ่มสอนและหลังจากสอนเสร็จโดยการยกมือไหว้ และพูดคำว่า "สวัสดี" เมื่อเด็กได้รับสิ่งของหรือมีผู้อื่นให้ความช่วยเหลือก็ให้พูดขอบคุณ ซึ่งจากการสังเกตเป็นระยะเวลานานพบว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่สอนอย่างถาวร

พฤติกรรมการหยิบสิ่งของ พบว่า ในช่วงแรกเด็กจะหยิบสิ่งของโดยไม่มีการขออนุญาต คือเมื่อเด็กอยากรู้หรืออยากได้สิ่งของชิ้นใด ก็จะมาหยิบมาดูหรือหยิบไปใช้โดยไม่มีการขออนุญาต ครูอาสาใช้วิธีการปรับพฤติกรรมโดย เมื่อเห็นเด็กแสดงพฤติกรรมนั้นก็จะมีการว่ากล่าว

ดักเตือน และแนะนำพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น เหตุการณ์ที่ครูพบว่ากล่าวตักเตือนเด็กเมื่อหยิบของ โดยไม่ได้ขออนุญาต ครูจะบอกกับเด็กว่า “หยิบของทำไมไม่ขออนุญาตครูก่อน” หรือ “ก่อนจะหยิบของต้องขออนุญาตครูก่อน ให้ครูอนุญาตก่อนจึงหยิบได้” ซึ่งพบว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีการขออนุญาตก่อนใช้สิ่งของ หรือเมื่อเด็กอยากได้สิ่งของที่วางอยู่บนโต๊ะที่ครูอาสานั่งอยู่ ก็ จะกล่าวขออนุญาตก่อนเมื่อมีคำอนุญาตจึงหยิบไปใช้

พฤติกรรมด้านการพูด พบว่า ในช่วงแรกที่เด็กเขามาร่วมกิจกรรม มีการใช้ คำพูดหยาบคาย เช่น การแทนตัวเองว่า “กู” แทนตัวผู้อื่นว่า “มึง” เรียกเพื่อนคนอื่นว่า “ไอ้” มีการ ใช้คำด่า ทั้ง “ไอ้เหี้ย” “ไอ้สัตว์” “ควาย” “ควย” รวมทั้งการพูดโดยไม่มีคำลงท้าย เช่น “ครับ ค่ะ” อีก ทั้งยังมีการใช้คำพูดที่แสดงถึงกิริยาความก้าวร้าว เช่น เวลาที่ไม่พอใจหรือไม่ได้ของดังใจ เด็กจะพูดว่า “ครูจะเอาอย่างไร” หลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า เด็กมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี การพูดมี คำลงท้าย เช่น “สวัสดิ์ครับ” “ขอบคุณครับ” “ครูครับผมขออนุญาตไปห้องน้ำครับ” การใช้คำพูด หยาบคายลดลง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของครูอาสานคนหนึ่งที่ว่า “...เดี๋ยวนี้ เด็กหญิง ร. (เด็ก นักเรียนคนหนึ่ง) พูดจาดีขึ้นเยอะเลย เวลาพูดมี หางเสียงทุกคำ ไม่มี กู มึง เอง ข้าแล้ว ตอนมา ใหม่ ๆ ทั้งด่าทั้งไยวายเลย...”

ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้ปกครอง ได้กล่าวว่า “...ไ้ย.. เดียวนี้เขา (เด็กผู้ชายคนหนึ่ง) พูดเพราะ พูดครับทุกคำ รู้จักยกมือไหว้ ดีขึ้นเยอะ...”

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเด็ก ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของตนเอง ดังนี้ “... ครูสอนให้พูดเพราะค่ะ ให้สวัสดิ์ตอนมาเรียนและตอนกลับ เวลา ได้รับของก็ขอบคุณ หนูก็ทำตามที่คุณครูสอนค่ะ...” เป็นคำกล่าวเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมของ ตนเองตามที่ครูสอน ของเด็กหญิงอายุ 7 ปี ที่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช.ไข่อาสา

“... ถ้าทำตัวดี ๆ พูดเพราะ ๆ ครูก็จะให้ไปเที่ยวได้ (ไปทัศนศึกษา) ผมก็พูดเพราะนะ แต่ บางทีก็มีบ้างที่พูดไม่เพราะ...” คำกล่าวของเด็กชาย อายุ 9 ขวบ ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยก็ สอดคล้องกับคำกล่าวของเด็ก ซึ่งผู้วิจัย พบว่า การใช้คำพูดของเด็กกับผู้ใหญ่หรือคนที่โตกว่า เด็กจะใช้คำพูดที่สุภาพ แต่ในช่วงเวลาที่ได้คุยอยู่กับเพื่อนในวัยเดียวกัน เมื่อเพื่อใช้คนพูด “กู มึง เอ็ง ข้า” เด็กก็จะใช้คำพูดนี้พูดตอบเช่นเดียวกัน

พฤติกรรมการแสดงออก ได้แก่ พฤติกรรมการลุกจากที่หรือเดินไปนอกบริเวณพื้นที่จัดกิจกรรมโดยไม่ขออนุญาต พฤติกรรมการหยิบของโดยไม่ขออนุญาต คือเด็กจะหยิบของจากโต๊ะหรือหยิบของที่ครูอาสาวางไว้มาดูโดยไม่การขออนุญาต ซึ่งครูอาสาทำการปรับพฤติกรรมโดยการตักเตือนให้คำแนะนำพฤติกรรมที่ควรทำ รวมทั้งการยื่นขอเสนอ หากว่าเด็กยังมีพฤติกรรมที่ไม่ดีก็ จะไม่ได้รับอนุญาตให้ไปทำกิจกรรมนอกพื้นที่ กิจกรรมทัศนศึกษา ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปเด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีการปรับพฤติกรรม โดยเมื่อเด็กลุกจากที่นั่งหรือเมื่อจะออกไปนอกบริเวณพื้นที่สอนก็จะมี การขออนุญาตครูอาสาก่อน เมื่อมีการหยิบสิ่งของก็จะขออนุญาตครูอาสา ก่อน ดังเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยสังเกตพบ ได้แก่ เด็กชาย น. ต้องการที่จะกลับบ้านเพื่อไปหาแม่ จะมาขออนุญาตครูประจำชั้นและครูปุ๋ก่อนจึงจะเดินออกไป เมื่อต้องการหยิบอุปกรณ์การเรียน บนโต๊ะที่ครูอาสานั่งอยู่ เด็กก็จะกล่าวขออนุญาตหยิบอุปกรณ์บนโต๊ะ

5.2 ผลที่ผู้ปกครองและคนในชุมชนได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม

ช.โช่ อาสา

5.2.1 ผลที่ผู้ปกครองได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โช่ อาสา

ทุนการศึกษา

ทางกลุ่ม ช.โช่ อาสา จะพิจารณาถึงปัญหาของผู้ปกครองในการให้การศึกษา แก่บุตรอยู่เสมอ โดยการสอบถามปัญหาจากผู้ปกครองและกรรมการชุมชน ซึ่งปัญหาหลักที่ทำให้เด็กหลายคนไม่สามารถไปโรงเรียนได้ คือการขาดแคลนทุนทรัพย์ทั้งค่าใช้จ่ายด้านอุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ถึงแม้ปัจจุบันทางรัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือด้านค่าเทอม และค่าเสื้อผ้าแล้ว แต่ค่าเดินทางยังเป็นอีกภาระหนึ่งที่ผู้ปกครองต้องรับผิดชอบ ซึ่งเห็นได้จากคำกล่าวของครูปุ๋ที่ว่า “...ปู่เห็นเด็กบางคนไม่ไปโรงเรียน เลยเข้าไปถามว่าทำไมไม่ไปโรงเรียน เด็กตอบว่าวันนี้ไม่มีค่ารถไปโรงเรียนเลยต้องหยุดเรียน...”

เป็นคำบอกเล่าของครูปุ๋ที่ถ่ายทอดให้กับกลุ่มครูอาสาในที่ประชุม ว่า “...ปัจจุบัน กรุงเทพมหานครไม่ได้แจกซองทำนักรเรียนให้กับเด็กเล็ก และใบเสร็จค่าซื้อรองเท้าไม่สามารถนำมาเบิกได้ อยากจะให้ช่วยกันหาแหล่งทุนสนับสนุน เพื่อจัดเป็นทุนสำหรับซื้อรองเท้าให้กับเด็กเล็ก...”

...ครูปู่จะจัดทุนสนับสนุนการเรียนการศึกษาให้กับเด็ก ๆ คือ ค่ารถสำหรับไปโรงเรียนให้กับเด็ก ๆ ที่ยากจน ให้ค่ารถ จำนวน 20 บาท/วัน รวมสัปดาห์ละ 100 บาท โดยให้ครูประจำชั้นช่วยคัดเลือกเด็ก ๆ ที่มีพฤติกรรมที่ดีและยากจนมาก่อน ทางครูปู่และกรรมการชุมชนจะพิจารณาร่วมกันอีกครั้ง ปีการศึกษานี้ อย่างน้อย 5 คน ให้ครูส่งรายชื่อเดือน พฤษภาคม 2554..."

เป็นอีกหนึ่งโครงการที่ครูปู่คิดขึ้นเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนของเด็ก

5.2.2 ผลที่ผู้ปกครองได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. ไซ่ อาสา ด้านการศึกษา และพฤติกรรมของเด็ก

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. ไซ่ อาสา มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กชายขอบได้รับโอกาสทางการศึกษาและสอดคล้องด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ดังคำกล่าวของครูปู่ที่ว่า "...การที่เรามาสอนก็อยากให้เขา(เด็กชายขอบ) ดีขึ้น อ่านหนังสือได้ ให้มีพฤติกรรมที่ดี ดีกว่าให้ไปช้อปปิ้ง(รถจักรยานยนต์)มั่วซุ่มกันไปวัน ๆ..."

การเข้าเรียนกับกลุ่ม ช. ไซ่ อาสา ทำให้ผู้ปกครองเกิดความมั่นใจว่าเด็กจะไม่ไปประพฤติตัวที่ไม่เหมาะสม เช่น การขี่รถจักรยานยนต์ การตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ การเข้าไปมั่วสุมอบายมุข ซึ่งสังเกตได้จากการที่ผู้ปกครองจะพาเด็กมาส่งที่สถานที่เรียนเอง รวมทั้งคำพูดของผู้ปกครอง ที่กล่าวว่า

...ให้เขามาเรียนที่นี้ดีแล้ว จะได้ไม่ไปขี่รถเล่น มาอยู่ที่นี้ก็ได้เรียนหนังสืออยู่ที่นี้พ่อแม่ก็วางใจได้ ให้อยู่กับครูดีแล้ว ถ้าให้อยู่บ้านเดียวเพื่อนก็มาชวนออกไปเล่น ดูอย่างไอ้ ต. (ชื่อเด็กวัยรุ่นในชุมชน) มันไม่ยอมมาเรียน มันก็ขี่มอเตอร์ไซด์ (รถจักรยานยนต์) เล่นกัน ไม่ได้เรียนหนังสือหรอก...

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของครูปู่ ที่บอกว่าการมาเรียนกับกลุ่ม ช. ไซ่ อาสา ทำให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนมั่นใจได้ว่าเด็กจะไม่ไปประพฤติตัวให้เป็นปัญหาสังคม

...ครูปู่คิดว่าการศึกษา (กลุ่มผู้เรียน) มาอยู่กับเรา ถึงแม้ว่ามันจะเป็นเวลาแค่ 2-3 ชั่วโมง แต่เราก็มั่นใจได้ว่า ในเวลา 2-3 ชั่วโมงนี้ เขาก็ไม่ไปก่อคดีความที่ไหน ไม่ไปทำร้ายใคร นอกนั้นเราก็ค่อย ๆ สอน ค่อย ๆ สอดแทรก (คุณธรรม จริยธรรม) กันไป...

หลังจากที่เด็กชายชอบได้เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา แล้ว ทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านการเรียนที่ดีขึ้น เด็กหลายคนสามารถอ่านหนังสือและคิดเลขได้ รวมทั้งด้านพฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งมีผู้ปกครองบางท่านได้กล่าวว่า “...ตอนแรกมัน(เด็กผู้ชายคนหนึ่ง) ไปมั่วอยู่กับไอ้พวกนั้น(เด็กวัยรุ่นที่ชอบรวมกลุ่มกันในชุมชน) พอมาเรียนกับครูปู่ เดี่ยวนี้เริ่มดีขึ้น พูดจาดีขึ้น หนังสือหนังหาก็ไปเรียน เดี่ยวนี้ก็ไม่ไปมั่วกับไอ้พวกนั้นแล้ว...” และ “...เมื่อก่อนเกเรน่าดู เดี่ยวนี้พอได้มาเรียนหนังสือค่อยดีขึ้น ผลการเรียนก็ดีขึ้น นิสัยก็ดีขึ้น ขยันมาเรียนด้วยนะ...”

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ปกครองของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา และเป็นกรรมการชุมชนตึกแดง ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ให้กับเด็กชายชอบ ว่าช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียน ช่วยให้เด็กมีโอกาสได้เรียนหนังสือ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้น รวมทั้งยังเป็นการชักชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กในชุมชนมากขึ้น ดังคำกล่าวต่อไปนี้

...ชุมชนตึกแดงถือว่าเป็นเขตพื้นที่สีแดงพบปัญหายาเสพติด แต่เมื่อเข้าไปสัมผัสจะรู้ว่า เด็กของเรานอกจากจะยากจนแล้ว ยังอ่านหนังสือไม่แตก เขียนหนังสือไม่ได้ โชคดีได้ครูอาสาสมัครกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่เข้ามาช่วยให้เด็กของเราได้มีโอกาสได้เรียน จากที่เคยมีพฤติกรรมก้าวร้าวก็มีสมาธิมากขึ้น เด็กรู้สึกสนุกกับการเรียนมากขึ้น ขณะเดียวกันชาวบ้านก็เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาเด็กในชุมชน จากเดิมลานโพธิ์ตรงนี้ไม่มีอะไรเลย ตอนนี้มีคนหลายฝ่ายยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ สร้างหลังคา มอบห้องสมุด หนังสือและโต๊ะเรียนให้ ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมช่วยเรื่องการศึกษาได้ อยากให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือเด็กของเรา และดูแลชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ ทำอย่างไรให้เด็กที่มีพ่อแม่ต้องหาเข้ากินค่าก็มีคุณภาพชีวิตและการศึกษาที่ดีขึ้นได้ ตอนนี้เราก็มี พี่เลี้ยงจากเขตที่

อยู่ฝ่ายพัฒนาชุมชนที่สื่อสารและเข้ามาให้คำแนะนำช่วยเหลืออยู่เป็นประจำ ทำให้ค่อย ๆ ช่วยแก้ปัญหาและอุปสรรคไปได้บ้าง...

5.3 ทักษะที่มีต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

5.3.1 ทักษะของเด็กชายขอบที่มีต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

กลุ่มเด็กชายขอบที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีทัศนคติต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในด้านต่างๆ ได้แก่

5.3.1.1 ทักษะที่มีต่อการได้รับโอกาสทางการเรียนรู้

เด็กส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากลุ่ม ช.โซ่ อาสา ช่วยให้ตนเองได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ มีความรู้สึกชื่นชอบต่อการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ดังคำกล่าวของเด็กว่า “...ครูก็สอนภาษาอังกฤษให้ เวลาจะสอนครูจะดีให้ ไม่เข้าใจตรงไหนก็เอามาถาม ครูใจดี ไม่ดุ แล้วก็สอนเข้าใจด้วย...” และ “...อยากให้มีคนมาช่วยสอนหนังสือแบบนี้ หนูจะได้เรียนหนังสือ มีคนสอนการบ้าน...”

นอกจากนั้น ยังมีคำพูดอีกว่า “...ครูมาสอน ช่วยให้หนูได้ความรู้ บางทีทำการบ้านไม่ได้ มาถามครู ครูก็ช่วยสอนให้...” และ “...มาเรียนกับครู สนุกครับ ได้ความรู้ด้วย มีเกม มีของเล่นด้วย ชอบครับ”

ผู้วิจัยพบว่า เมื่อเด็กได้รับการจัดการเรียนรู้จากกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ส่งผลให้เด็กส่วนใหญ่เกิดทัศนคติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กได้รับความรู้ ความสุข ความสนุก จากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

เมื่อผู้วิจัยถามเด็กชายขอบว่า หลังจากมาเรียนกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา แล้ว เด็กได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง เด็กชายขอบส่วนใหญ่บอกกับผู้วิจัยว่า เมื่อเข้ามาเรียนกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ช่วยให้การเรียนดีขึ้น เนื้อหาที่เรียนแล้วไม่เข้าใจสามารถนำมาสอบถามกับ

ครูอาสาได้ ในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเรียน หลังมาเรียนกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เด็กได้รับการช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่าย เช่น ค่าเสื้อผ้า ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่ารถสำหรับไปเรียนหนังสือ ทำให้สามารถไปเรียนหนังสือได้ ไม่ต้องขาดเรียนบ่อย ดังคำกล่าวของเด็กหลายๆ คน

คนที่ 1: “...หลังจากที่ผมมาเรียนกับครู ช.โซ่ ผลการเรียนผมก็ดีขึ้น บางวิชาที่เกรดไม่ดี ตอนนี้ก็ดีกว่าเดิม การบ้านครูก็สอนให้ อันไหนไม่เข้าใจก็เอามาถาม..”

คนที่ 2: “...ครูปูให้ทุนครับ ให้ค่ารถไปโรงเรียน บางทีก็มีของ (อุปกรณ์การเรียน) มีเสื้อผ้ามาให้...”

คนที่ 3: “... เมื่อก่อนคะแนนไม่ดี พอมาเรียนกับ ช.โซ่ คะแนนก็ดีขึ้น เวลาที่ เรียนอะไรไม่เข้าใจ ก็ให้ครูสอน ตอนสอบก็เลยทำได้ คะแนนหนูดีขึ้นตั้งเยอะ...”

คนที่ 4: “... บางวันก็ไม่ได้ไปโรงเรียน (ผู้วิจัย : ทำไมไม่ไป) ไม่มีค่ารถไป ก็เลย ไม่รู้จะไปอย่างไร เลยไม่ได้ไป (ผู้วิจัย : แล้วทำอย่างไรละ) ตอนนี้ครูปูให้ค่ารถไปโรงเรียนครับ ครูปูให้ทุนด้วย...”

ซึ่งสรุปได้ว่าเด็กชายขอบส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีในการจัดการเรียนรู้อยู่ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เนื่องจากการจัดการเรียนรู้อยู่ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากการให้ความรู้กับกลุ่มเด็กชายขอบแล้ว ยังทำให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงมีผลการเรียนที่ดีขึ้น รวมทั้งยังให้การสนับสนุนช่วยให้เด็กสามารถไปโรงเรียนได้เช่นเดียวกับเด็กทั่วไปด้วย

5.3.1.2 ทัศนคติที่มีต่อกลุ่มครูอาสา

เด็กชายขอบส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดี มีความรู้สึกชอบ รักครูปูและกลุ่มครูอาสา เนื่องจากเด็กมีความคิดว่าครูปูและครูอาสาเป็นผู้ที่ช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับโอกาสทางสังคม รวมทั้งครูปูและครูอาสามีความใจดี ให้การช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในเวลาที่เกิดปัญหา ดังคำกล่าวของเด็กที่ว่า

คนที่ 1: “...รักครูปู่ครับ ครูปู่มาช่วยสอนหนังสือ ทำให้มีความรู้...”

คนที่ 2: “...ครูปู่ใจดี ครูปู่ช่วยสอนหนังสือให้ ถ้าทำอะไรไม่ดีครูปู่ก็จะดุ แต่ไม่เคยตี รักครูปู่ค่ะ”

คนที่ 3: “...ครู ก. (ครูอาสา) ใจดีมาก เวลามีปัญหา ก็จะไปปรึกษาครู บางทีตอนเช้าไม่ได้กินข้าว ครูก็พาไปกินข้าว...”

คนที่ 4: “...ไปทำเลื่อยขาย ครูปู่ก็ให้ตั้งค้มา (ผู้วิจัย : ได้เยอะมัย) เยอะ เอาไปให้แม่ไว้ซื้อของ ซื้อมันม (ผู้วิจัย : รู้สึกอย่างไร) ดีใจ และก็ภูมิใจด้วย...”

คนที่ 5: “...เมื่อเข้าครูป.(นามสมมติของครูอาสาผู้ชาย) พาไปกินข้าว ไม่ได้กินข้าวเข้ามาครูใจดีครับ...”

การเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ของเด็กชายขอบ ช่วยให้เกิดได้รับการช่วยเหลือทั้งด้านการเรียนและการใช้ชีวิต ซึ่งเด็กส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดี มีความชื่นชอบการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา รวมทั้งมีความศรัทธาให้ความเคารพครูปู่และครูอาสาในฐานะผู้ที่ให้ความรู้และให้โอกาสทางสังคม

5.3.2 ทศนคติของผู้นำกลุ่มต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ครูปู่ หรือคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ นับเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทต่อการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นอย่างมาก ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา พบว่า ครูปู่จะทุ่มเทให้กับการทำงานเพื่อเด็กชายขอบหรือเด็กด้อยโอกาสตลอดเวลา กิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ทุกกิจกรรม ครูปู่จะมีส่วนร่วมให้กิจกรรมดำเนินไปจนประสบผลสำเร็จทุกครั้ง

ผู้วิจัยได้สอบถามถึงจำนวนวันทำงานในแต่ละสัปดาห์ของครูปู่ ครูปู่ได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า ครูปู่ทำงานทุกวัน ซึ่งการทำงานทุกวันของครูปู่ นั้น เป็นงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาทั้งหมด ทั้งการเข้ามาสอนหนังสือในวันเสาร์ อาทิตย์ สอนการบ้านในช่วงเย็นหลังเด็กกลับ

จากโรงเรียน และการบรรยายการทำงานของกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา แก่ผู้ที่สนใจ เมื่อผู้วิจัยถามครูปูว่า เคยหยุดทำงานบ้างหรือไม่ ครูปูได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า “... ปูไม่เคยป่วยนะ ทำงานทุกวัน การเป็นอาสาสมัครเนี่ย ต้องใจพร้อม กายพร้อม ถ้าเราจะทำงานร่างกายต้องพร้อม ต้องแข็งแรง ถ้าไม่แข็งแรง ป่วย มันก็ทำไม่ได้ ปูนี้ไม่ค่อยป่วยนะ ไม่เคยหยุดเลย มันอยู่ที่ใจเราด้วย...” และ “...เด็กพวกนี้น่าสงสาร ดูลิ(ชี้ให้ดูเด็กผู้หญิงตัวเล็ก) เขาขาดโอกาสหลายอย่าง แต่พวกเขาน่ารักนะ คนเราต้องรู้จักให้ เรามีต้นทุนสูงแล้ว ต้องรู้จักให้คนอื่นบ้าง...”

เมื่อครูปูไปบรรยายพิเศษ หรือไปถ่ายทำรายการของสื่อต่างๆ ซึ่งจะได้รับเงินค่าตอบแทนการทำงาน ทุกครั้งที่ไปบรรยายพิเศษ ครูปูจะมอบเงินที่ได้รับให้กับกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา ทั้งหมด เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม ว่า “...เวลาไปอัดรายการเขาให้เงินนะ แต่ครูปูไม่เอารอก แบ่งให้เด็กไปส่วนหนึ่ง ที่เหลือก็เอาเข้ากลุ่มทั้งหมด ครูปูไม่เอารอกก็เอาเก็บไว้ใช้เพื่อเด็กเขานี้แหละ...” และ “...บางทีเรา (ครูปู) ไป (บรรยายพิเศษ) เขาก็ให้ค่าตอบแทนมา เราก็ให้ ครู อ. เอาเข้าบัญชีไป ได้เงินมาก็เอาเข้าบัญชีหมด ปูไม่เคยเก็บไว้”

การขยายพื้นที่การสอนของกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา นั้น ครูปูมักกล่าวกับครูอาสา บ่อย ๆ เรื่องของการขยายพื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา ไปยังพื้นที่อื่นๆ เพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบในสังคมไทย ให้เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาได้รับโอกาสเช่นเดียวกับเด็กในสังคม ซึ่งครูปูได้กล่าวถึงการขยายพื้นที่การสอน ว่า “...ครูปูอยากได้ครูอาสาเพิ่มอีก เพื่อที่เราจะได้ขยายพื้นที่ไปอีก มีอีกหลายที่เลยที่ปูอยากเข้าไป...” “...ถ้าได้ครูอาสาเพิ่ม เราจะสามารถขยายพื้นที่ได้อีก ครูปูจะจัดการเอง ตอนนี้อนุมีพื้นที่อยู่ในใจแล้ว เหลือแต่ครูอาสาที่จะเข้ามาทำงาน...” และ “...ถ้าเรามีครูเพิ่ม เราก็จะสามารถขยายพื้นที่ได้อีก ยังมีอีกหลายสัณณะในกรุงเทพฯ ยังมีอย่างนี้ (ชุมชนแออัด) อีกเยอะ...”

5.3.3 ทศนคติของครูอาสาต่อกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา

ครูอาสาที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครกับกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา ส่วนใหญ่มีความมุ่งหวังทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งครูอาสาส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการทำงานของกลุ่ม ซี.โซ่ อาสา เป็นการทำงานด้วยจิตอาสา ที่มุ่งหวังให้เกิดประโยชน์กับเด็กชายขอบหรือเด็กด้อยโอกาสในสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนจริง ซึ่งครูอาสาได้กล่าวถึงการทำงานของกลุ่มว่า “...พี่ว่า

ช.โซ่ เรา ทำงานเพื่อเด็กโดยตลอด สิ่งที่ทำก็หวังให้เกิดประโยชน์กับเด็กๆ ให้เขาได้เรียนหนังสือเป็นคนดีต่อไป...” และ “... ช.โซ่ อาสา เป็นอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยเด็กๆ ในสังคม ช่วยสอนหนังสือให้เขาได้ความรู้ คือทำทุกอย่างให้เกิดประโยชน์กับเด็กกลุ่มนี้มากที่สุด...”

ครูอาสาหลายท่านมีความเชื่อมั่นในการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ว่าเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่มีการทำงานเพื่อเด็กชายขอบหรือเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอย่างแท้จริง ว่า “...กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มที่ทำงานเพื่อเด็กจริงๆ โดยไม่ได้หวังประโยชน์อะไรจากสิ่งที่ทำเลย เป็นการทำงานด้วยใจ จริง ๆ...”

นอกจากความรู้สึกศรัทธาต่อการทำประโยชน์เพื่อสังคมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาแล้ว ครูอาสาหลายท่านยังมีความรู้สึกศรัทธาในการทำงานของครูปู เนื่องจากมีความเห็นว่า ครูปู เป็นผู้ที่เสียสละและทำงานเพื่อเด็กด้วยโอกาสจริงๆ แม้จะอายุมากแล้วแต่ก็ยังไม่หยุดทำงานอาสาสมัคร ซึ่งมีความเห็นว่า “...ที่รู้สึกว่าครูปูท่านเสียสละจริงๆ คนอายุขนาดนี้เป็นคนอื่นพักผ่อนอยู่บ้านได้แล้ว แต่ปูไม่เคยหยุด ครูปูทำเพื่อเด็ก ๆ จริง ไม่เคยป่วยไม่เคยหยุดเลย...” และ “...ครูปูนี้มาทำงานทุกวันนะ เรา(ครูอาสา)ยังมีหยุดบ้าง แต่ครูปูไม่เคยหยุด...”

การทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อครูปูแล้ว ครูอาสาส่วนใหญ่ที่ร่วมทำงานกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะมีความผูกพันกับครูอาสาด้วยกัน ซึ่งครูอาสาหลายท่านได้กล่าวถึงความผูกพันนี้ว่า เปรียบเหมือนเป็นพี่น้อง เหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “...การที่มาสอนหนังสือมันมีความสุข นอกจากจะได้จากการสอนหนังสือแล้ว ยังได้มาเจอเพื่อน ก็รู้สึกเหมือนเป็นพี่น้องกัน...” และ “...มีอะไรก็ปรึกษากันได้ บางทีมีของกินมีขนมก็เอามาแบ่งกัน รู้จักกันมานานเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกันแล้ว...”

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของครูอาสาด้วยกันแล้ว ยังส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูอาสา กับเด็กชายขอบ ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า เด็กชายขอบที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากครูอาสาเป็นระยะเวลาหนึ่ง จะเกิดความไว้วางใจครูอาสา สังเกตได้จากหลาย ๆ ครั้งที่เด็กชายขอบ เข้ามาขอคำปรึกษาจากครูอาสา ทั้งเรื่องการเรียน เรื่องเพื่อน และเรื่องการใช้ชีวิต เช่น การที่เด็กชายขอบที่

เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้ามาปรึกษาครูอาสาเพื่อขอความเห็นเรื่องการเข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

นอกเหนือจากการให้ความไว้วางใจในการขอคำปรึกษาจากครูอาสาแล้ว เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมหลายคนยังให้ความสนิทสนมครูอาสาไม่ต่างจากคนในครอบครัว ซึ่งสังเกตได้จากเหตุการณ์ที่เด็กชวนครูอาสาไปบ้านบ่อยๆ แสดงให้เห็นถึงความสนิทสนมและความคุ้นเคยระหว่างเด็กกับครูอาสา และครอบครัวของนักเรียน ซึ่งครูอาสาท่านหนึ่ง ได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ว่า

...เห็นเขา (เด็กนักเรียนผู้หญิงคนหนึ่ง) มานานแล้ว ตั้งแต่เขายังตัวเล็กอยู่เลย จนตอนนี้โตแล้ว เขาน่ารัก บางทีเวลาแม่เขากลับมาเขาก็จะพาไปบ้านไปเจอแม่ ตอนกลางวันแม่เขาไปทำงาน ใกล้เที่ยงจะกลับ เขารู้เวลา ก็จะบอกว่าครูไปส่งหนูที่บ้านหน่อย แม่กลับมาแล้ว...

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเด็กที่ว่า “...บางทีครู ป. ก็ไปส่งที่บ้าน เวลาแม่กลับบ้านครูก็จะไปส่งที่บ้าน บางครั้งก็ไปหาที่บ้าน...”

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการจัดกิจกรรมการไปเที่ยวต่างจังหวัดกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้วิจัยสังเกตเห็นความสัมพันธ์ที่ดีของครูอาสาแก่นักเรียน โดยจากเหตุการณ์การไปชมพิพิธภัณฑ์แห่งหนึ่ง ในระหว่างทำกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ ครูอาสาจะคอยอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ และสิ่งที่เด็กชายชอบเกิดความสงสัย โดยไม่แสดงความเบื่อหน่าย เมื่อจะออกจากพื้นที่ครูอาสาจะสำรวจจำนวนเด็กว่าครบหรือไม่ มีใครหายไปหรือไม่ และตลอดเวลาที่ไปเที่ยว ครูอาสาจะแสดงความเป็นห่วงเด็กชายชอบตลอดเวลา เช่น ถามว่าทานข้าวหรือยัง มีเงินหรือไม่ อยากได้ของอะไรหรือไม่ เป็นต้น รวมทั้งยังมีการทำกิจกรรมกระตุ้นให้เด็กได้แสดงออก เช่น การเล่นเกมตอบคำถามระหว่างการเดินทาง กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ กล้าซักถามความรู้จากวิทยากรในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น

ข้อวิจารณ์

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ผู้วิจัยมีประเด็นในการวิจารณ์ ผลการวิจัย 2 ประเด็น คือ ประเด็นด้านผลการวิจัยและประเด็นด้านกระบวนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัย

1.1 การรวมกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เริ่มจากแกนนำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพียงคนเดียวในตอนแรกๆ เริ่มการทำงาน เปรียบได้กับจากโซ่ข้อเดียว เมื่อนานวันก็มีกลุ่มอาสาสมัครเพิ่มเติม ก็เป็นหลาย ๆ ข้อ เมื่อโซ่หลายข้อมารวมตัวกัน จึงทำให้มีพลัง การทำงานอาสาสมัครไม่มีการผูกมัดการทำงาน โดยเข้ามาใช้สอนเด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถสอนเด็กได้ ทำให้เด็กขาดการดูแลและการเอาใจใส่ เมื่อมีครูอาสาสมัครนี้ มาทำหน้าที่แทนให้เด็กเหล่านี้ได้โอกาสในการเรียนรู้และได้รับการดูแลแทน คนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (ปราณี โพธิ์สุข, 2545) ที่มองว่าสังคม เป็นอภีระระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน มารวมอยู่ด้วยกัน ความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนในรูปแบบของวิถีชีวิต การใช้กลไกทางสังคมผ่านระบบความเชื่อและค่านิยม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคน ให้สังคมอยู่ในภาวะสมดุล (Equilibrium) ไม่ให้เกิดความไร้ระเบียบ (Anomie) ซึ่งถ้าหน่วยใดในสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ก็จะมีหน่วยอื่นให้สังคมเข้ามาทำหน้าที่ นั้นๆ แทน จากการวิจัยพบว่ากลุ่มครูอาสาเข้ามาทำหน้าที่แทนในการดูแลและให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กชายขอบ เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา

1.2 การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะไม่เหมือนการจัดการเรียนรู้ทั่วไป คือ จะดูความต้องการของนักเรียนว่าต้องการเรียนวิชาอะไร เรื่องอะไร แต่ครูอาสาก็จะสอนเสริมในวิชาหลักด้วย คือ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ในการให้เด็กได้เลือกเรียนในเรื่องหรือกิจกรรมที่ต้องการ เป็นการสร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้ามาเรียนในครั้งต่อไป และสนุกกับการทำกิจกรรม เพราะเด็กได้เรียนรู้ตรงตามความต้องการที่เด็กต้องการจะเรียนรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ พรณี ชูทัย เจนจิต (2538) ที่ระบุถึงแนวคิดทางจิตวิทยาในการสร้างแรงจูงใจ (Motivation) เนื่องจากแรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้นให้คนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้คนเราแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาและการที่ครูอาสาได้สร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้ามาเรียนนั้น ครูอาสา จำเป็นต้องทำความเข้าใจในพฤติกรรมที่เด็กชายขอบเหล่านี้ได้แสดงออกมา เพื่อจะได้หาหนทาง

ในการให้การช่วยเหลือเด็กแต่ละคนได้อย่างถูกต้องและสามารถแก้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับเด็กได้

1.3 การจัดการเรียนการสอนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกจริยธรรมเข้าไประหว่างการเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยมุ่งหวังให้เด็กที่เรียนกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นคนดีของสังคม เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทางกลุ่มครู ช.โซ่ อาสา มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาศรี พรหมประกาย (ม.ป.ป.) ที่ระบุความหมายของ “จริยธรรม” ซึ่งหมายถึง คุณความดีที่ควรปฏิบัติ หรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์ของตน และส่วนรวม ในกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดพลวัต โดยมีวิธีการ คือผู้สอนเห็น ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม และสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน รวมถึงผู้สอนรู้จักใช้ วิธีการเรียนการสอน การปฏิบัติ และการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้ากับวิชาที่สอนเพื่อให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ในระหว่างการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้อบรมให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่สำคัญคือการสอนเรื่องจริยธรรม ระเบียบวินัย ให้แก่เด็ก มากกว่าการสอนโดยให้ความรู้เพียงอย่างเดียว สิ่งที่น่าเน้นย้ำให้กับนักเรียน โดยมี การจัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกเข้าไประหว่างสอนจริยธรรมให้กับเด็ก จริยธรรม โดยมุ่งหวังให้เด็กที่เรียนกับกลุ่มครู ช.โซ่อาสา เป็นคนดีของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Brown (1979, อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548) ที่กล่าวว่า จริยธรรมเป็นระบบของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกการกระทำที่ถูกต้อง ออกจากการกระทำที่ผิด

1.4 จากการสังเกตของผู้วิจัยในการทำกิจกรรมโครงการเลื้อยบันรักบันสุขของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ครูอาสาจะเริ่มสอนจากการให้เด็กวาดภาพลงในกระดาษก่อน เมื่อวาดภาพในกระดาษ ได้ดีและสวยงาม ก็สามารถ วาดลงสื่อจริงได้ โดยในช่วงแรกเด็กจะวาดภาพตามแบบที่ครูอาสา ให้เป็นตัวอย่างหรือตามแบบอย่างเด็กที่โตกว่า ซึ่งสอดคล้องกับเดวิส (Davies, 1971 อ้างใน ทิศนา แหมมณี, 2545) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะส่วนใหญ่ จะประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ เหล่านั้นได้ ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและรวดเร็ว

เมื่อเด็กได้วาดภาพบ่อย ๆ และวาดเป็นจำนวนมากขึ้น เด็กสามารถทำงานการ วาดภาพลงบนสื่อได้รวดเร็วขึ้น ซึ่งเรียกได้ว่า ทำด้วยความชำนาญ เนื่องจากเด็กสามารถวาดภาพ

ระบายสี ลงบนสื่อได้รวดเร็ว โดยสื่อที่มีลวดลายไม่ซับซ้อนใช้เวลาในการทำ ไม่เกิน 30 นาที สามารถวาดรูปตามจินตนาการของตนเองได้ สามารถวาดภาพตามคำสั่งของผู้ซื้อได้ รวมทั้งยังสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานได้ เช่น เมื่อเกิดสีเบื่อนบนสื่อ เด็กแก้ปัญหาด้วยการใช้สีวาดเป็นรูปเพื่อปิดรอยเบื่อน เมื่อมีการเขียนตัวอักษรผิด เด็กจะแก้ปัญหาด้วยการเปลี่ยนตัวอักษรเป็นรูปภาพ แล้วตกแต่งให้สวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับ Simpson (1972, อ้างใน ทิศนา แหมมณี, 2545) กล่าวว่า ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลของพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความแม่นยำ ความแรงหรือความราบรื่นในการจัดการเรียนรู้

1.5 การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. ไซ้ อาสา โดยการดูความต้องการของผู้เรียนซึ่งก่อนจัดการเรียนการสอนครูจะถามเด็กก่อนว่าอยากเรียนรู้อะไร การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. ไซ้ อาสา ยังมีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของเด็ก โดยเด็กที่ไม่ได้เรียนในระบบโรงเรียนทางกลุ่มจะสอนเรื่องที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งการจัดการเรียนรู้อยังจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น โครงการเลื้อยบันรึกบันสุข ซึ่งสอดคล้องกับ อารมณ์ ใจเที่ยง (2553) ที่กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับความเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนเป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้คิดค้นคว้าหาความรู้และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนจากการสอนที่เน้นความรู้ด้านเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เพียงอย่างเดียว มาเป็นการสอนที่ผสมผสานการให้ความรู้กับการให้ความรู้กับการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการหาความรู้ ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าการเรียนรู้ตัวความรู้

1.6 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. ไซ้ อาสา มีลักษณะเป็นการจัดการเรียนรู้โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางการจัดการศึกษาตามหมวดที่ 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งจากการเข้าสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยของผู้วิจัย พบว่า ทางกลุ่ม ช. ไซ้ อาสา มีการสอบถามความต้องการของผู้เรียน ว่านักเรียนต้องการ

เรียนรู้เรื่องใด เรียนรู้อะไรอีกทั้งทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังมีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะกับนักเรียนในแต่ละพื้นที่อีกด้วย

1.7 จากการวิจัย พบว่า ครูอาสาที่ดำเนินการเรียนการสอนเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ดำเนินการสอนโดยใช้รูปแบบ Child Center ดังที่ครูปูได้พูดถึงรูปแบบการสอนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ว่า “...ให้ครูสอนแบบ CCE (Child Center Education) และหากครูคนไหนอยากได้เอกสารประกอบการเรียนการสอนให้หาดำรง หนังสือมาให้ครูปู ครูปูจะถ่ายเอกสารไว้ให้...” ซึ่งสอดคล้องกับ จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในพระราชบัญญัติการศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองโดยครู เปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้มาเป็นผู้ชี้แนะความรู้และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2545) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในกิจกรรมการเรียนรู้ มากกว่าครู และเป็นผู้ใช้เวลาการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่

1.8 การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง นอกการเรียนรู้จากกิจกรรมนอกสถานที่แล้ว ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังมีจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ได้แก่ปัญหาการทำงานจากประสบการณ์จริง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปหารายได้ให้กับตนเอง โดยสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จากกิจกรรม เสือปันรักปันสุข ซึ่งเป็นการวาดภาพและระบายสีลงบนเสื้อเพื่อจำหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ John Dewey (สุนันทรรัตน์ โพธิ์ศรี, 2554) ที่กล่าวว่าความรู้จะเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบุคคลจะได้รับความรู้ต่อเมื่อตนเองเป็นผู้ลงมือกระทำเอง (Learning by doing) ใช้คอยรับความรู้จากผู้อื่น

1.9 พฤติกรรมการหยิบสิ่งของ พบว่า ในช่วงแรกเด็กจะหยิบสิ่งของโดยไม่มีการขออนุญาต คือเมื่อเด็กอยากรู้หรืออยากได้สิ่งของชิ้นใด ก็จะหยิบมาดูหรือหยิบไปใช้โดยไม่มีการขออนุญาต ครูอาสาใช้วิธีการปรับพฤติกรรมโดย เมื่อเห็นเด็กแสดงพฤติกรรมนั้นก็จะมีการว่ากล่าวตักเตือน และแนะนำพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น เหตุการณ์ที่ครูปูว่ากล่าวตักเตือนเด็กเมื่อหยิบของโดยไม่ได้ขออนุญาต ครูปูจะบอกกับเด็กว่า “หยิบของทำไมไม่ขออนุญาตครูก่อน” หรือ “ก่อนจะหยิบของต้องขออนุญาตครูก่อน ให้ครูอนุญาตก่อนจึงหยิบได้” ซึ่งพบว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงที่ดี

ขึ้น มีการขออนุญาตก่อนใช้สิ่งของ หรือเมื่อเด็กอยากได้สิ่งของที่วางอยู่บนโต๊ะที่ครูอาสนั่งอยู่ ก็ จะกล่าวขออนุญาตก่อนเมื่อมีคำอนุญาตจึงหยิบไปใช้ รวมทั้งการยื่นขอเสนอ หากว่าเด็กยังมี พฤติกรรมที่ไม่ดีก็จะได้ไม่ไปทำกิจกรรมนอกพื้นที่ กิจกรรมทัศนศึกษา ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปเด็กมีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีการปรับพฤติกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กเกิดการเรียนรู้ เพื่อการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Hilgard and Bower (1975 อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตร- โรจน์ 2548: 29-32) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มีใช้ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

1.10 จากการวิจัย พบว่า เมื่อศึกษาถึงทัศนะของเด็กที่มีต่อการเรียนการสอนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาแล้ว เด็กที่ได้รับการเรียนจะสนุกสนานในการเรียน และที่สำคัญเด็กที่ความสุขกับการ เรียนในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ดังที่เด็กได้กล่าวว่า “...มาเรียนกับครูที่นี่มีความสุข ครูสอนสนุก อยากเรียนอะไรครูก็จะช่วยสอนให้...” อีกทั้งการสอนของกลุ่มยังเน้นการนำสิ่งที่เรียน นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับกิตติวดี บุญเชื้อ (2540) ระบุถึงองค์ประกอบในการ เรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งองค์ประกอบหนึ่งในนั้น คือ ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ ในชีวิตประจำวัน เกิดประโยชน์และเกิดความหมายต่อตัวเขา และนิยม ไชยวงศ์ (2544) ระบุถึงแนว การเรียนรู้อย่างมีความสุข เรื่องเห็นคุณค่าการเรียนรู้ ว่า ครูต้องปลูกฝังทัศนคติในการเรียนให้ ผู้เรียนเห็นคุณค่าการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะเห็นคุณค่าการเรียนรู้ก็ต่อเมื่อการเรียนนั้นตรงกับ ความสนใจ สัมพันธ์กับสิ่งที่เคยรู้จักมีความหมายที่เป็นรูปธรรมในจินตนาการของผู้เรียนสามารถนำไปใช้ ได้ ประสบผลสำเร็จ มีผลงานเป็นที่ยอมรับ

2. กระบวนการวิจัย

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในช่วงแรกผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการปิดบังตนเองใน ฐานะผู้วิจัย (Covert Role) เพื่อเข้าไปสำรวจและตรวจสอบความเป็นจริงของข้อมูล เพื่อเข้าไป ศึกษาการทำงานของผู้ให้ข้อมูลในสภาวะความเป็นจริง เมื่อเข้าไปเป็นช่วงระยะหนึ่งจนสามารถ ยืนยันว่าแหล่งข้อมูลมีการทำงานจริง ผู้วิจัยจึงเปิดตัว โดยชี้แจงบทบาทการทำงานในฐานะของ ผู้วิจัย (Overt Role) กับหัวหน้ากลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยอธิบายว่าผู้วิจัยเข้ามาเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อ วัตถุประสงค์ใด ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาวงศ์ จันทวานิช (ม.ป.ป.) ที่กล่าวถึง บทบาทของนักวิจัย ไว้ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดของการเข้าสนามและการแนะนำตัว คือ การกำหนดสถานภาพและบทบาทที่

เหมาะสมของนักวิจัย นั่นคือ การได้เข้าเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในชุมชนหมู่บ้านที่ไป
 ทำการศึกษา ถ้าบทบาทนั้นเปิดโอกาสให้สามารถสังเกตในสิ่งที่ต้องสังเกตได้และเปิดโอกาสให้
 ติดต่อสัมพันธ์หรือสามารถเข้าใจกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา บทบาทนั้นก็จะเป็นบทบาทที่ดีสำหรับ
 นักวิจัย การกำหนดบทบาทของผู้วิจัยอาจทำได้ 2 ลักษณะคือ ไม่บอกว่าเป็นใคร (Covert Role)
 และ บอกว่าเป็นใคร (Overt Role) การเลือกบทบาทชนิดเปิดเผยหรือปกปิดขึ้นอยู่กับกา
 รคาดการณ์ว่า ถ้าคนในชุมชนทราบบทบาทของนักวิจัยแล้ว จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูล
 หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้านหรือไม่

2.2 กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการเข้ามา
 ติดต่อผู้ให้ข้อมูล และอธิบายถึงการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปใช้ จากนั้นผู้วิจัยได้
 การสอบถามผู้ให้ข้อมูล ถึงความเต็มใจที่จะให้ข้อมูลกับผู้วิจัย ระดับการเข้าถึงข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล
 ให้ผู้วิจัยเข้าถึงได้ นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ให้ข้อมูล โดยการระบุว่าผู้วิจัย
 จะรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยไม่ระบุชื่อผู้ให้ข้อมูลลงในรายงานการวิจัย นอกจากจะได้รับ
 อนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลในกรณีที่จำเป็นต้องระบุลงไป ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลที่ได้ไปบอกต่อให้บุคคล
 อื่นทราบถึงข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลระบุมาจากการระบุลงในงานวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ Rainwater
 and Pittma (1976 อ้างใน อลิศรา ศิริศรี. 2541: 256) ได้เสนอแนวทางออกของปัญหานี้ไว้ว่า
 ผู้วิจัยควรสงวนนาม และปกป้องบุคคลที่เป็นแหล่งข่าว หรือแหล่งข้อมูลที่ทำการศึกษา ซึ่งอาจเป็น
 การลดปัญหาได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องได้รับ แต่ในสภาพจริงแล้วยังมีเด็กบางคนที่ไม่ได้รับการศึกษา เด็กหลายคนอยากเรียนหนังสือ แต่เนื่องด้วยปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวไม่เอื้ออำนวยต่อค่าใช้จ่ายในการเรียน การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นรองจากเรื่องของปากท้อง อย่างไรก็ตามการได้รับศึกษานั้น ไม่ได้หมายถึงการเข้ารับการศึกษจากโรงเรียนทั่ว ๆ ไปเท่านั้น แต่เด็กสามารถได้รับจากการจัดการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ได้อีก

กลุ่มอาสาสมัครหนึ่ง ที่เรียกตัวเองว่า “กลุ่ม ช.โซ่ อาสา” จึงอาสาเข้ามาจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบที่ขาดโอกาสทางการศึกษา กลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตแก่เด็กที่เข้าร่วมรับการจัดการเรียนรู้โดยมีครูปู หรือคุณธีระวัฒน์ ชูอำนาจ ครูอาสาวัย 72 ปี เป็นผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งครูปู ตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ขึ้น เพื่อหวังให้เป็นโซ่แห่งความรัก ความมั่นคงและยั่งยืน

การจัดการเรียนรู้ของครู ช.โซ่ อาสา เน้นการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เด็กเป็นคนดีของสังคม ซึ่งการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ ถือว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กชายขอบของกลุ่มอาสาสมัครอื่น ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาการจัดการเรียนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ โดยมีขอบเขตกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบทุกวันเสาร์และอาทิตย์ ซึ่งผู้วิจัยสนใจและทำการศึกษาใน 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่คลองหลอด บริเวณข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เขตพระนคร และพื้นที่ชุมชนตึกแดง เขตบางซื่อ โดยมีประเด็นในการศึกษาดังต่อไปนี้ 1) ด้านบริบทการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา 2) ด้านเหตุผลในการ

จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ และ 4) ด้านผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่ร่วมกัน เพื่อช่วยจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กด้อยโอกาสในชุมชนแออัด เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เป็นกลุ่มอาสาสมัครอิสระไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานใด ๆ โดยมี คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ หรือครูปู เป็นผู้ก่อตั้ง และเป็นผู้นำของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาใน 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่คลองหลอด บริเวณข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ ที่ทำการสอนในวันอาทิตย์ และพื้นที่บริเวณตึกแดง ที่ทำการสอนในวันเสาร์

เหตุผลในการเลือกพื้นที่การวิจัย เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือก 2 พื้นที่นี้ เนื่องจากทั้ง 2 พื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกัน คือ พื้นที่ริมคลองหลอด เป็นพื้นที่แรกของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จัดการเรียนรู้ให้กับเด็กกลุ่มชายขอบ และจัดการเรียนรู้ ริมถนน บนทางเท้า ส่วนพื้นที่ตึกแดง ในอาคารที่มีหลังคา เนื่องจากมีกลุ่มครูอาสาจำนวนมาก และมีสถานที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษากรอบแนวคิดในการวิจัย และการสร้างเครื่องมือวิจัย โดยทำการศึกษาเอกสาร และผลงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องที่ศึกษา เพื่อช่วยในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเข้าสู่สนามวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลโดยติดต่อกับ ครูปู คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ เพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งได้เมื่อได้ทราบข้อมูลทั่วไป และทราบว่าจะทางกลุ่ม

ช.โพธิ์ อาสา มีการจัดการเรียนรู้ในวันเสาร์และอาทิตย์ ผู้วิจัยจึงขอเข้าร่วมเป็นครูอาสา ซึ่งทางผู้นำกลุ่มก็ตอบรับให้ผู้วิจัยเข้าร่วมเป็นครูอาสาไปกับกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา

เมื่อได้รับการตอบรับให้เข้าร่วมกับกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสาแล้ว ผู้วิจัยจึงเดินทางไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา โดยเริ่มต้นที่พื้นที่ที่ติดแดง เขตบางซื่อ ทำการสอนในระดับชั้นปฐมวัยกับครูอาสาท่านอื่น จากนั้นร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา เช่นเดียวกับครูอาสาท่านอื่น ๆ ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นการสอนในผู้วิจัยได้นัดแนะถึงการไปทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา ครั้งต่อไปกับครูอาสาท่านอื่น ๆ ด้วย ระยะเวลาแรกผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยไม่เปิดเผยตัว โดยเข้าไปเป็นครูอาสา เมื่อได้ข้อมูลบางส่วนแล้ว เห็นว่าสมควรเปิดเผยตัวให้แก่ผู้ให้ข้อมูล จึงแจ้งให้กับ ครูปู นายธีระรัตน์ ชูอำนาจ แกนนำกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา เมื่อ ครูปูได้ทราบ ก็อนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลวิจัยกับกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา พร้อมทั้งให้ความร่วมมือให้การให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัย

การเก็บรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลานาน จึงเกิดความสนิทสนมกับกลุ่มครูอาสา ผู้วิจัยสร้างความเป็นกันเองโดยการให้ช่วยเหลือในทำงานครูอาสาท่านอื่น ๆ เช่น การช่วยยกของ การถือของ ช่วยดูแลเด็ก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังลงพื้นที่ไปดูการทำงานของกลุ่ม ช.โพธิ์ อาสา ในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วย เช่น การลงพื้นที่ไปเยี่ยมเด็กและคนเฒ่าคนแก่ที่สวนลุมพินี ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมจากเอกสาร แบบบันทึกภาคสนาม แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ครูอาสา แบบสัมภาษณ์เด็กชายขอบ แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในด้านความครบถ้วนของข้อมูล ความเป็นจริงความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Valid and Reliable) โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

จากนั้นทำจัดกลุ่มข้อมูลตามประเภทข้อมูลที่ได้ ได้แก่ ข้อมูลการสังเกต การสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของผู้วิจัย และหาคำสำคัญของเนื้อหา เพื่อทำการใส่รหัสข้อมูล ทำการจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสร้างเป็นข้อสรุป และตอบคำถามการวิจัย ซึ่งการวิเคราะห์

ข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน จากนั้นนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาทั้งหมดทำการวิเคราะห์ และสรุปเป็นผลการวิจัย

ผลการวิจัย

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่รวมตัวกันเพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบ ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบตั้งแต่ พ.ศ. 2543 โดยมีแกนนำกลุ่ม คือ นายธีระรัตน์ ชูอำนาจ หรือครูปู

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบ โดยเริ่มจัดกิจกรรมที่พื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นสถานที่แรก ต่อมาทางชุมชนตึกแดงสนใจการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จึงเชิญกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เข้ามาจัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเด็กในชุมชนตึกแดง โดยการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากการทำงานของอาสาสมัครที่มีอุดมการณ์เดียวกันแล้ว ยังมีหน่วยงานราชการ สถานศึกษา และบุคคลต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา โดยการบริจาคเงิน และให้การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้

1. บริบทการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สำหรับเด็กชายขอบ ในพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ และพื้นที่ชุมชนตึกแดง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

สถานที่จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาในแต่ละพื้นที่ มีความแตกต่างกัน ตามบริบทและสภาพชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สถานที่จัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูอาสา ในพื้นที่คลองหลอด ซ้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ จะตั้งอยู่บนทางเท้าริมถนน ไม่มีหลังคา ใช้ร่มเงาของต้นไม้ อาศัยพื้นที่และโต๊ะของร้านขายอาหาร เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนสถานที่จัดการเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนตึกแดงมีลักษณะเป็นสถานที่เปิดโล่งมี หลังคาสูง เป็นหลังคาโครงเหล็กมุงด้วยกระเบื้อง (เป็นหลังคาถาวร มีความทนทาน) พื้นเป็นลานซีเมนต์

การจัดชั้นเรียนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะปรับให้สอดคล้องกับสถานที่และเหมาะสมกับเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยในพื้นที่คลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ การจัดชั้นเรียนจะจัดตามอายุของเด็ก จัดเด็กที่อยู่ในช่วงอายุเดียวกันนั่งรวมกลุ่มโต๊ะเดียวกัน การจัดกลุ่มการเรียนจะเปลี่ยนตามจำนวนครูอาสาที่เข้ามาสอนในแต่ละครั้ง ส่วนพื้นที่ชุมชนตึกแดง แบ่งระดับชั้นตั้งแต่ชั้นปฐมวัย จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 ผู้นำกลุ่ม ช.โซ่ อาสา การทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีลักษณะการทำงานแบบอาสาสมัคร ไม่มีค่าตอบแทนในการทำงาน โดยมีผู้นำกลุ่ม ที่ได้รับการยกย่องและความเคารพจากครูอาสา เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ดูแลการทำงานของกลุ่ม ซึ่งครูอาสาทุกท่านให้ความเคารพเรียกว่า “ครูปู้” หรือ นายธีระรัตน์ ชูอำนาจ เมื่อ พ.ศ.2543 โดยเริ่มทำงานเป็นอาสาสมัครครูข้างถนน ต่อไปจึงได้ตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ขึ้น ครูปู้ทุ่มเทให้กับการทำงานด้านอาสาสมัครมาก โดยเฉพาะการทำงานของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ซึ่งยืนยันได้จาก รางวัลที่ครูปู้ได้รับจากการทำงานด้านอาสาสมัครมากมาย ได้แก่ รางวัลพระราชทาน โครงการ “ทำดีเพื่อพ่อ” จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ รางวัล “พ่อดีเด่นแห่งชาติ”

1.3 ครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสา เกิดจากการรวมตัวกันของอาสาสมัคร โดยเริ่มแรงนั้กลุ่มครูอาสา ช.โซ่ อาสา มีเพียง 4 ท่าน จากนั้นด้วยพลังของจิตอาสา ครูอาสาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยจากการชักชวนของครูอาสา จากคำบอกเล่า และจากสื่อต่าง ๆ โดยการเข้ามาเป็นครูอาสาอาสาสมัครที่สนใจ จะเข้ามาสมัครด้วยตนเอง ที่กลุ่ม ช.โซ่ อาสา จากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่มากกว่า 10 ปี ปัจจุบันกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีอาสาสมัคร มากกว่า 30 คน การทำงานของครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสา นั้น จะให้ความสำคัญกับความประพฤติของครูเป็นสิ่งสำคัญ หากครูอาสาคนใดที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ก็จะมีการเชิญให้ออกจากการเป็นครูอาสา เพื่อป้องกันการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก

1.4 เด็กชายขอบที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ คือ เด็กพื้นที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ เป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนตรอกสาเก และบริเวณใกล้เคียง เด็กส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน มีบางส่วนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียน ส่วนเด็กในพื้นที่ตึกแดง เป็นเด็กที่อาศัยในชุมชนตึกแดง อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 4-16 ปี มีทั้งเพศชายและหญิง เด็กในพื้นที่ชุมชนตึกแดงทั้งหมดเป็นเด็กที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียน นอกจากนี้เด็กหลายคนยังมีปัญหาด้วย

พฤติกรรม ทั้งพฤติกรรมก้าวร้าว คำพูดหยาบคาย มีปัญหาในการเข้าสังคม ซึ่งหากปล่อยทิ้งไว้ อาจสร้างปัญหาให้กับตัวเด็กในอนาคตได้ ซึ่งพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กส่วนใหญ่ทั้งสองพื้นที่ คือมีพฤติกรรมก้าวร้าว ใช้คำพูดหยาบคาย เด็กบางคนเป็นเด็กพิเศษ มีปัญหา เด็กสมาธิสั้น เด็กบางคนถูกกระทำด้วยความรุนแรง หรือครอบครัวยังมีความรุนแรง ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเก็บกด เด็กก้าวร้าว

1.5 ผู้ปกครอง พบว่า อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้าง เกษษะขาย รับจ้างเย็บผ้า รับจ้างพับถุงขาย รับจ้างแบกหาม จับกัง ว่างงาน ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีรายได้ต่ำ

1.6 การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลภายนอก ซึ่งการทำงานของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากการทำงานด้วยจิตอาสาของครูอาสาแล้ว ยังมีหน่วยงานของภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุนการทำงาน ทั้งการบริจาคเงิน และการให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์การเรียนรู้ อาทิเช่น สโมสโรลออนส์ นครหลวง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มูลนิธิมิราเคิลออฟไลน์ ในพุทธระหม่อมหญิงอุบลรัตน สำนักรงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) และสื่อต่าง ๆ เช่น บทความวารสาร รายการทางโทรทัศน์ เป็นต้น

2. เหตุผลในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เด็กด้อยโอกาส ในสังคม เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกับเด็กทั่วไปในสังคม ไม่ได้มีโอกาสเท่ากับเด็กคนอื่น ในสังคม โดยการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู่เด็กชายขอบ เริ่มต้นจากการที่ครูผู้ ได้พบเห็น เด็กที่อยู่ในชุมชนแออัด เด็กเร่ร่อนที่ให้อยู่ตามสนามหลวง และพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเห็นว่าเด็ก ๆ เหล่านี้ถูกสังคมแบ่งแยก ไม่มีการศึกษาที่ดี ไม่มีโอกาสที่เท่าเทียมกับเด็กอื่น ๆ ในสังคม ไม่มีปากไม่มีเสียง ที่จะเรียกร้องสิทธิทางสังคม รวมทั้งเด็กบางคนยังถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ ทั้งจากครอบครัวและบุคคลรอบข้าง จึงตั้งใจที่จะช่วยเหลือเด็กเหล่านี้

เหตุผลของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มชายขอบ ครูอาสาได้ให้ เหตุผลไว้ว่า เด็กชายขอบกลุ่มนี้ เป็นเด็กที่ขาดโอกาสทางสังคม คือได้รับโอกาสไม่เท่าเทียมกับเด็ก

อื่น ๆ ในสังคม เด็กหลาย ๆ คนขาดโอกาสทางการศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต ทำให้เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหา ทำให้ถูกแบ่งแยกจากสังคม ไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งครูอาสา ช.โซ่ อาสา มีความคิดว่าการให้การศึกษา การจัดการเรียนรู้ให้เด็กกลุ่มนี้จะช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับโอกาสทางสังคมมากขึ้น ครูอาสาหลายคน ยังเห็นว่าทำกิจกรรมของทางกลุ่ม- ช.โซ่ อาสา เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ การเข้ามาจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ทำให้ได้เห็นพัฒนาการการเติบโตของเด็ก รู้สึกผูกพันกับเด็ก และรู้สึกมีความสุขที่เห็นพัฒนาการที่ดีของเด็ก

3. การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา

3.1 วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา ที่สำคัญคือ การสอนเรื่องจริยธรรม ระเบียบวินัยให้แก่เด็ก มากกว่าการสอนโดยให้ความรู้เพียงอย่างเดียว สิ่งที่เน้นย้ำให้กับนักเรียน คือ จริยธรรม ที่ครูผู้สอนจะสอดแทรกให้กับเด็ก โดยมุ่งหวังให้เด็กที่เรียนกับกลุ่มครู ช.โซ่อาสาเป็นคนดีของสังคม

3.2 การเข้ามาเรียนของเด็กกับกลุ่มครูอาสา เด็กส่วนใหญ่จะมาเรียนเอง โดยผู้ปกครองพามา และจากการติดตามของครูเราไปตามให้มาเรียนครูของเราไปเองไปตามถึงบ้าน เด็กบางคนที่ไม่เรียนหนังสือครูก็จะพยายามให้เข้ามาเรียน คนไหนไม่ได้เรียนก็จะไปติดต่อให้มาเรียน

3.3 การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ทุกวันเสาร์จะมีการจัดการเรียนการสอนที่บริเวณตึกแดงและวันอาทิตย์จะมีการจัดการเรียนการสอนที่ริมคลองหลอด ข้างโรงแรมรัตนโกสินทร์ โดยการจัดการเรียนการสอน จะเริ่มเรียนตั้งแต่เวลา 9.00 น. จนถึง เวลา 12.00 น. โดยครูอาสา จะดูความต้องการของนักเรียนว่า ต้องการเรียนวิชาอะไร เรื่องอะไร

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช. โซ่ อาสา มีลักษณะเป็นการจัดการเรียนรู้โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน มีการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

ลักษณะเป็นการแบ่งกลุ่มตามช่วงอายุของเด็ก นอกจากนี้ในพื้นที่นี้ยังมีทั้งกลุ่มเด็กที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนและไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการปฏิบัติจริง ควบคู่ไปกับการเรียนโดยการอธิบาย ส่วนในพื้นที่ชุมชนตึกแดง จะจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของเด็ก โดยครูอาสาจะถามเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนเรียนว่า อยากเรียนเรื่องอะไร หรือว่าทางโรงเรียนสอนถึงเรื่องอะไรแล้ว ซึ่งในพื้นที่ตึกแดงทั้งหมดเป็นเด็กที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน การจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ตึกแดงจะจัดให้สอดคล้องกับระบบโรงเรียน

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา จะจัดโดยให้เด็กมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ตลอดเวลา เช่น การทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กับการอธิบาย โดยครูอาสา จะอธิบายเนื้อหาที่ละเอียดตามแบบฝึกหัด พร้อมกับให้ผู้เรียนได้ลงมือทำแบบฝึกหัดไปพร้อม ๆ กัน รวมทั้งการจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาทักษะ ได้แก่ การฝึกทักษะทางศิลปะ การวาดภาพ ระบายสี การสร้างรูปภาพจากวัสดุธรรมชาติ การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุต่าง ๆ การฝึกพื้นที่เลื้อย

3.4 การจัดการเรียนการสอนของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา มีเอกลักษณ์การจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั่วไป โดยมีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านลักษณะการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ด้านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

4. ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา

4.1 ผลที่เด็กได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา คือ เด็กชายขอบที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ มีผลการเรียนดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนจากการที่เด็กที่ร่วมกิจกรรมสามารถสอบเข้าโรงเรียนที่ในระดับมัธยมที่มีชื่อเสียงได้ ในด้านผลการเรียนของเด็กนั้น ทางกลุ่ม ช.ไซ่ อาสา จะมีการตรวจสอบผลการเรียนของนักเรียนทุกเทอม โดยการตรวจสอบจากผลการเรียนในโรงเรียน จากสมุดรายงานผลการเรียน เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียน ความตั้งใจเรียนของนักเรียน รวมถึงความประพฤติในโรงเรียน

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังให้การสนับสนุนในการสร้างรายได้ให้แก่เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ได้แก่ โครงการเสื้อมันรักมันสุข ซึ่งเป็นการวาดภาพและระบายสีลงบนเสื้อเพื่อจำหน่าย โดยรายได้จากการจำหน่ายเสื้อจะจัดปันผลให้แก่เด็ก นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เช่น การเต้นลีลาศ การรำไทย เพื่อให้เด็กสามารถฝึกฝนเพื่อเป็นอาชีพต่อไป

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากสนับสนุนด้านการเรียนและการสร้างรายได้แล้ว ยังสอดแทรกการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีให้กับเด็กด้วย ซึ่งเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี มีสัมมาคารวะมากขึ้นสังเกตจากการไหว้การทำความเคารพครู อาสา ก่อนเรียนและหลังเลิกเรียน การขออนุญาตก่อนลุกออกจากที่ ก่อนหยิบของของผู้อื่น รวมทั้งการใช้คำพูดมีการเปลี่ยนแปลงที่ดี การใช้คำหยาบลดลง มีการใช้คำว่า “ครับ/ค่ะ” ลงท้ายประโยคพูด

4.2 ผลที่ผู้ปกครองและคนในชุมชนได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา
การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากเป็นการให้ความรู้กับเด็กชายขอบแล้ว การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ยังช่วยให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนที่ทางกลุ่มเข้าไปจัดกิจกรรมได้รับผลจากการจัดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านทุนการศึกษา และด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กชายขอบในทางที่ดี

ครูอาสา ช.โซ่ อาสา ได้เห็นถึงปัญหาของผู้ปกครองในการให้การศึกษาแก่บุตร ซึ่งปัญหาหลักที่ทำให้เด็กหลายคนไม่สามารถไปโรงเรียนได้ คือการขาดแคลนทุนทรัพย์ ทั้งค่าใช้จ่ายด้วยอุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จึงช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนของเด็ก ค่าเดินทางไปโรงเรียน ให้กับเด็กชายขอบที่มีพฤติกรรมที่ดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ นอกจากนั้นทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ที่เข้ามาช่วยให้เด็กในชุมชนได้มีโอกาสได้เรียนหนังสือ เด็กหลายคนยังมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากที่เคยมีพฤติกรรมก้าวร้าวก็มีสัมมาคารวะมากขึ้น เด็กรู้สึกสนุกกับการเรียนมากขึ้น ขณะเดียวกันคนในชุมชนเริ่มเห็นความสำคัญเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาเด็กในชุมชน

4.3 ทักษะที่มีต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

4.3.1 ทักษะของเด็กชายขอบที่มีต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

กลุ่มเด็กชายขอบที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีทักษะที่มีต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

ด้านทักษะที่มีต่อการได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ ซึ่งเด็กชายขอบส่วนใหญ่มีทักษะที่ดีในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา นอกจากการให้ความรู้กับกลุ่มเด็กชายขอบแล้ว ยังทำให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงด้านผลการเรียนที่ดีขึ้น รวมทั้งยังให้การสนับสนุนช่วยให้เด็กสามารถไปโรงเรียนได้เช่นเดียวกับเด็กทั่วไปด้วย

ด้านทักษะที่มีต่อกลุ่มครูอาสา พบว่า เด็กชายขอบส่วนใหญ่มีทักษะที่ดี มีความรู้สึกชอบ รักครูและกลุ่มครูอาสา เนื่องจากเด็กมีความคิดว่าครูและครูอาสาเป็นผู้ที่ช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับโอกาสทางสังคม รวมทั้งครูและครูอาสาให้ความสนใจให้การช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในเวลาที่เด็กเกิดปัญหา ซึ่งส่งผลให้เด็กชายขอบมีความศรัทธาให้ความเคารพครูและครูอาสาในฐานะผู้ให้ความรู้และให้โอกาสทางการศึกษา

4.3.2 ทักษะของผู้นำกลุ่มต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ครูปู หรือ คุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ นับเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทต่อการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นผู้ทุ่มเทให้กับการทำงานเพื่อเด็กชายขอบหรือเด็กด้อยโอกาส ตลอดเวลาการทำงาน of ครูปู งานทุกวันของครูปูนั้นเป็นงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาทั้งหมด ทั้งการเข้ามาสอนหนังสือในวันเสาร์ อาทิตย์ สอนการบ้านในช่วงเย็นหลังเด็กกลับจากโรงเรียน และการบรรยายพิเศษการทำงานของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา แก่ผู้ที่สนใจ นอกจากนี้แล้วรายได้หรือเงินค่าตอบแทนการทำงาน การบรรยายพิเศษ ครูปูจะมอบเงินส่วนนี้ให้กับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ทั้งหมด เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม

4.3.3 ทศนคติของครูอาสาต่อกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ครูอาสาที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ส่วนใหญ่มีความมุ่งหวังทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งครูอาสาส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาเป็นการทำงานด้วยจิตอาสา ที่มุ่งหวังให้เกิดประโยชน์กับเด็กชายขอบหรือเด็กด้อยโอกาสในสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนจริง นอกจากความรู้สึกศรัทธาต่อการทำประโยชน์เพื่อสังคมของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาแล้ว ครูอาสาหลายท่านยังมีความรู้สึกศรัทธาในการทำงานของครูปู เนื่องจากมีความเห็นว่าครูปู เป็นผู้เสียสละและทำงานเพื่อเด็กด้อยโอกาสจริงๆ แม้จะอายุมากแล้วแต่ก็ยังไม่หยุดทำงานอาสาสมัคร

ครูอาสาส่วนใหญ่ที่ร่วมทำงานกับกลุ่ม ช.โซ่ อาสา จะมีความผูกพันกับครูอาสาด้วยกัน ซึ่งครูอาสาหลายท่านได้กล่าวถึงความผูกพันนี้ว่า เปรียบเหมือนเป็นพี่น้อง เหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน นอกจากความสัมพันธ์อันดีของครูอาสาด้วยกันแล้ว การจัดการเรียนรูของกลุ่ม ช.โซ่ ส่งผลเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูอาสา กับเด็กชายขอบ ทั้งความไว้วางใจในการขอคำปรึกษา การให้ความสนิทสนมกับครูอาสาไม่ต่างจากคนในครอบครัว และความห่วงใยของครูอาสาที่มีต่อเด็กชายขอบเสมอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า การรวมตัวของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนหลาย ๆ คน ด้วยแนวคิดเดียวกันในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กชายขอบ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันในรูปแบบของอาสาสมัคร มีลักษณะการทำงาน โดยไม่มีข้อผูกมัด และการบริหารงานของผู้นำกลุ่ม มีการเปิดกว้าง พร้อมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งสามารถเป็นแนวทางให้กลุ่มอาสาสมัครอื่น ๆ นำไปใช้ได้

2. จากผลการวิจัย พบว่า ลักษณะการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีลักษณะเป็นการจัดการเรียนรู้ในสิ่งที่เด็กสามารถนำไปใช้ได้ในการดำเนินชีวิต เช่น การสอนเรื่องเวลา หรือ ดูจากความต้องการของเด็กว่า เด็กอยากเรียนรู้อะไร ก็จะจัดสอนในเรื่องนั้น อีกทั้งยังมี

การสอดแทรกจริยธรรมให้แก่เด็กระหว่างการสอนด้วย ซึ่งเป็นแนวทางให้กลุ่มอาสาสมัครอื่น ๆ ที่จัดการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็กชายขอบ หรือกลุ่มเด็กด้อยโอกาส สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู เด็กชายขอบ ในพื้นที่ริมคลองหลอด ซ้ำโรงแรมรัตนโกสินทร์และพื้นที่ชุมชนตึกแดง เท่านั้น ซึ่งทางกลุ่ม ช.โซ่อาสา ยังได้มีการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กชายขอบในบริเวณพื้นที่อื่น ทั้งพื้นที่ที่มีอยู่เดิม และพื้นที่ที่อยู่ในระหว่างดำเนินการจัดตั้ง ซึ่งควรจะศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นนี้ต่อไป
2. จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เพียงกลุ่มเดียว ควรมีการศึกษาการทำงานของกลุ่มครูอาสา ที่รวมตัวเพื่อจัดการเรียนรู้ในเด็กชายขอบ หรือเด็กด้อยโอกาสกลุ่มอื่น ที่มีรูปแบบการทำงานที่คล้ายคลึงกัน
3. การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อให้ได้ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ทั้งกลุ่มครูอาสา เด็กชายขอบ และผู้ปกครอง โดยกระบวนการสนทนากลุ่ม ควรแยกเป็นการสนทนากลุ่มเป็นกลุ่มๆ ดังนี้ กลุ่มของครูอาสา กลุ่มของเด็กชายขอบ และกลุ่มของผู้ปกครอง
4. จากการวิจัยพบว่า ครูปู หรือคุณธีระรัตน์ ชูอำนาจ มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา และเป็นที่ยอมรับของหลายภาคส่วนในสังคม รวมทั้งครูปูยังบทบาทการทำงานอาสาสมัครที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นผู้สูงอายุที่เสียสละตนเองทำงานเพื่อสังคม ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของครูปู เพื่อเป็นการถ่ายทอดความเป็นอาสาสมัครที่คุณค่า
5. การทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เป็นการทำงานในรูปแบบของอาสาสมัคร มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนของครูอาสาตลอดเวลา การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงความคงอยู่และยั่งยืนของกลุ่ม ว่าด้วยเหตุผลใดทางกลุ่ม ช.โซ่ อาสาจึงสามารถดำเนินได้เป็นระยะเวลานาน

6. ระหว่างที่ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไช่ อาสา สู้เด็กชายขอบทางกลุ่ม ช.ไช่ อาสา มีแนวโน้มที่จะดำเนินการขยายกลุ่ม ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการขยายกลุ่มการทำงานของกลุ่ม ช.ไช่ อาสา โดยทำการศึกษาถึงกระบวนการขยายกลุ่มการทำงาน การเพิ่มจำนวนของครูอาสา และการขยายพื้นที่การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไช่ อาสา

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์.2545.พระบรมราชาบาท. (Online).

<http://www.prd.go.th/king/tamroy/main.html>, 20 ตุลาคม 2553.

กลุ่ม ช.โซ่อสา. 2552. **ครูปู่และกลุ่ม ช. โซ่อสา.** (Online).

<http://sorsoarsar.multiply.com/journal>, 17 มิถุนายน 2553.

กิตติวดี บุญเชื้อ. 2540. **ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข.** (Online).

http://www.wijai48.com/learning_style/learning_theory.htm, 13 กันยายน 2554.

กันตพงศ์ วงศ์ใจคำ, พระ. 2549. **การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนชาวเขาในชุมชน
การเรียนรู้สมัยใหม่.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา
ระบบ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551. **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร:
เบรน-เบส บุ๊คส์.

จุฑามณี สมบูรณ์สุทธิ. 2547. **หญิงชรา ความจน คนชายขอบ: ชีวิตริมฟุตบาทของหญิงชรา
ขอทาน.** วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสตรีศึกษา,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาย โพธิ์สีดา. 2552. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณัฐนิชา บุญหอม. 2552. **การสำรวจทัศนคติของนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเด็กด้อยโอกาส
ทางการศึกษา.** ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัย
ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ทิตินา แชมมณี. 2545. กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และ
ปัญหาข้อใจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

นิยม ไชยวงศ์. 2544. “ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ”. (Online).

http://www.skab.ac.th/~skb/media/ebook/pdf/t_niyomc/pdf.pdf, 13 กันยายน
2554.

ประภาศรี พรหมประกาย. ม.ป.ป. การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอน.
(Online). http://academic.bu.ac.th/idealstudent/articles/article_2/article_2.pdf,
30 กันยายน 2553.

ปราณี โพธิสุข. 2545. เอกสารคำสอนสารัตถทางสังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปาริตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (บรรณาธิการ). 2541. ชีวิตชายขอบ : ตัวตนกับความหมาย.
กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (บรรณาธิการ). 2546. อัตลักษณ์ ชชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2548. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม
กรุงเทพมหานคร.

พรณี ชูทัย เชนจิต. 2538. จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:
คอมแพคท์พริ้นท์จำกัด.

เมืองทอง แชมมณี. ม.ป.ป. EMPOWERMENT. (Online).

<http://advisor.anamai.moph.go.th/hph/letter02/emp.html>, 15 มิถุนายน 2553.

ระพีพรรณ คำงาม และ ปิยะมาศ ศิลาแยง.ม.ป.ป..**คนชายขอบกับเด็กออทิสติก**

(Online). home.kku.ac.th/autistic/images/stories/docandpdf/05.doc,

15 มิถุนายน 2553.

ราชกิจจานุเบกษา. 2551. เล่ม 125 ตอนที่ 41 ก, หน้า 2.

รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. และคณะ ม.ป.ป. **สาระหลักการและแนวคิดประกอบการ**

ดำเนินงานกศน. : คัมภีร์กศน. (Online). [http://ebook.nfe.go.th/](http://ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_ebook/20/14_11_20.pdf)

[nfe_ebook/data_ebook/20/14_11_20.pdf](http://ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_ebook/20/14_11_20.pdf), 30 กรกฎาคม 2553.

วรรณิ ลิ้มอักษร. 2551. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่4. สงขลา. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุภรัตน์ รัตนมูญ. 2544. **บันทึกอาสาสมัคร: ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม,**

วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา ฯ สหประชาชาติ. (มกราคม - มีนาคม).

ศุภรา มณีรัตน์. 2548. **โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ : พื้นที่สร้างความเป็น “พลเมืองไทย**

ในกลุ่มคนชายขอบ” กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน

จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล

สาขามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนันท์รัตน์ โพธิ์ศรี. John Dewey. (Online) [http://www.kmitl.ac.th/sote/edtech11/](http://www.kmitl.ac.th/sote/edtech11/download/PPT_JohnDewey.ppt)

[download/ PPT_JohnDewey.ppt](http://www.kmitl.ac.th/sote/edtech11/download/PPT_JohnDewey.ppt), 12 กันยายน 2554.

สุภางค์ จันทวานิช. 2537. **วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. ขอนแก่น. สถาบันวิจัย

และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรัช หวันแก้ว และคณะ. 2546. **กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ**. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. 2542 **พระราชบัญญัติ**

การศึกษาแห่งชาติ 2542 ฉบับปรับปรุง 2545. กรุงเทพมหานคร:

บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

อลิศรา ศิริศรี. 2541. **การนำวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณมาใช้ในการวิจัยทางการศึกษา.**

รวมบทความทางวิทยุวิทยการวิจัย เล่ม 1 ชุดรวมบทความเล่มที่ 16. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2550. **หลักการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.

อารี พันธุ์ณี. 2546. **จิตวิทยาสร้างสรรคการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: ไยใหม่.

องอาจ นัยพัฒน์. 2548. **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์**

และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา.

Bloom, B. S. 1964. **Taxonomy of Educational Objectives : the Classification of**

Educational Goals. New York : David Mckey.

Creswell, J. W. 2007. **Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing among Five**

Approaches. 2nd ed. Thousand Oaks, California: SAGE.

Gagne', R.M., W.W. Wager, K.C. Golas, and J.M. Keller. 2005. **Principles of Instructional**

Design. 4th ed. U.S.A.: Thomson.

Joyce, B. and M. Weil and E. Calhoun, 2004. **Models of Teaching.** 7th ed. Boston :

Allyn and Bacon.

Schwandt, T. A. 2007. **The SAGE Dictionary of Qualitative Inquiry.** 3rd ed. Thousand

Oaks, California: SAGE.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บันทึกภาคสนาม/บันทึกการสังเกต

สถานที่.....

วันที่.....

เวลา

บันทึกเวลา

ผู้บันทึก: นางสาวอุษณีย์ พลัง

บรรทัดที่	ข้อมูล	การวิเคราะห์
5	สังเกตบริบทการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ได้แก่	
10	- สภาพพื้นที่ - การจัดชั้นเรียน - อุปกรณ์การเรียนการสอน - สังเกตการทำงานของครูอาสาสมัคร ช.โซ่ อาสา - การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา - สังเกตพฤติกรรมของเด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ - สังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูอาสา เด็กที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ผู้ปกครองและคนในชุมชน	
15	- สังเกตข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู่เด็กชายขอบ	
20	โดยผู้วิจัยทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก	

ตัวอย่างบันทึกภาคสนาม/บันทึกการสังเกต

สถานที่ ช้างโรงแรมรัตนโกสินทร์

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2554

การสังเกต และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

เวลา 9.00 – 12.00 น.

โดย นางสาวอุษณีย์ พลัง

บันทึกเวลา 16.00 น.

บรรทัด	ข้อมูล	การวิเคราะห์
5	ผู้วิจัยเดินทางไปเดินทางไปถึงสนามหลวงเวลาประมาณ 8.45 น. เดินข้ามถนนไปยังฝั่งโรงแรมแรมรัตนโกสินทร์ เมื่อไปถึงบริเวณสถานที่สอนของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา (เวลาประมาณ 9.00 น.) พบว่า ครูปู ครูยุ ครูต่าย น้องนักศึกษาจากธรรมชาติอีก 4 คน และน้องนักศึกษาที่มาสอนภาษาอังกฤษ(เป็นน้องภาคอินเตอร์ และเพื่อน) เดินทางมาถึงแล้วและครูอาสาอีก 2 คน พร้อมกับยกอุปกรณ์การเรียนมาเตรียมไว้แล้ว และเด็กที่เข้ามาเรียนในวันนี้ มาแล้ว 6 คน ซึ่งครูปูกำลังจัดเด็กเพื่อที่จะลงกลุ่มสอน	
10	ผู้วิจัยจึงเข้าไปช่วยเตรียมอุปกรณ์การเรียน ได้แก่ ดินสอ สี ยางลบ และกระดาษเปล่าสำหรับเขียนวางไว้เป็นกลุ่ม เพื่อให้ครูอาสาสามารถมาหยิบใช้ได้	
15	ผ่านไปสักครู (เวลาประมาณ 9.20 น.) ครูอาสาอีก 3 คน ก็เดินทางมาถึง และเด็กมาเพิ่มอีก รวมเป็นทั้งหมด 12 คน เป็นเด็กอายุ 5-7 ขวบ 4 คน เด็กอายุ 8-12 ปี 6 คน และเด็กอายุ 13-14 ปี 2 คน	
20	ประมาณ 9.40 น. ครูปูที่เดินเข้าไปในชุมชน เดินกลับมาพร้อมกับเด็กผู้ชาย อายุประมาณ 9 ขวบ 2 คน พามานั่งเรียนด้วย จากนั้น ครูอาสา เริ่มหยิบอุปกรณ์บนโต๊ะอุปกรณ์ ได้แก่ แบบฝึกหัด ของแต่ละช่วงชั้น ดินสอ ยางลบ สี และกระดาษเปล่า ไปนั่งประจำแต่ละโต๊ะ พร้อมพาเด็กที่มีอายุใกล้เคียงกันไปนั่งด้วย “มีเลยมานั่งโต๊ะนี้เลย ทำอะไรดีเรา เดี่ยวเรียนเลขก่อนแล้วค่อยวาดรูป” ครูปูพาเด็กผู้ชาย (ผู้วิจัย ไม่รู้จัก ไม่เคยเห็นหน้า) ไปนั่งกับเพื่อนที่อายุใกล้เคียงกัน	

แนวทางการสัมภาษณ์ครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....อายุ.....เพศ.....
การศึกษา/ความสามารถ.....
พื้นที่เข้าร่วมกิจกรรม.....อื่นๆ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทักษะ ประสิทธิภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ มีแนวทางการสัมภาษณ์ประเด็น ดังนี้

ประเด็นหลัก	ประเด็นติดตาม	ตัวอย่างคำถาม
1. การจัดตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. จุดเริ่มต้นของการ จัดตั้งกลุ่ม ช.โซ่ อาสา 2. การรวมกลุ่มของครู อาสา	1. การเริ่มต้นของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เริ่มต้น อย่างไร 2. ครูอาสา ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา มีการ รวมกลุ่มกันได้อย่างไร 3. แรงจูงใจในการเข้าร่วมเป็นครูอาสาในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา คืออะไร
2. เหตุผลในการ เข้าร่วมเป็นครู อาสา	1. การเข้ามาเป็นครู อาสาในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา 2. เหตุผลในการเข้าเป็น ครูอาสา 3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การเป็นครูอาสา	1. เหตุผลในการเข้าร่วมเป็นครูอาสาในกลุ่ม ช.โซ่ อาสา คืออะไร 2. จุดเริ่มต้นในการเข้ามาเป็นครูอาสาของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา เริ่มจากอะไร 3. จุดมุ่งหมายร่วมกันในการทำงานเป็นครู อาสา ของกลุ่ม ช.โซ่ เป็นอย่างไร 4. คำว่าครูอาสาในมุมมองของคุณเป็นอย่างไร
3. การจัดการ เรียนรู้และผลที่ได้ จากการจัดการ เรียนรู้แก่เด็กชาย ขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาเป็นอย่างไร	1. การจัดการเรียนรู้ของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ เด็กชายขอบ 3. ผลที่ครูอาสาได้รับ หลังการจัดการเรียนรู้ ให้กับเด็กชายขอบ	1. ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสาเป็นอย่างไร 2. ความคิดเห็นต่อเด็กที่ได้รับจัดการเรียนรู้ จากกลุ่ม ช.โซ่ อาสา 3. ทำไมจึงต้องจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กกลุ่มนี้ 4. ท่านได้รับผลอย่างไรจากการจัดการเรียนรู้ ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

แนวทางการสัมภาษณ์เด็กชายขอบ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จาก

กลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ อายุ เพศ
 ระดับชั้นที่เรียน ชุมชนที่อาศัย
 พื้นที่เข้าร่วมกิจกรรม
 จำนวนเวลาที่เข้าร่วม อื่นๆ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทศนคติ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ผู้เด็กชายขอบ มีแนวทางการสัมภาษณ์ในประเด็น ดังนี้

ประเด็นหลัก	ประเด็นติดตาม	ตัวอย่างคำถาม
1. ทศนคติ เกี่ยวกับการจัด การศึกษาสำหรับเด็กชายขอบของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. ความคิดเห็นต่อครู อาสา 2. ความคิดเห็นต่อการ จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. นักเรียนรู้สึกอย่างไรที่ครูอาสา กลุ่ม ช.โซ่ อาสามาช่วยสอนหนังสือ 2. นักเรียนชอบครูอาสาท่านไหนบ้าง เพราะ อะไร
2. การจัดการ เรียนรู้และผลที่ ได้รับจากการ จัดการเรียนรู้ของ กลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. ความรู้สึกต่อการ จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา 2. ผลที่ได้รับจากการ จัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. นักเรียนชอบวิธีการสอนที่ครูอาสาสอน หรือไม่ ชอบอย่างไร 2. อยากให้ครูอาสาสอน หรือ ทำกิจกรรมอะไร เพิ่มเติมบ้าง นอกจากกิจกรรมที่ได้เรียนทุก สัปดาห์ 3. คิดว่าเราได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากการ จัดการเรียนรู้ของครูอาสา ช.โซ่ อาสา
3. ความต้องการ ของเด็กชายขอบ	1. ความคาดหวังใน อนาคต 2. สิ่งที่ยากได้รับจาก กลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. อาชีพที่นักเรียนอยากเป็นในอนาคต เพราะอะไร 2. นักเรียนคิดว่าโอกาสที่ความหวังของ ตนเองจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ เพราะอะไร 3. อยากให้ครูอาสาช่วยเหลืออะไรบ้าง

**แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ปกครองผู้ที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการเรียนรู้ของ
กลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ**

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวและสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....อายุ.....เพศ.....
การศึกษา/ความสามารถ.....อาชีพ.....
พื้นที่เข้าร่วมกิจกรรม.....จำนวนบุตร.....
ชุมชนที่อยู่.....อื่นๆ.....

**ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทศนคติ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของ
กลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ในประเด็น ดังนี้**

ประเด็นหลัก	ประเด็นติดตาม	ตัวอย่างคำถาม
1. ทศนคติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. ความรู้สึกต่อการทำงานของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ	1. กลุ่ม ช.โซ่ อาสาในความรู้สึกของท่านเป็นอย่างไร 2. ความคิดเห็นของท่านต่อการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ให้กับเด็กในชุมชนท่านเป็นอย่างไร 3. การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา ให้กับเด็กในชุมชนท่านคิดว่าควรมีการปรับปรุงการทำงานอย่างไรบ้าง 4. ท่านคิดว่ากลุ่ม ช.โซ่ อาสา ควรดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กในชุมชนท่านต่อไปหรือไม่ เพราะอะไร
2. ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กชายขอบของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา	1. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา สู้เด็กชายขอบ 2. การเปลี่ยนแปลงผลของ	1. ท่านและครอบครัวได้รับประโยชน์ใดบ้างจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.โซ่ อาสา

ประเด็นหลัก	ประเด็นติดตาม	ตัวอย่างคำถาม
	เด็กชายขอบ หลังได้รับการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไช้ อาสา	2. เมื่อลูกของท่านเข้าร่วม กิจกรรมกับกลุ่ม ช.ไช้ อาสา ลูก ของท่านมีการเปลี่ยนแปลง อย่างไรบ้าง
	3. ผลที่เด็กชายขอบได้รับจาก การจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม ช.ไช้ อาสา	3. เมื่อลูกของท่านเข้าร่วม กิจกรรมกับกลุ่ม ช.ไช้ อาสา ลูก ของท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้าน ผลการเรียนอย่างไรบ้าง
		4. การทำงานของกลุ่ม ช.ไช้ อาสา ในการจัดกิจกรรมสอน หนังสือให้กับเด็ก ส่งผลต่อ ชุมชนของท่านอย่างไรบ้าง

แบบวิเคราะห์เอกสาร

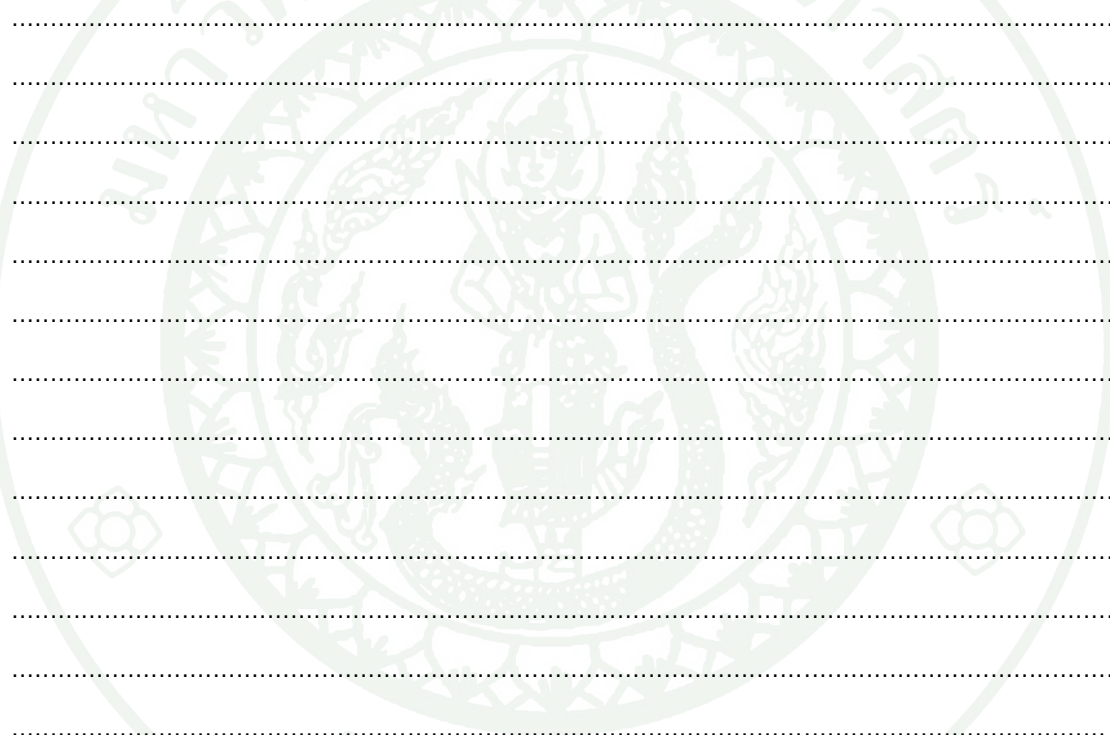
แหล่งที่มา.....

วันที่ได้รับ.....

ข้อเอกสาร.....

ชนิดของเอกสาร

เนื้อหาโดยสรุป

ชื่อผู้วิเคราะห์ วันที่วิเคราะห์

แบบวิเคราะห์เอกสาร
(เอกสารประกอบการเรียนรู้)

แหล่งที่มา.....

วันที่ได้รับ.....

ชื่อเอกสาร.....

ชนิดของเอกสาร

เนื้อหาโดยสรุป

.....

.....

.....

ลักษณะของเนื้อหา

.....

.....

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

.....

.....

องค์ประกอบของเอกสาร

.....

.....

ประโยชน์

.....

.....

สรุปผลการวิเคราะห์

.....

.....

ชื่อผู้วิเคราะห์ วันที่วิเคราะห์

แบบวิเคราะห์เอกสาร
(ข้อมูลจากเว็บไซต์)

แหล่งที่มา WWW.....

วันที่ได้รับ.....

ชื่อเอกสาร.....

ชนิดของเอกสาร

เนื้อหาโดยสรุป

.....

.....

.....

เนื้อหาหลัก.....

.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบท.....

.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มช.ไข่อาสา.....

.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้.....

.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลการจัดการเรียนรู้.....

.....

.....

ข้อมูลความคิดเห็น

.....

.....

.....

สรุปผลการวิเคราะห์

.....

.....

.....

หมายเหตุ.....

.....

ชื่อผู้วิเคราะห์

วันที่วิเคราะห์

แบบวิเคราะห์เอกสาร
(ข้อมูลจากสื่อ, ข่าว, สิ่งพิมพ์)

แหล่งที่มา ชื่อสื่อ, ชื่อหนังสือ.....

วันที่ได้รับ.....

ชื่อเอกสาร.....

ชนิดของเอกสาร

เนื้อหาโดยสรุป

.....

.....

เนื้อหาหลัก.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบท.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มฯ. ไซ่ อาสา.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้.....

.....

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลการจัดการเรียนรู้.....

.....

ข้อมูลความคิดเห็น

.....

.....

สรุปผลการวิเคราะห์

.....

.....

หมายเหตุ.....

ชื่อผู้วิเคราะห์ วันที่วิเคราะห์

ภาคผนวก ข
รหัสเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

รหัสเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับที่	ประเด็น	รหัส
1	บริบท	C
2	ความเป็นมาของกลุ่ม	CA
3	ที่ตั้ง	CB
4	สภาพพื้นที่	CC
5	การจัดชั้นเรียน	CD
6	อุปกรณ์การเรียน	CE
7	สื่อการสอน	CF
8	ครูประจำชั้น	CG
9	ครูอาสา	T
10	ผู้นำกลุ่ม	TA
11	การรับสมัครครูอาสา	TB
12	ข้อมูลทั่วไปของครูอาสา	TC
13	ทัศนคติของครูอาสา	TD
14	เด็กชายขอบ	M
15	ข้อมูลทั่วไปของเด็ก	MA
16	พฤติกรรมเด็ก	MB
17	การศึกษาของเด็ก	MC
18	ครอบครัว	MF
19	ผู้ปกครอง	MG
20	เหตุผลการจัดการเรียนรู้	P
21	เหตุผลของครูอาสา	PA
22	เหตุผลของครูพี่	PB
23	เหตุผลในการรวมกลุ่มครูอาสา	PC

รหัสเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับที่	ประเด็น	รหัส
24	การจัดการเรียนรู้	L
25	วัตถุประสงค์	LA
26	ลักษณะการจัดการเรียนรู้	LB
27	รูปแบบการจัดการเรียนรู้	LC
28	การเข้ามาเรียนของเด็ก	LE
29	ผลการจัดการเรียนรู้	R
30	ผลที่เด็กได้รับด้านการเรียน	RA1
31	ผลที่เด็กได้รับด้านทุน	RA2
32	ผลที่เด็กได้รับด้านพฤติกรรม	RA3
33	ผลที่ผู้ปกครองได้รับ	RB
34	ผลที่คนในชุมชนได้รับ	RC

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ -นามสกุล	นางสาวอุษณีย์ พลัง
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 25 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2528
สถานที่เกิด	จังหวัดสิงห์บุรี
ประวัติการศึกษา	2552 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน	ครูผู้ช่วย โรงเรียนบางเขน (ไผ่สาธิตอนุสรณ์) สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร
ทุนการศึกษาที่เคยได้รับ	ทุนอุดหนุนการค้นคว้าและวิจัยประเภท วิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตวิทยาลัย ประจำปี งบประมาณ 2554